

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1952: 48
INRIKESDEPARTEMENTET

Förslag till
Landstingslag
m. m.

**Kommunallagskommitténs
betänkande IV**

STOCKHOLM 1952

Statens offentliga utredningar 1952

Kronologisk förteckning

1. 1949 års uppördssakkunniga. 2. Betänkande med förslag till vissa ändringar i uppördsförfarandet. Heggström. 457 s. Fi.
2. Förslag till lag om bankrörelse m. m. Gummesson. 212 s. Fi.
3. Löneplan eller kollektivavtal. Kihlström. 99 s. C.
4. Nordisk passfrihet. Betänkande nr 1. Beckman. 38 s. U.
5. Det yngsta fångvårdsklientelet. Av T. Eriksson. Kihlström. 19 s. Ju.
6. Betänkande med förslag till allmänt resereglemente m. m. Heggström. 173 s. C.
7. Allmän folkomröstning. 1950 års folkomröstnings- och valsätsutrednings betänkande. 2. Kihlström. 96 s. Ju.
8. Folkomröstningsinstitutet i Schweiz. Av E. Håstad. Bilaga 1 till 1950 års folkomröstnings- och valsätsutrednings betänkande. 2. Kihlström. 216 s. Ju.
9. Folkomröstningsinstitutet i Förenta staterna. Av E. G. Ohlin. Bilaga 2 till 1950 års folkomröstnings- och valsätsutrednings betänkande. 2. Kihlström. 159 s. Ju.
10. Sjömännens sjukförsäkring. Appelberg, Uppsala. 152 s. H.
11. Yttranden m. m. över 1950 års långtidsutrednings betänkande. Ekonomiskt långtidsprogram 1951—1955. Beckman. 66 s. Fi.
12. 1944 års nykterhetskommitté. 3. Undervisning, folkupplysning och forskning på alkoholfrågans område. Victor Pettersson. 95 s. Fi.
13. Betänkande angående vissa fiskerättsliga förhållanden inom lappmarkerna samt tillgodogörandet av fisket i kronovattnen därstädes och i Jämtlands län m. m. Marcus. 246 s., 1 karta. Jo.
14. Förslag till kommunallag m. m. Kommunallagskommitténs betänkande. 3. Kihlström. 447 s. I.
15. Barrekogstillgångarna och skogsindustriens råvaruförsörjning. Beckman. 135 s. H.
- 16—17. Tull- och valutalättnader i resandetraffiken mellan de nordiska länderna. Betänkanden nr 2 och 3. Gernandt. 31 resp. 15 s. U.
18. Folkomröstningsinstitutet utanför Schweiz och Förenta staterna. Bilaga 3 till 1950 års folkomröstnings- och valsätsutrednings betänkande. 2. Kihlström. 88 s. Ju.
19. Semester åt husmödrar, lantbrukare m. fl. Gernandt. 53 s. S.
20. Busslinjeutredningen. 1. Betänkande med förslag till beräknande av tilläggsvärde (goodwill) för bussföretag m. m. Katalog och Tidskriftstryck. 163 s. K.
21. Råjongsplan för fångvården. Gernandt. 67 s. Ju.
22. Betänkande angående hälso- och sjukvården vid krig och andra utomordentliga förhållanden. Gummesson. 219 s. I.
23. Bokutredningen. Kihlström. 310 s. E.
24. Betänkande med förslag till allmän förfogandelag och allmän ransoneringslag. Katalog och Tidskriftstryck. 276 s. H.
25. Zonexpropriationsutredningen. Betänkande med förslag till vissa ändringar i byggnadslagstiftningen Sydsvenska Dagbladet, Malmö. 186 s. Ju.
26. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser rörande vägföreningar m. m. Appelberg, Uppsala. 135 s. K.
27. Betänkande med förslag till förbättrade kommunikationer i Härjedalen och nordvästra Hälsingland. Beckman. 542 s. K.
28. Lagberedningens förslag till ny lagstiftning om tomt rätt m. m. Katalog och Tidskriftstryck. 115 s. Ju.
29. Vidgat tillträde till högre studier. Av F. Schmidt. Gernandt. 237 s. E.
30. Rekrutering och utbildning av polispersonal. Gummesson. 310 s. I.
31. Supplement nr 8 till Sveriges familjenamn 1920. Statens Reproduktionsanstalt. 80 s. Fi.
32. Förslag om samförvaltning av stadshypoteks- och bostadskreditorganisationerna. Beckman. 131 s. Fi.
33. Den första lärarhögskolan. Heggström. VIII, 296 s. E.
34. Betänkande med förslag angående arbetsmarknadsstatistiken. Kihlström. 143 s. S.
35. Byggnadsstyrelsens arbetsuppgifter och organisation. Victor Pettersson. 85 s. K.
36. Stöd åt änkor och vissa andra ensamstående kvinnor m. m. Heggström. 189 s. S.
37. Behovsprövning på bostadsmarknaden. Hyresregleringskommitténs betänkande. 1. Idun. 251 s. Ju.
38. Hemhjälp. Bostadskollektiva kommitténs betänkande. 1. Victor Pettersson. 103 s., 20 pl. S.
39. Socialförsäkringsutredningen. Sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring. Gernandt. 332 s. S.
40. Militärpsykologi och personaltjänst. Arbetsuppgifter och central organisation. Kihlström. 269 s. F6.
41. Den jordbruksekonomiska undersökningen. Gummesson. 190 s. Jo.
42. Yrkesvägledningen och skolan. Gernandt. 79 s. E.
43. Nordiskt patentsamarbete. Gernandt. 112 s. H.
44. Principbetänkande angående driftbidrag till primärkommuner. Kihlström. 180 s. S.
45. Bestämmelser och praxis rörande statens budget. Kihlström. 224 s. Fi.
46. Betänkande angående psykopatvård m. m. Heggström. 286 s. I.
47. Kommunal folkomröstning. 1950 års folkomröstning och valsätsutrednings betänkande. 3. Kihlström. 47 s. Ju.
48. Förslag till landstingslag m. m. Kommunallagskommitténs betänkande. 4. Kihlström. 117 s. I.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet.

Förslag till
Landstingslag
m. m.

**Kommunallagskommitténs
betänkande IV**

EMIL KIHLSSTRÖMS TRYCKERIAKTIEBOLAG
STOCKHOLM 1952

Innehållsförteckning.

<i>Skrivelse till chefen för Kungl. inrikesdepartementet</i>	5
Författningsförslag.	
Förslag till landstingslag	7
Förslag till lag om införande av landstingslagen	30
Förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 13 § kungörelsen den 10 juli 1947 med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation	32
Motiv.	
I. Allmänna synpunkter på revisionen av lagen om landsting	33
II. Landstingskommunen i territoriellt hänseende	37
A. Förhållandet till länsindelningen	37
B. Landstingsfria städer	38
III. Landstingskommunens kompetens	47
IV. Landstingets arbetsformer	52
V. Landstingskommunens administrativa organ m. m.	65
A. Förvaltningsutskottet	65
B. Övriga nämnder	71
C. Landstingskommunens befattningshavare	72
VI. Landstingskommunens drätsel	75
VII. Landstingskatt	79
VIII. Statsuppsikten	84
IX. Specialmotivering till författningsförslagen	89
A. Landstingslagen	89
B. Lag om införande av landstingslagen	106
C. Kungörelse om ändrad lydelse av 13 § kungörelsen den 10 juli 1947 med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation	108
X. Sammanfattning	111
<i>Särskilda yttranden</i>	116
<i>Bilaga</i>	117

Till Herr Statsrådet och

Chefen för Kungl. Inrikesdepartementet.

Härmed får 1946 års kommunallagskommitté vördsamt överlämna sitt betänkande IV med förslag till landstingslag m. m.

Kommittén har vid utarbetandet av detta betänkande bestått av ledamoten av riksdagens andra kammare *Erik Fast*, ordförande, ledamoten av riksdagens första kammare, folkskolinspektören *Karl Ragnar Bergh*, ledamoten av riksdagens andra kammare, redaktören *Helmer Holmberg*, direktören i Svenska landskommunernas förbund *Sixten Larsson*, ledamöterna av riksdagens andra kammare, f. d. borgarrådet *Yngve Larsson* och hemmansägaren *John W. Pettersson*, ledamöterna av riksdagens första kammare, lektorn *Edgar Sjödahl* och poststationsföreståndaren *F. Thun*, samt landssekreteraren *Olof Åkesson*. Direktören i Svenska landstingsförbundet *Ivar Dahlgren* har biträtt kommittén i egenskap av expert, och såsom sekreterare har tjänstgjort revisionssekreteraren *Sven Ekblom*.

Rörande vissa detaljer i landstingens arbetsformer har kommittén tidigare — i promemoria den 11 november 1948 — framlagt ändringsförslag, som föranlett lagstiftningsåtgärder vid 1949 års riksdag. I det nu föreliggande betänkandet redovisar kommittén resultatet av en fullständig översyn av lagen om landsting utom såvitt angår dess bestämmelser om valkretsindelning, vilka för närvarande omprövas inom 1950 års folkomröstnings- och valsättsutredning i samband med dess utredning av frågan om reformering av det proportionella valsystemet vid landstingsmannaval.

Enligt uppdrag, som lämnats kommittén genom Kungl. Maj:ts beslut den 23 november 1951, har kommittén i förevarande sammanhang även behandlat spørsmålet om införande av proportionellt valsätt vid landstingens val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

Efter avlämnandet av betänkande III den 4 februari 1952 har kommittén den 30 maj 1952 avgivit utlåtande över ett av tillkallade sakkunniga avgivet betänkande med utredning och förslag rörande vatten- och avloppsfrågan (SOU 1951:26).

Undertecknade Bergh, Holmberg, Sixten Larsson och Sjödahl åberopa särskilda yttranden beträffande viss del av det nu föreliggande förslaget.

Med avlämnandet av förevarande betänkande anser sig kommittén hava slutfört sitt utredningsuppdrag.

Stockholm den 11 december 1952.

	ERIK FAST	
RAGN. BERGH	HELMER HOLMBERG	SIXTEN LARSSON
YNGVE LARSSON	J. W. PETTERSSON	EDGAR SJÖDAHL
F. THUN	OLOF ÅKESSON	

Sven Eklom

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

Förslag

till

Landstingslag.

1 kap. Allmänna bestämmelser.

1 §.

Varje län utgör en landstingskommun.

Där vid tiden för denna lags ikraftträdande flera landstingskommuner finnas inom ett län eller stad icke tillhör landstingskommun, skall därvid förbliva, såvitt icke annorlunda bestämmes i enlighet med vad i 2 § sägs.

2 §.

1 mom. Finnas inom ett län flera landstingskommuner, må Konungen förordna om deras förening till en landstingskommun, där omständigheterna därtill föranleda.

2 mom. Stad, som icke tillhör landstingskommun, äger inträda i sådan kommun, såvida samstämmande beslut därom fattats av staden och landstingskommunen. Där synnerliga skäl äro därtill, må ock Konungen besluta om stads inträde i landstingskommun.

3 mom. Skola landstingskommuner förenas eller skall stad inträda i landstingskommun, bestämmer Konungen tiden för föreningen eller inträdet och meddelar övriga i ärendet erforderliga föreskrifter.

3 §.

Medlem av landstingskommun är envar, som är medlem av kommun inom landstingskommunens område.

4 §.

Landstingskommun äger att själv, efter vad i denna lag närmare bestämmes, vårda sina angelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt särskilda författningar tillkommer annan.

Angående vissa på landstingskommun ankommande angelägenheter är särskilt stadgat.

5 §.

Landstingskommuns beslutanderätt utövas av landstinget.

Förvaltning och verkställighet tillkomma landstingskommunens förvaltningsutskott och övriga nämnder.

2 kap. Om val av landstingsmän.

6 §.

Landstingets ledamöter och suppleanter för dem utses genom val i den ordning nedan sägs.

7 §.

Rösträtt vid val av landstingsmän jämte suppleanter tillkommer envar, som inom landstingskommunen är röstberättigad vid val av kommunal- eller stadsfullmäktige.

Om upprättande av röstlängd och om röstlängdens bindande verkan stadgas i kommunala vallagen.

8 §.

Landstingsmän och suppleanter väljas bland de röstberättigade, som äro boende inom landstingskommunen och uppnått tjugutre års ålder. Den som är omyndig eller i konkurstillstånd kan ej väljas till landstingsman eller suppleant.

Landshövding, landssekreterare, landskamrerare eller i landstingskommunens tjänst anställd befattningshavare, vilken såsom föredragande hos förvaltningsutskottet eller eljest på grund av sina tjänsteåligganden intager en ledande ställning inom landstingskommunens samfällida förvaltning, må icke utses till landstingsman eller suppleant.

Kommer landstingsman eller suppleant efter valet i den ställning, att han ej längre är valbar, frånträder han omedelbart sitt uppdrag.

Den som uppnått sextio års ålder må avsäga sig uppdrag att vara landstingsman eller suppleant. Eljest må ej någon avsäga sig sådant uppdrag med mindre han uppger hinder, vilket godkännes av landstinget.

9 §.

Landstingsmän jämte suppleanter väljas utom i fall, som avses i 17 §, för fyra år, räknade från och med den 1 januari året efter det, då valet skett.

10 §.

1 mom. För val av landstingsmän indelas landstingskommunen i valkretsar. För varje valkrets utses, oavsett dess folkmängd, en landstingsman och därutöver efter folkmängden en landstingsman för varje fullt tal av 5 000. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

2 mom. Vid landstingskommuns indelning i valkretsar skall med undantag, varom nedan i denna paragraf och i 11 § förmäles, iakttagas, att för varje valkrets komma att utses minst 5, högst 9 landstingsmän.

Stad, vars folkmängd utgör minst 15 000, bildar en valkrets.

Stad med mindre folkmängd än 15 000 förenas med annan stad eller andra städer eller, då särskilda skäl därtill föranleda, med angränsande landsbygd till en valkrets. I valkrets, som utgöres endast av städer, skall folkmängden uppgå till minst 15 000. Delar av samma stad må icke ingå i olika valkretsar.

Vid valkretsindelningen iakttages i övrigt, att denna, såvitt möjligt, verkställles så att området för annan valkrets än den, i vilken två eller flera städer ingå, kan omslutas med en sammanhängande gränslinje. Vidare iakttages, att delningen i vad angår landsbygden verkställles, där så lämpligen kan ske, efter domsaga, tingslag eller härad, men eljest efter kommuner.

11 §.

Där med iakttagande av de i 10 § 2 mom. givna bestämmelser bildande av valkrets på sätt i nämnda moment stadgas medför synnerlig olägenhet, må område med mindre invånarantal än i samma moment sägs utgöra valkrets. Sådan valkrets skall dock, om landsbygd däri ingår, hava en folkmängd av minst 10 000 samt i vad angår landsbygden utgöras av domsaga eller av ett eller flera tingslag eller härad.

12 §.

Därest det antal landstingsmän, som med tillämpning av de i 10 och 11 §§ meddelade föreskrifter bör utses inom en landstingskommun, icke uppgår till tjugu, skall såsom grund för rättigheten att efter folkmängden välja landstingsmän bestämmas lägre tal än det uti 10 § 1 mom. angivna, på det att landstingsmännens antal för hela landstingskommunen må uppgå till minst tjugu; och skall, med tillämpning av häremot svarande reduktion av folkmängdssiffrorna, i övrigt gälla vad i 10 § 2 mom. och 11 § är stadgat.

13 §.

Indelningen i valkretsar jämte det antal landstingsmän, som skall utses för varje valkrets, bestämmes av landstinget efter de i 10—12 §§ angivna grunderna. Förslag till omförmälda indelning skall till landstinget avgivas av länsstyrelsen, sedan kommunerna beretts tillfälle att yttra sig.

Beslut om indelning i valkretsar skall för att vinna bindande kraft underställas Konungens prövning och fastställelse.

14 §.

Bliva de förhållanden, vilka legat till grund för landstingets beslut enligt 13 §, så ändrade, att jämkning däri påkallas till följd av stadgandena

i 10—12 §§, eller finnes eljest sådan jämkning nödig, äger landstinget, på länsstyrelsens förslag eller efter inhämtande av dess yttrande, verkställa jämkningen; och skall, där ej sådant fall är för handen, som avses i 15 § första stycket och 16 § andra stycket, landstinget verkställa jämkningen vid ordinarie möte året innan val av landstingsmän nästa gång äger rum eller, där Konungen så förordnar, vid extra möte sist före april månads utgång det år valet förrättas.

15 §.

Har beslut fattats om stads inträde i landstingskommun eller har förordnande meddelats, som föranleder, att landstingskommun eljest utvidgas, skall landstinget vid nästa ordinarie möte eller, där Konungen så föreskriver, vid extra möte, på länsstyrelsens förslag eller efter inhämtande av dess yttrande, verkställa den jämkning i valkretsindelningen, som må föranledas därav.

I fall, som sägs i första stycket, må Konungen, om förhållandena därtill föranleda, förordna, att val av landstingsmän jämte suppleanter skall å dag, som länsstyrelsen bestämmer, året innan utvidgningen sker företagas inom den eller de valkretsar, som må hava vid jämkningen nybildats av det område, med vilket landstingskommunen utvidgas, eller del därav eller ock eljest berörts av jämkningen.

16 §.

Avskiljes område, som bildar egen valkrets, från viss landstingskommun, skola de landstingsmän och suppleanter, som utsetts för valkretsen, frånträda sina befattningar.

Har förordnande meddelats, som föranleder, att område, som utgör del av en eller flera valkretsar, avskiljes från viss landstingskommun, skall landstinget vid nästa ordinarie möte eller, där Konungen så föreskriver, vid extra möte, på länsstyrelsens förslag eller efter inhämtande av dess yttrande, verkställa den jämkning i valkretsindelningen, som må föranledas därav.

I fall, som sägs i andra stycket, må Konungen, om förhållandena därtill föranleda, förordna, att val av landstingsmän jämte suppleanter skall å dag, som länsstyrelsen bestämmer, året innan avskiljandet sker företagas inom den eller de valkretsar, som berörts av jämkningen.

17 §.

Val av landstingsmän och suppleanter, vilket med anledning av jämkning i valkretsindelning företages enligt 15 § andra stycket eller 16 § tredje stycket, skall avse tiden från och med den 1 januari året efter det, då valet skett, till utgången av det år, då allmänna val av landstingsmän nästa gång skola äga rum.

De landstingsmän och suppleanter, som före jämkningen utsetts för den eller de äldre valkretsar, jämkningen omfattat, skola frånträda sina befattningar vid utgången av det år, då val enligt nyssnämnda bestämmelser företagits.

18 §.

Om valdistrikt och valdag samt vals kungörande, förrättande och avslutande stadgas i kommunala vallagen.

3 kap. Om landstingsmöte.

19 §.

Till ordinarie möte sammanträder utan särskild kallelse landstinget varje år den första måndagen i oktober månad i länets residensstad; dock må, på därom av landstinget gjord framställning eller i anseende till inträffade utomordentliga händelser, länsstyrelsen kunna utsätta annan sammanträdesort.

20 §.

1 mom. Rättighet att vid ordinarie möte väcka förslag tillkommer länsstyrelsen, landstingskommunens förvaltningsutskott och annan dess nämnd samt ledamot av landstinget. Förslag skall avfattas skriftligen.

Förslag av annan nämnd än förvaltningsutskottet skall ingivas till utskottet före den 1 juli, där ej annan tid bestämmes av utskottet.

I övrigt skall förslag avlämnas senast den 15 augusti; dock må förvaltningsutskottet väcka förslag jämväl efter nämnda tid men ej senare än fjorton dagar före början av landstingets möte.

Vad nu är stadgat angående tiden för förslags avlämnande utgör icke hinder för landstinget att, då synnerliga skäl därtill föranleda, till behandling upptaga förslag, som blivit väckt senare, dock sist första dagen av landstingets möte.

Ej må förslag komma under behandling i annan ordning än nu nämnts, såvida icke förslaget hänskjutits till landstinget av Konungen eller härleder sig från och står i sammanhang med förut i behörig ordning väckt förslag.

2 mom. Till landstinget i behörig ordning inkomna förslag skola tryckas och, såvitt ske kan, minst åtta dagar före mötets början översändas till länsstyrelsen ävensom till samtliga landstingsmän.

Över de ärenden, som skola förekomma å mötet, skall förvaltningsutskottet upprätta föredragningslista, som skall utdelas på sätt i första stycket sägs.

21 §.

1 mom. Till extra möte sammanträder landstinget, då landstinget eller förvaltningsutskottet för handläggning av vissa bestämda ärenden beslutar därom eller Konungen omedelbart eller på framställning av länsstyrelsen förordnar om sådant möte.

Extra möte, som beslutas av landstinget eller förvaltningsutskottet, må ej äga rum förrän minst två månader efter det ordinarie möte avslutats. Har förvaltningsutskottet beslutat extra möte, skall protokoll i ärendet överlämnas till länsstyrelsen.

2 mom. Kungörelse om extra möte, innehållande uppgift om tid och ställe för mötet och de ärenden, som därvid skola handläggas, utfärdas av länsstyrelsen. Kungörelsen skall minst fjorton dagar före mötet införas i en eller flera av länets mest spridda tidningar, varjämte samtliga landstingsmän skola inom samma tid särskilt underrättas om mötet.

3 mom. Vid extra möte må ej andra ärenden företagas till avgörande än de, för vilkas handläggning landstinget blivit sammankallat, eller som länsstyrelsen enligt den om mötet utfärdade kungörelsen särskilt hänskjutit till landstingets prövning.

22 §.

Avgår landstingsman under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, skall länsstyrelsen införa tillkännagivande därom i länskungörelserna och till ordinarie landstingsman inkalla den närmast i ordningen varande suppleanten.

Inträffar för landstingsman eller behörigen kallad suppleant sådant hinder, att han ej kan inställa sig vid landstingsmöte, åligger det honom att därom ofördröjligen underrätta länsstyrelsen, som till tjänstgöring vid mötet inkallar den närmast i ordningen varande, till sådan tjänstgöring förut ej inkallade suppleanten. Den, för vilken hinder uppkommit, åligger tillika att, så fort ske kan, till landstingskommunens kansli insända skriftlig anmälan om det inträffade hindret och dess beskaffenhet.

Uppkommer för landstingsman eller suppleant, som inställt sig vid landstingsmöte, sådant hinder, att han ej kan tjänstgöra vidare vid mötet, skall han ofördröjligen anmäla hindret hos landstingets ordförande, vilken har att skyndsamt underrätta länsstyrelsen. Länsstyrelsen inkallar därefter ofördröjligen suppleant efter vad i andra stycket är sagt.

23 §.

Landstinget prövar av landstingsman eller suppleant hos landstinget gjord framställning om befrielse från uppdraget och fråga om förfall för utevaro från landstingsmöte.

Suppleant, som i anledning av anmält hinder på kallelse inställt sig,

skall tjänstgöra såsom landstingsman, ändå att hindret icke godkänts; den, vars hinder underkänts, likväl obetaget att efter anmälan hos landstinget i suppleantens ställe taga säte i landstinget.

24 §.

Vid landstingsmötes början företages upprop av samtliga landstingsmän.

25 §.

Sedan upprop ägt rum, utser landstinget å ordinarie möte bland tingets ledamöter en ordförande och en vice ordförande för tiden intill nästa ordinarie möte.

Upphör under nämnda tid ordföranden eller vice ordföranden att vara landstingsman, upphör jämväl befattningen som ordförande eller vice ordförande.

26 §.

Den landstingsman, som bevisat de flesta landstingsmöten, eller, där två eller flera landstingsmän deltagit i lika många möten, den av dem, som är till levnadsåren äldst, för ordet till dess ordförande blivit vald. Inträffar under landstingsmöte samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande, utses under ordförandeskap av den ledamot, som enligt vad nyss sagts skall anses såsom äldst, en av landstingets ledamöter att tjänstgöra som ordförande till dess förfallet upphört.

Vid samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande under den tid, då landstinget ej är samlat till möte, skall landstingets äldste ledamot tjänstgöra som ordförande till dess förfallet upphört.

Därest under tiden mellan landstingets ordinarie möten ordföranden avgår eller hans befattning eljest upphör, skall vice ordföranden tjänstgöra som ordförande intill nästa ordinarie möte. Skulle under samma tid jämväl vice ordföranden avgå eller hans befattning upphöra, skall landstingets äldste ledamot tjänstgöra som ordförande.

Länsstyrelsen kallar äldste ledamoten till tjänstgöring, varom ovan är stadgat.

27 §.

Landstinget må ej företaga ärende, såvida icke minst två tredjedelar av dess ledamöter äro tillstädes. Är tillstädesvarande ledamot enligt vad i 28 § eller 67 § andra stycket sägs hindrad att deltaga i visst ärende, utgör ej den omständigheten, att till följd därav antalet av de deltagande icke uppgår till två tredjedelar av landstingets hela ledamotsantal, hinder för ärendets företagande.

28 §.

Landstingsman må ej deltaga i behandling av ärende, som personligen rör honom eller någon honom närstående, som sägs i 4 kap. 13 § 2. rättegångsbalken om jäv emot domare.

Om hinder att deltaga i val av revisor eller revisorssuppleant och i beslut med anledning av revisorernas granskning stadgas i 67 § andra stycket.

29 §.

Varje landstingsman äger en röst.

Landshövdingen i länet må övervara landstingets sammanträden och deltaga i dess överläggningar men ej i besluten. Är ej landshövding tillsatt eller förordnad, äger den i tjänsten äldste avdelningschefen i länsstyrelsen den rätt nu är sagd. Har landshövdingen förhinder, utövas samma rätt av den avdelningschef, landshövdingen därtill förordnar, eller, därest sådant förordnande icke meddelats, av den i tjänsten äldste avdelningschefen.

Vid landstingets sammanträden äger jämväl ordföranden eller vice ordföranden i förvaltningsutskottet, ändå att han icke är landstingsman, ävensom sådan i landstingskommunens tjänst anställd befattningshavare, som i 8 § andra stycket sägs, att deltaga i överläggningarna men ej i besluten. Sådan rätt tillkommer vidare ordföranden eller vice ordföranden i nämnd, varom förmäles i 53 §, vid behandling av ärende, som beretts av nämnden, ävensom vid besvarande av interpellation, som framställt till nämndens ordförande. Dylik rätt äger ock revisor vid granskning av den av honom avgivna revisionsberättelsen.

30 §.

De ärenden, som företagas till avgörande av landstinget, skola vara vederbörligen beredda av den nämnd eller beredning, dit ärendet efter sin beskaffenhet hör, eller av för ärendets beredning mellan landstingets möten särskilt utsedda personer. Innan ärende, som beretts annorledes än av den nämnd eller beredning, dit ärendet hör, företages till avgörande, skall tillfälle lämnas nämnden eller beredningen att avgiva yttrande däröver. Förvaltningsutskottet skall städse givas tillfälle att yttra sig över ärende, som beretts annorledes än av utskottet.

Ej heller må ärende företagas till avgörande, innan det under landstingets möte blivit berett av särskilt utskott, som landstinget för ändamålet utsett bland sina ledamöter.

Val må dock av landstinget förrättas utan föregående beredning. Det samma gäller om avgörande av ärende, som fordrar skyndsam handläggning, och icke avser utgift eller anvisning av medel därtill eller avhändande av landstingskommunen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon dess rättighet.

31 §.

Framställes under landstingets möte av minst fem ledamöter yrkande om bordläggning av ärende, skall med ärendets vidare behandling anstå, dock icke utan landstingets medgivande längre än till nästa dag, då sammanträde hålles.

Bordläggning må ej, såvida icke beslut därom fattas med vanlig röstövertikt, ske i fråga om val eller mera än en gång i samma ärende.

32 §.

Sedan överläggningen i ett ärende förklarats avslutad, framställer ordföranden proposition så avfattad, att den kan besvaras med ja eller nej.

Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, där ej omröstning begäres, med klubbslag.

Begäres omröstning, skall den verkställas efter upprop och utom vid val ske öppet. Där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, bestämmes utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Falla rösterna lika för olika meningar, skiljer vid val lotten mellan lika rösttal, men blir i övriga fall den mening beslut, som ordföranden biträder. Vid omröstning för tillsättande av tjänstebefattning skall förfaras såsom vid val.

Val av förvaltningsutskott och sådan nämnd, som sägs i 53 § och 54 § andra stycket, samt av revisorer och revisorssuppleanter, som avses i 67 §, så ock av beredning eller utskott, varom förmäles i 30 §, skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med siffran för det antal personer valet avser, ökad med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

33 §.

Vill landstingsman till ordföranden i förvaltningsutskottet eller nämnd, varom förmäles i 53 §, framställa interpellation i ämne, som tillhör landstingets handläggning, skall interpellationen, skriftligen avfattad, avlämnas till landstingets ordförande senast första dagen av landstingets möte. Landstinget beslutar utan föregående överläggning, huruvida interpellationens framställande skall medgivas. Lämnas sådant medgivande, bör interpellationen besvaras, innan landstinget åtskiljes.

34 §.

Vid landstingsmöte skall föras protokoll. Detta skall innehålla förteckning å de vid varje sammanträde närvarande ledamöterna samt för varje ärende, efter en kortfattad redogörelse för dess beskaffenhet, angiva däri framställda förslag och yrkanden, som ej återkallats, samt av landstinget i ärendet fattat beslut, ävensom, där omröstning ägt rum, redogörelse för

propositionsordningen och uppgift om huru många röstat för eller emot. Har omröstning skett öppet, skall i protokollet angivas, huru envar röstat.

Protokollet skall, i den ordning landstinget beslutar, justeras sist tio dagar efter landstingsmötets avslutande.

Senast å andra dagen efter det protokollet justerats skall justeringen och det ställe, där protokollet finnes tillgängligt, tillkännagivas å en av landstingskommunen å lämplig plats anordnad anslagstavla (landstingskommunens anslagstavla). Tillkännagivandet må ej avlägsnas före utgången av stadgad besvärstid. Bevis om dagen för justeringens tillkännagivande skall åtecknas protokollet eller särskilt utfärdas.

Kungörelse om dagen för protokollsjusteringens tillkännagivande med uppgift å det ställe, där protokollet finnes tillgängligt, skall ock ofördröjligen införas i en eller flera av länets mest spridda tidningar.

35 §.

Den som vid landstingets sammanträde deltagit i avgörandet av ärende äger anföra reservation mot det fattade beslutet. Reservation skall anmälas innan sammanträdet avslutas samt, om den närmare utvecklas, avfattas skriftligen och avgivas sist vid justeringen av protokollet.

36 §.

Landstingets protokoll skall skyndsamt tryckas och i erforderliga delar tillställas förvaltningsutskottet och de övriga nämnder, åt vilka verkställighet av landstingets beslut uppdragits.

Det tryckta protokollet jämte de till landstinget inkomna handlingar, vilka befordras till trycket, skall översändas till länsstyrelsen och samtliga landstingsmän, så ock utdelas till kommunerna för att genom kommunens styrelses försorg hållas tillgängliga för kommunens medlemmar.

Landstingets protokoll och övriga handlingar skola vårdas och förtecknas på sätt landstinget bestämt.

Den som med begagnande av sin rätt enligt tryckfrihetsförordningen tagit avskrift av landstingets protokoll äger att utan avgift få avskriftens riktighet bestyrkt.

37 §.

Landstingets förhandlingar skola vara offentliga; dock må landstinget för visst ärende besluta, att överläggningen skall hållas inom stängda dörrar.

Ordföranden vakar över ordningen vid landstingets förhandlingar, lämnar ordet åt landstingets ledamöter i den ordning de anmält sig därtill, samt kan varna och, efter förutgången varning, låta utvisa envar, som förhåller sig oskickligt.

38 §.

Landstinget må i en arbetsordning meddela de föreskrifter, som utöver vad ovan nämnts för landstingets sammanträden och ärendenas behandling anses nödiga.

39 §.

1 mom. Landstingsman åtnjuter under landstingsmöte samt, om han ej bor å den ort där mötet hålles, under resan fram och åter dagtraktamente av landstingskommunens medel efter de grunder, som landstinget bestämmer.

Landstingsman, som ej bor å den ort där landstingsmöte hålles, äger tillika rätt till resekostnadsersättning. I den mån resa kan företagas med järnväg, omnibus, spårväg eller fartyg, må ersättningen ej överstiga avgiften för plats i andra klassens vagn å järnväg eller, om sådan vagnsklass icke finnes, i tredje klassens vagn, plats i omnibus eller spårvagn eller hyttplats på fartyg eller, när hyttplats ej förekommer, salongsplats. Eljest må ersättningen högst motsvara lägsta avgiften för taxeautomobil.

Till den, som under pågående möte inträtt i tjänstgöring, sedan av honom anmält hinder av landstinget underkänts, må för resan till och från mötet icke utgå traktamente eller resekostnadsersättning, såvida sådan gottgörelse utgått till annan, som på sätt i 22 § sägs inkallats i hans ställe.

2 mom. Landstinget äger besluta, att till ledamot av beredning, som avses i 30 § första stycket, skall utgå ersättning i enlighet med de bestämmelser, som jämlikt 55 § gälla för ledamot av förvaltningsutskottet och utsedd ledamot av annan nämnd.

4 kap. Om landstingskommunens förvaltningsutskott och övriga nämnder.

40 §.

I landstingskommun skall såsom dess styrelse finnas ett förvaltningsutskott.

41 §.

Förvaltningsutskottet skall å landstingets vägnar leda förvaltningen av landstingskommunens angelägenheter och hava inseende över övriga nämnders verksamhet. Utskottet skall med uppmärksamhet följa de frågor, som kunna inverka på landstingskommunens utveckling och ekonomiska ställning, samt hos landstinget och landstingskommunens övriga nämnder ävensom hos andra myndigheter göra de framställningar, som finnas påkallade.

Det tillkommer förvaltningsutskottet vidare:

a) att, såsom i 30 § sägs, bereda ärenden, som skola förekomma till behandling hos landstinget;

b) att uppgöra förslag till utgifts- och inkomststat samt i övrigt handhava landstingskommunens drätsel och därvid själv förvalta dess egendom, i den mån ej sådan förvaltning uppdragits åt annan nämnd;

c) att ombesörja verkställighet av landstingets beslut, där ej verkställigheten uppdragits åt annan;

d) att till landstinget avgiva berättelse över sin verksamhet under tiden från senaste ordinarie möte;

e) att vårda och förteckna landstingets och nämndernas protokoll och övriga handlingar, i den mån de för sådant ändamål överlämnats till utskottet;

f) att avgiva förklaring i anledning av besvär över landstingets beslut; samt

g) att i andra hänseenden företräda landstinget mellan dess möten, i den mån annorlunda icke föreskrivits genom lag eller författning eller landstingets beslut.

Förvaltningsutskottet har ock att taga befattning med de ärenden, vilkas handläggning enligt särskilda författningar ankommer på utskottet.

Utskottet äger att från landstingskommunens övriga nämnder samt dess beredningar och befattningshavare infordra de yttranden och upplysningar, som erfordras för fullgörande av utskottets uppgifter. Vid behov av upplysningar från ämbets- eller tjänstemän i övrigt inom länet må utskottet vända sig till länsstyrelsen med begäran om infordrande av sådana upplysningar.

Landstinget skall antaga reglemente för förvaltningsutskottet.

42 §.

Ledamöter och suppleanter i förvaltningsutskottet väljas av landstinget till det antal landstinget bestämmer. Antalet ledamöter må dock icke vara under sju.

Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

43 §.

I avseende å valbarhet till ledamot eller suppleant i förvaltningsutskottet, verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse skall vad i 8 § är stadgat om landstingsman äga motsvarande tillämpning.

44 §.

Ledamöter och suppleanter i förvaltningsutskottet väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året efter det, då valet skett. Valet skall förrättas vid det ordinarie landstingsmöte, som hålles året efter det, då allmänna val av landstingsmän ägt rum.

Avgår ledamot, som utsetts vid proportionellt val, under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, inkallas till ledamot den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör inträda; den sålunda inkallade tjänstgör under den tid, som återstår för den avgångne. Avgår annan ledamot, anställs fyllnadsval för den återstående delen av tjänstgöringstiden.

45 §.

Av landstinget utses bland ledamöterna i förvaltningsutskottet en ordförande och en vice ordförande att tjänstgöra den tid, för vilken de blivit valda som ledamöter.

Äro både ordföranden och vice ordföranden hindrade att inställa sig vid sammanträde med förvaltningsutskottet, äger utskottet utse annan ledamot att för tillfället föra ordet.

46 §.

Förvaltningsutskottet sammanträder å det ställe och å de tider utskottet bestämmer och däremellan så ofta ordföranden finner det nödigt, ävensom då minst halva antalet av utskottets ledamöter för uppgivet ändamål gör framställning därom.

47 §.

Suppleanterna i förvaltningsutskottet böra i den vid valet bestämda ordningen kallas till tjänstgöring, i den mån det erfordras till följd av hinder för ledamot eller vid uppkommen ledighet, som ännu ej kunnat fyllas, efter ledamot, som icke utsetts vid proportionellt val.

Suppleant äger rätt att även eljest närvara vid utskottets sammanträden och skall alltid underrättas om tid för sammanträde.

48 §.

Förvaltningsutskottet må ej handlägga ärende, såvida icke flera än hälften av ledamöterna äro tillstädes.

Vad i 28 § stadgas om jäv för landstingsman skall äga motsvarande tillämpning med avseende å ledamot i förvaltningsutskottet.

49 §.

I fråga om förfarandet vid fattande av beslut skall vad därom för landstinget är stadgat i 32 § äga motsvarande tillämpning med avseende å förvaltningsutskottet.

50 §.

Vad som är stadgat i 34 § om förande av protokoll vid landstingsmöte och om protokollets innehåll samt i 35 § om reservation skall äga motsva-

rande tillämpning med avseende å protokoll och reservation vid sammanträde med förvaltningsutskottet.

Justering av utskottets protokoll verkställs senast tio dagar efter sammanträdet av ordföranden jämte minst en därtill för varje gång av utskottet utsedd närvarande ledamot. Justering må ock verkställas av utskottet antingen genast eller vid nästa sammanträde.

Tillkännagivande om verkställd justering skall ske i den i 34 § tredje stycket föreskrivna ordningen.

Utskottets protokoll och övriga handlingar skola vårdas och förtecknas på sätt utskottet bestämt.

Den som med begagnande av sin rätt enligt tryckfrihetsförordningen tagit avskrift av förvaltningsutskottets protokoll äger att utan avgift få avskriftens riktighet bestyrkt.

51 §.

Om ansvar och skadeståndsskyldighet för ledamot av förvaltningsutskottet, som vid fullgörandet av sitt uppdrag åsidosätter vad enligt lag eller författning, reglemente, särskild föreskrift eller uppdragets beskaffenhet honom åligger, gäller vad i allmän lag stadgas.

52 §.

I reglemente för förvaltningsutskottet må bestämmas, huruvida och i vilken omfattning de utskottet tillkommande bestyren skola fördelas å två eller flera särskilda avdelningar av utskottet. Där utskottet skall vara uppdelat på avdelningar, må landstinget i reglementet kunna föreskriva, att dessa avdelningar skola av landstinget utses genom särskilda val. Beträffande avdelning skall vad i 45—50 §§ är stadgat med avseende å förvaltningsutskottet äga motsvarande tillämpning, dock har avdelning att själv inom sig utse ordförande och vice ordförande.

Har uppdelning på avdelningar skett, ankommer dock å utskottet samfällt att uppgöra det förslag till utgifts- och inkomststat, som skall föreläggas landstinget, ävensom att hava inseende över den verksamhet, som utövas av nämnd, varom förmåles i 53 §, och med eget yttrande till landstinget överlämna de framställningar från sådan nämnd, som ankomma på landstingets handläggning.

Det må ock föreskrivas i reglementet, att utskottet eller avdelning därav äger uppdraga åt ledamot av utskottet eller åt i landstingskommunens tjänst anställd befattningshavare att å utskottets eller avdelningens vägnar fatta beslut i vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall i reglementet angivas. Beslut, som fattas på grund av sådant uppdrag, skall anmälas vid utskottets eller avdelningens nästa sammanträde.

I övrigt må, i den mån icke särskilda bestämmelser meddelas i denna lag, genom reglementet bestämmas den ordning, i vilken utskottet har att fatta beslut samt eljest utöva sina befogenheter och fullgöra sina åligganden.

53 §.

1 mom. Ledningen av landstingskommunens hälso- och sjukvårdande verksamhet skall, i den mån icke genom lag eller författning annorlunda föreskrives, enligt landstingets bestämmande utövas av en gemensam hälso- och sjukvårdsnämnd eller ock av en särskild hälsovårds- och en särskild sjukvårdsnämnd.

Vad i 42—51 §§ är föreskrivet med avseende å förvaltningsutskottet skall äga motsvarande tillämpning beträffande nämnd, som här avses.

Nämnd må, om landstinget så beslutar, uppdraga åt ledamot av nämnden eller åt i landstingskommunens tjänst anställd befattningshavare att å nämndens vägnar fatta beslut i vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall i landstingets beslut angivas. Beslut, som fattas på grund av sådant uppdrag, skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

2 mom. Där landsting finner sådant lämpligt, må landstinget besluta, att nämnd skall utgöras av förvaltningsutskottet eller viss avdelning därav.

3 mom. Till sammanträde med nämnd skall förste provinsialläkaren kallas med rätt för honom att deltaga i överläggningarna men ej i besluten samt att få sin mening antecknad till protokollet.

4 mom. Angående hälso- och sjukvårdsnämnds verksamhet gäller i övrigt vad därom stadgas i lag eller författning.

54 §.

Om utseende av nämnder för vissa i särskilda författningar angivna förvaltnings- eller verkställighetsbestyr gäller vad därom för varje fall finnes stadgat.

För handhavande av särskilda förvaltnings- eller verkställighetsbestyr i övrigt må landsting tillsätta de nämnder, som finnas erforderliga.

Beträffande sådan nämnd, som avses i andra stycket, skall vad som är föreskrivet i 42 § andra stycket, 43 §, 44 § andra stycket samt 46—51 §§ med avseende å förvaltningsutskottet ävensom i 53 § 1 mom. tredje stycket i fråga om hälso- och sjukvårdsnämnd äga motsvarande tillämpning.

55 §.

1 mom. Landstinget äger besluta, att ledamot av förvaltningsutskottet och utsedd ledamot av annan nämnd skola för deltagande i sammanträde eller förrättning inom landstingskommunen i någon dess angelägenhet åtnjuta dagtraktamente och resekostnadsersättning av landstingskommunens medel. Ej må dagtraktamente eller resekostnadsersättning sättas till högre belopp än som i motsvarande fall utgår till landstingsman.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i landstingskommunens angelägenhet företages utom landstingskommunen av person, som sägs i första stycket, må, om landstinget så beslutar, utgå efter annan grund än nu är sagt.

2 mom. Jämte gottgörelse, som beslutes enligt 1 mom., må efter landstingets bestämmande till sådan ledamot av förvaltningsutskottet eller annan nämnd, som utsetts till ordförande eller som eljest i viss befattning inom utskottet eller nämnden eller efter särskilt uppdrag utför arbete av mera betydande omfattning, utgå dels arvode för med uppdraget förenat arbete och dels ersättning med visst belopp för utgifter, som för landstingskommunens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande. Arvodets belopp skall bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålets omfattning och art kan anses skäligt. Ersättning med visst belopp för utgifter må likaledes fastställas för högst ett år i sänder.

3 mom. Där i särskild författning föreskrift meddelas om ersättning åt ledamot av landstingskommuns nämnd, skall vad sålunda finnes stadgat lända till efter rättelse.

5 kap. Om landstingskommuns drätsel.

Inledande bestämmelser.

56 §.

Vad landstingskommun tillhör i fast eller lös egendom skall så förvaltas, att dess förmögenhet ej minskas, landstingskommun dock obetaget att för löpande behov taga i anspråk överskott samt fondmedel på sätt i denna lag stadgas.

Medel, som landstingskommun uppburit såsom vederlag för anläggningstillgång eller på grund av försäkring av sådan tillgång, må tagas i anspråk endast för återbetalning av lån, som upptagits för förvärv av tillgången, eller för anskaffande av annan dylik tillgång.

Såsom anläggningstillgång skall anses fast egendom, så ock lös egendom, avsedd att stadigvarande innehavas av landstingskommunen.

57 §.

Landstingskommuns medelsbehov skall, i den mån det ej fylles på annat sätt, täckas genom utdebitering av landstingsskatt.

58 §.

Beslut om anslag skall tillika innefatta anvisning av medel för anslaget täckande.

Beviljas anslag att täckas genom utdebitering under mer än ett år, skall beslutet underställas Konungens prövning och fastställelse. Landstings-

kommun må dock, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, bevilja anslag att täckas genom utdebitering under högst fem år, där anslaget avser anskaffande av anläggningstillgång.

Utgifts- och inkomststat.

59 §.

Landstingskommun skall årligen upprätta en utgifts- och inkomststat för det nästföljande kalenderåret.

Å statens utgiftssida skola upptagas:

a) det belopp, vartill nästföregående års underskott enligt avslutade räkenskaper uppgått;

b) de anslag, som erfordras för bestridande av tidigare beslutade utgifter för nästföljande år, så ock de belopp, som ytterligare anslås i samband med statens fastställande, däribland även ett anslag för oförutsedda behov.

Statens inkomstsida skall upptaga:

a) det belopp, vartill nästföregående års överskott enligt avslutade räkenskaper uppgått;

b) de inkomster, som i anledning av tidigare fattade beslut eller på annan grund kunna påräknas under det nästföljande året, så ock det belopp, som ytterligare erfordras, ävensom sättet för täckande av detta medelsbehov.

Hinder möter ej för landstingskommun att besluta, att vad av särskilt anslag icke förbrukas under det år, för vilket anslaget beviljats, må användas för avsett ändamål under det därpå följande året. Vad som återstår av anslaget vid sistnämnda års utgång må landstingskommunen reservera för samma ändamål för ytterligare ett år; och äger landstingskommunen sedermera fatta enahanda beslut för ett år i sänder.

60 §.

Förslag till utgifts- och inkomststat skall uppgöras av förvaltningsutskottet. För detta ändamål skola landstingskommunens övriga nämnder före den 1 juli, där ej annan tid bestämmes av förvaltningsutskottet, till utskottet ingiva sina särskilda statförslag för det nästföljande året.

Landstinget upptager förslaget till utgifts- och inkomststat till granskning och fastställelse vid sitt ordinarie möte. Därvid skola anslag till utgifter, om vilka landstinget icke tidigare fattat beslut, samt därmed sammanhängande frågor särskilt bliva föremål för överläggning och avgörande.

Den fastställda utgifts- och inkomststaten skall tryckas och expedieras i den ordning, som i 36 § första och andra styckena är stadgad med avseende å landstingets protokoll.

Fondbildning.

61 §.

1 mom. Landstingskommun äger avsätta medel till:

- a) pensionsfond för beredande av pension eller därmed jämförligt understöd åt personer i landstingskommunens tjänst eller deras efterlevande;
- b) kassaförlagsfond för tillgodoseende av landstingskommunens behov av rörelsekapital;
- c) allmän investeringsfond för anskaffande av anläggningstillgångar för landstingskommunens behov; samt
- d) särskild investeringsfond för anskaffande av i avsättningsbeslutet angiven anläggningstillgång.

2 mom. Landstingskommun må till avskrivningsfond avsätta belopp motsvarande högst vad som under räkenskapsåret avskrives å landstingskommunens anläggningstillgångar. Anslag för återbetalning av lån, som upptagits för förvärv av dylika tillgångar, skola, där avskrivningsfond finnes, i första hand täckas av medel ur denna fond. Vad som av fondens medel ej åtgår för nämnda ändamål må tagas i anspråk för förvärv av anläggningstillgång.

3 mom. Landstingskommun äger i samband med fastställande av utgifts- och inkomststaten avsätta medel till skatteregleringsfond eller taga i anspråk medel ur sådan fond.

Beslut att taga medel ur fonden i anspråk må ej avse mer än en tredjedel av det högsta belopp, vartill fonden beräknas uppgå vid utgången av det år beslutet fattas eller uppgått vid utgången av något av de två närmast föregående åren.

62 §.

1 mom. Landstingskommun skall till försäljningsmedelsfond avsätta medel, som landstingskommunen uppburit såsom vederlag för anläggningstillgång eller på grund av försäkring av sådan tillgång, för såvitt icke medlen före utgången av det år, varunder de influtit, anvisas för ändamål, som i 56 § andra stycket sägs. Medel ur sådan fond må tagas i anspråk endast för nu angivna ändamål.

2 mom. Landstingskommun skall till låneöverskottsfond avsätta överskottsmedel å lån, som av landstingskommunen upptagits med Konungens tillstånd och som ej i sin helhet åtgått för det med lånet avsedda ändamålet.

63 §.

Med Konungens medgivande må landstingskommun:

- a) avsätta medel till fond för tillgodoseende av annat särskilt behov än i 61 § sägs; eller

b) taga i anspråk medel ur låneöverskottsfond, så ock medel ur skatte-regleringsfond i vidare mån än i 61 § 3 mom. stadgas eller ur annan sådan fond, som förut nämnts, för annat ändamål än det, för vilket fonden är avsedd.

Lånerätt.

64 §.

Landstingskommun äger upptaga lån, ställt på en återbetalningstid av högst fem år. Såsom upptagande av lån skall även anses ingående av borgen.

Med Konungens medgivande må landstingskommun upptaga lån eller ingå borgen även i andra fall än nu är sagt.

Av Konungen meddelat beslut att bevilja landstingskommun lån av statsmedel skall anses innefatta jämväl tillstånd att upptaga lånet.

Medelsförvaltning.

65 §.

Penningar och värdehandlingar, som förvaltningsutskottet eller annan nämnd för landstingskommunens eller annans räkning har om händer, skola så förvaras och redovisas, att de icke sammanblandas med andra penningar och värdehandlingar.

Penningmedel, som ej erfordras för nära förestående utbetalningar, skola, där landstinget ej bestämt annat, för landstingskommunens räkning insättas hos bank, hos centralkassa för jordbrukskredit eller å postgirokonto eller anbringas i obligationer, vilka utfärdats eller garanterats av staten eller landstingskommun.

66 §.

Det åligger förvaltningsutskottet att föra fortlöpande räkenskaper över de medel det har om händer.

Annan nämnd, som omhänderhar medel, skall föra räkenskaper i enlighet med av förvaltningsutskottet givna anvisningar och årligen före den 1 mars, där ej utskottet bestämmer annan tid, till utskottet avlämna redovisning för sin förvaltning under nästföregående kalenderår.

Sedan sådan redovisning skett, skall förvaltningsutskottet inom tid, som landstinget bestämmer, dock senast före den 1 maj, sammanfatta och avsluta landstingskommunens räkenskaper för nämnda kalenderår.

Revision.

67 §.

Landstinget skall vid ordinarie möte utse tre eller flera revisorer samt lika många suppleanter för granskning av det nästföljande årets förvaltning.

Den, vilken såsom ledamot eller suppleant i förvaltningsutskottet eller eljest är redovisningsskyldig till landstingskommunen, eller sådan den redovisningsskyldige närstående, som i 4 kap. 13 § 2. rättegångsbalken om jäv emot domare sägs, må icke vara revisor eller revisorssuppleant för granskning av förvaltning, som omfattas av redovisningsskyldigheten, ej heller deltaga i val av revisor eller revisorssuppleant för granskning av sådan förvaltning eller i beslut med anledning av granskningen.

Revisorerna äga att när som helst inventera de penningmedel och värdehandlingar, som förvaltningsutskottet eller annan nämnd omhänderhar, samt taga del av räkenskaper och andra handlingar, som beröra förvaltningen.

Vad i 51 § sägs om ansvar och skadeståndsskyldighet för ledamot i förvaltningsutskottet äger avseende jämväl å revisor.

Landstinget må besluta, att till revisor skall utgå ersättning i enlighet med de bestämmelser, som jämlikt 55 § gälla för ledamot av förvaltningsutskottet och utsedd ledamot av annan nämnd.

68 §.

Revisorerna skola avgiva berättelse, innehållande redogörelse för resultatet av deras granskning med uttalande, huruvida anmärkning beträffande räkenskapernas förande eller förvaltningen i övrigt föreligger eller icke. Framställes anmärkning, skall anledningen till denna angivas i berättelsen. Revisionsberättelse skall ock innehålla särskilt uttalande, huruvida ansvarsfrihet för förvaltningen tillstyrkes eller icke.

69 §.

Revisionsberättelse skall före juni månads utgång tillställas förvaltningsutskottet, genom vars försorg densamma skyndsamt befordras till trycket och, om sådant anses påkallat, överlämnas till vederbörande nämnder för yttrande.

Berättelsen jämte inkomna yttranden skall framläggas till granskning och avgörande hos landstinget vid det ordinarie möte, vartill landstinget sammanträder året efter det revisionen avser.

70 §.

På beslut av landstinget ankommer, huruvida framställd anmärkning skall förfalla och ansvarsfrihet för förvaltningen meddelas eller laga åtgärd för bevarande av landstingskommunens rätt skall vidtagas. Anställes ej talan å den förvaltning revisionsberättelse avser inom ett år från sista dagen av det landstingsmöte, vid vilket berättelsen framlades, skall så anses, som om ansvarsfrihet blivit beviljad. Utan hinder av att ansvarsfrihet beviljats må talan föras på grund av brottlig handling, där ej ansvarsfriheten uppenbarligen avsett även den handlingen.

6 kap. Om landstingsskatt.

71 §.

Skyldighet att erlægga landstingsskatt åligger envar, som inom landstingskommunen är skattskyldig till allmän kommunalskatt. Landstingsskatt utgöres av envar skattskyldig i förhållande till det antal skattekronor och skatteören, som enligt bestämmelserna i kommunalskattelagen påföres honom på grund av skattskyldighet inom landstingskommunen.

72 §.

Till ledning för landstingsskattens bestämmande skall lokal skattemyndighet varje år efter slutade taxeringsförrättningar så fort ske kan till förvaltningsutskottet genom länsstyrelsen insända förteckning, som för varje kommun summariskt upptager antalet skattekronor och skatteören, som påförts enligt kommunalskattelagen, särskilt för fastighet och särskilt för inkomst. Förvaltningsutskottet låter däröver upprätta sammandrag, upptagande summan för hela landstingskommunen, samt hur mycket som belöper på varje kommun.

73 §.

Med det belopp för skattekrona och skatteöre, som bestämts till utdebitering för ett år, skall utgöras dels sådan landstingsskatt, som ingår i preliminär skatt för inkomst under detta år, dels ock sådan landstingsskatt, som ingår i den slutliga skatt som påföres på grund av nästföljande års taxering.

74 §.

Förvaltningsutskottet åligger att, sedan landstingskommunens utgifts- och inkomststat fastställts, ofördröjligen underrätta länsstyrelsen om det belopp för skattekrona och skatteöre, som bestämts till utdebitering för nästkommande år, samt om det sammanlagda belopp, som för nämnda år beslutats till utdebitering på grundval av det löpande årets taxering till kommunal inkomstskatt.

75 §.

Landstingsskatt debiteras och uppbäres under benämningen landstingsmedel i enlighet med vad i uppbördsförordningen är stadgat.

76 §.

Landstingskommunen äger av statsverket uppbära de landstingsmedel, vilka debiteras i förhållande till det antal skattekronor och skatteören, som enligt bestämmelserna i kommunalskattelagen påförts de skattskyldiga inom landstingskommunen.

Landstingskommunen äger av statsverket såsom förskott uppbära det belopp, som på grundval av visst års taxering till kommunal inkomstskatt beslutats till utdebitering för nästkommande år. Vad sålunda beslutats till utdebitering ingår i landstingskommunens fordran hos statsverket vid ingången av året näst efter det då beslutet fattades. Förskottet avräknas mot de landstingsmedel, som debiteras på grundval av taxeringen under året efter det då förskottet enligt bestämmelserna i nästföljande stycke utanordnas.

Belopp, som vid ingången av ett år utgör landstingskommunens fordran hos statsverket enligt första och andra styckena, skall länsstyrelsen under samma år utanordna till förvaltningsutskottet med en fjärdedel å var och en av dagarna den 15 februari, den 15 maj, den 15 augusti och den 15 november.

77 §.

Länsstyrelsen skall senast den 15 februari till förvaltningsutskottet överlämna för nästföregående år upprättad redovisning över landstingskommunen tillkommande och till utskottet utanordnade landstingsmedel.

Närmare föreskrifter angående dylik redovisning meddelas av Konungen.

Förvaltningsutskottet låter upprätta sammandrag över redovisningen att föreläggas landstinget vid dess första sammanträde.

7 kap. Om besvär.

78 §.

1 mom. Över beslut av landsting äger medlem av landstingskommunen anföra besvär, om beslutet

icke tillkommit i laga ordning,

står i strid mot allmän lag eller författning eller annorledes överskrider landstingets befogenhet eller

kränker klagandens enskilda rätt eller eljest vilar på orättvis grund.

Besvären, ställda till Konungen, skola hava inkommit till länsstyrelsen inom tre veckor från den dag, då verkställd justering av det över beslutet förda protokollet tillkännagivits å landstingskommunens anslagstavla. Besvären skola vara åtföljda av överklagade beslutet jämte bevis om dagen för justeringens tillkännagivande.

Över landstingets beslut, som avses i 13—16 §§, må ej klagas.

2 mom. I fråga om rätt att anföra besvär över beslut av förvaltningsutskottet eller annan nämnd samt vad vid besvärs anförande är att iakttaga skola bestämmelserna i 1 mom. äga motsvarande tillämpning, där ej annat sägs i 3 mom. eller är särskilt stadgat. Mot beslut av rent förberedande eller verkställande art må talan dock ej föras.

3 mom. Landstingskommun må utse särskild nämnd med uppgift att upptaga och avgöra besvär över beslut av förvaltningsutskottet eller annan nämnd om tillsättande av eller förordnande å tjänstbefattning hos landstingskommunen eller entledigande från sådan befattning eller om disciplinär åtgärd mot befattningshavare, där klagan över beslutet eljest skolat föras enligt 2 mom.

Reglemente för sådan besvärsnämnd antages av landstinget. Beslut om antagande av reglemente skall underställas Konungens prövning. Där ej annat föreskrives i reglementet, skall vad i 42 § andra stycket, 43 §, 44 § andra stycket samt 46—51 §§ är stadgat med avseende å förvaltningsutskottet äga motsvarande tillämpning å besvärsnämnd.

Finnes besvärsnämnd, äger den som ej nöjes åt beslut, varom i första stycket sägs, anföra besvär hos nämnden inom tid, som stadgas i 1 mom. Hos Konungen må klagan föras allenast över besvärsnämndens beslut i anledning av sådana besvär. Beträffande klagan hos Konungen skall vad i 1 mom. är stadgat äga motsvarande tillämpning, och må till stöd för dylik klagan, i den mån anledning därtill finnes, åberopas jämväl, att det hos besvärsnämnden överklagade beslutet är oriktigt på någon sådan grund, som i 1 mom. sägs.

Förslag

till

lag om införande av landstingslagen.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Landstingslagen skall, med iakttagande av vad nedan stadgas, träda i kraft den 1 januari 1955.

Genom landstingslagen upphäves lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting tillika med alla de särskilda stadganden, vilka innefatta ändring av eller tillägg till vad den sålunda upphävda lagen innehåller, så ock vad i övrigt finnes i lag eller författning stridande mot den nya lagens bestämmelser.

Sedan landstingslagen trätt i kraft, skola lagarna den 12 juni 1936 (nr 282) angående användning i vissa fall av kommun eller annan samfällighet tillhörig egendom och den 6 december 1946 (nr 727) om kommunal fondbildning ej vidare äga tillämpning å landstingskommun.

2 §.

Landsting skall vid lagtima möte år 1954 med tillämpning av vad i den nya lagen är stadgat om antalet ledamöter i förvaltningsutskott utse sådant utskott för tiden till utgången av år 1955.

3 §.

Den nya lagens bestämmelser om valbarhet skola lända till efterrättelse vid val för tid, som infaller efter den 31 december 1954.

4 §.

Landstingslagen skall äga tillämpning jämväl å fond, som finnes vid lagens ikraftträdande. Därvid skall följande iakttagas:

1) Sådan fond enligt 2 § e) lagen den 12 juni 1936 om kommunal fondbildning eller 2 § d) lagen den 6 december 1946 om kommunal fondbildning, till vilken medel avsatts för anskaffande av anläggningstillgång, skall anses såsom särskild investeringsfond. Annan fond enligt nämnda lagrum må tagas i anspråk för avsett ändamål, men nya medel må icke tillföras fonden.

2) Fond, som bildats med Konungens medgivande enligt 3 § i någon av nämnda lagar, så ock försäkringsfond, vartill medel avsatts enligt någon

av samma lagar, skall anses såsom fond, vars bildande medgivits enligt 63 § a) landstingslagen.

3) Förnyelsefond enligt 2 § c) i 1936 års lag eller 6 § femte stycket i 1946 års lag må tagas i anspråk för avsett ändamål, men nya medel må icke tillföras sådan fond. Landstingskommunen äger rätt att överföra medel i dylik fond till allmän eller särskild investeringsfond.

4) Fond av annat slag än i 61—63 §§ landstingslagen eller ovan under 1)—3) sägs, som bildats före den 1 januari 1955, må ej tagas i anspråk utan Konungens medgivande; landstingskommun dock obetaget att före den 1 januari 1958 besluta om fondmedlens avsättande till allmän eller särskild investeringsfond.

5 §.

Har landsting jämlikt äldre bestämmelser med avseende å visst företags beskaffenhet beslutat befrielse från eller lindring i skyldigheten att bidra till företaget, må sådant beslut tillämpas jämväl efter den 1 januari 1955.

6 §.

I fråga om offentliggörande, underställning och godkännande av beslut, som fattats före den 1 januari 1955, samt om anförande av besvär över sådant beslut skola förut gällande föreskrifter tillämpas.

7 §.

Förekommer i lag eller författning hänvisning till eller avses däri eljest föreskrift, som ersatts genom bestämmelse i den nya lagen, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

Förslag

till

kungörelse om ändrad lydelse av 13 § kungörelsen den 10 juli 1947 (nr 394) med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation.

Härigenom förordnas, att 13 § kungörelsen den 10 juli 1947 med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

13 §.

Förvaltningsutskottet skall — — — 11 ledamöter.

Självskrivna ledamöter — — — samt lantbruksdirektören.

De ledamöter i förvaltningsutskottet, vilka icke äro självskrivna, utses för en tid av fyra år, räknat från och med den 1 januari året närmast efter det, då valet skett, sålunda att halva antalet utses av hushållningssällskapet bland dess ledamöter och återstoden av landstinget. I enahanda ordning utses minst en suppleant för envar av de icke självskrivna ledamöterna i förvaltningsutskottet.

Vid landstings val av ledamöter och suppleanter i förvaltningsutskottet skall vad som är stadgat om proportionellt valsätt vid val av landstingskommuns förvaltningsutskott äga motsvarande tillämpning.

Förvaltningsutskottet utser — — — inom hushållningssällskapet.

Mandattiden skall — — — mandattidens utgång.

Det år, då mandattiden för förvaltningsutskottets valda ledamöter utgår, skall förvaltningsutskottet göra anmälan härom till landstingskommunens förvaltningsutskott senast sex månader före årets utgång.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1955.

I.

Allmänna synpunkter på revisionen
av lagen om landsting.

När den nu gällande lagen den 20 juni 1924 om landsting trädde i stället för 1862 års landstingsförordning, betydde detta en avsevärd modernisering av landstingsförvaltningens former. Särskilt innebar tillkomsten av ett obligatoriskt administrativt organ, förvaltningsutskottet, en betydelsefull förbättring i organisationen. Även i andra hänseenden innefattade den nya lagen viktiga framsteg på det organisatoriska området.

Att 1924 års lag på det hela taget erbjudit ändamålsenliga former för landstingens verksamhet framgår därav att varken de ändringar som vidtagits i lagen eller de önskemål om ändrade bestämmelser som framförts berört huvudgrunderna i lagen. De viktigaste ändringarna ha varit införandet av ett särskilt organ för ledningen av landstingets hälso- och sjukvårdande verksamhet, höjningen av det befolkningstal, som berättigar stad att utträda ur landsting, samt framflyttningen av tiden för lagtima landstingsmöte.¹ De förslag om ändringar, som härutöver blivit väckta och som fortfarande ha aktualitet, äro mycket få. Från riksdagen föreligger begäran om utredning blott i ett enda hänseende, nämligen beträffande införande av proportionellt valsätt vid val inom landsting av ledamöter i hushållnings-sällskaps förvaltningsutskott. Denna fråga berör för övrigt snarare speciallagstiftningen än lagen om landsting. Landstingen själva ha, företrädda av Svenska landstingsförbundet, hemställt om vissa jämkningar i besvärslagreglerna m. m.

Mot bakgrunden av vad som anförts kan det synas opåkallat att nu göra lagen om landsting till föremål för någon mera omfattande revision. Emellertid är i detta hänseende att beakta, att kommunallagskommittén nyligen framlagt förslag till ny lagstiftning för de borgerliga primärkommunerna (kommitténs betänkande III, SOU 1952:14), avsedd att träda i stället för de båda lagarna av år 1930 om kommunalstyrelse på landet och i stad. I detta lagförslag har kommittén för primärkommunernas vidkommande inarbetat bestämmelser om fondbildning och om användning av vissa kommun tillhöriga kapitalmedel, d. v. s. stadganden motsvarande dem som för

¹ Ändringen beträffande tiden för lagtima möte föranleddes av förslag i kommitténs P.M. den 11 november 1948.

närvarande återfinnas i lagarna den 6 december 1946 om kommunal fondbildning och den 12 juni 1936 angående användning i vissa fall av kommun eller annan samfällighet tillhörig egendom. Härvid har kommittén förutsatt, att man även beträffande övriga slag av kommunala enheter skulle infoga bestämmelserna i hithörande ämnen i de författningar, som reglera dessa enheters organisation. Redan en dylik komplettering av landstingslagen blir ganska vittomfattande och måste rubba dess disposition och paragrafindelning. Men härtill kommer, att förslaget till kommunallag innehåller en rad andra nyheter, vilka såväl med hänsyn till önskvärldheten av likformighet i kommunallagstiftningen som av vägande sakliga skäl böra erhålla motsvarighet i landstingslagen. Det kan i detta sammanhang vara nog med en hänvisning till de bestämmelser, som för primärkommunernas del föreslagits i fråga om valbarhet, jäv, interpellation och besvär.

Kommittén har med hänsyn till dessa förhållanden ansett sig böra företaga en fullständig översyn av lagen om landsting. Vid detta arbete har kommittén helt naturligt främst inriktat sig på att till landstingslagen överföra de nyheter av saklig eller formell art, som föreslagits för primärkommunernas del. Men även i sådana ämnen, beträffande vilka förslaget till kommunallag icke innehåller några direkta nyheter, har kommittén strävat efter att närma landstingslagen till kommunallagen, försåvitt icke rådande olikheter ansetts sakligt motiverade. Dessutom har det funnits lämpligt att i förevarande sammanhang behandla några spörsmål, som icke ha någon motsvarighet i lagstiftningen för primärkommunerna, t. ex. frågorna om stads utträde ur och inträde i landsting och om territoriell differentiering av landstingsskatten. De ändringar, som med hänsyn härtill föreslås, äro så många och omfattande, att de icke kunna vidtagas inom den nuvarande lagens ram. Kommittén har därför utarbetat förslag till ny landstingslag.

I fråga om ett speciellt avsnitt av landstingslagen har kommittén icke ingått på någon saklig prövning, nämligen det som handlar om valkretsindelning och antalet landstingsmän i valkretsarna. Hithörande bestämmelser äro för närvarande föremål för översyn inom 1950 års folkomröstnings- och valsättsutredning i samband med dess utredning av frågan om reformering av det proportionella valsystemet vid landstingsmannaval. Kommittén har med hänsyn härtill och efter överläggningar i ämnet med företrädare för valsättsutredningen funnit lämpligt att i förslaget till ny landstingslag upptaga de nuvarande bestämmelserna om valkretsindelning oförändrade i sak; dock bör här nämnas, att kommittén vid sin prövning av landstingets arbetsformer funnit sig böra föreslå borttagande av regeln om kvalificerad majoritet i vissa fall vid beslut om valkretsindelning. Vid den slutliga utformningen av lagen lär det vara möjligt att beakta valsättsutredningens kommande förslag utan att göra några större rubbningar i den disposition av landstingslagen som kommittén föreslår.

Strävandena att bringa landstingslagen i överensstämmelse med förslaget

till kommunallag ha bl. a. gällt vissa systematiska och terminologiska frågor, av vilka i detta sammanhang skall beröras en, som är av stor betydelse för avfattningen av lagtexten. Frågan gäller kommunbegreppets utformning i landstingslagen. I den nuvarande lagen framstår måhända landstingsområdet icke i alla avseenden såsom en kommunal enhet. Den möjlighet som finnes att differentiera landstingsskatten allt efter den nytta, som visst företag medför för olika kommuner inom landstingsområdet, utgör sålunda ett avsteg från den tanke som ligger bakom det vedertagna kommunbegreppet. Detsamma kan sägas om den i epidemilagen stadgade rätten för stad, som i andra hänseenden ingår i landstingsgemenskapen, att bilda eget epidemidistrikt. Lagen om landsting undviker också i allmänhet att förbinda begreppet kommun med det territorium varå lagen är tillämplig; endast i ett mer periferiskt sammanhang (54 §) begagnas uttrycket länskommun. Där icke ordet landstingsområde begagnas, nyttjar lagen eljest stundom begreppet landsting såsom beteckning för den rättspersonlighet som föreligger. I sin vanligaste användning betyder emellertid landstinget det representativa organ, som beslutar i landstingsområdets angelägenheter. På några ställen i lagen har ordet landsting en tredje innebörd, nämligen landstingsmöte.

Landstingsgemenskapens karaktär av en kommunal enhet synes dock enligt kommitténs mening redan med den nuvarande utformningen av lagstiftningen svår att bestrida. Om såsom kommittén föreslår bestämmelserna om lokal skattedifferentiering upphävas, blir landstingsterritoriets egenkap av kommun än klarare. Det har syntts kommittén naturligt att understryka detta genom att använda kommunbegreppet i landstingslagen i motsvarande sammanhang, som skett i de primärkommunala lagarna och i förslaget till ny kommunallag. De beteckningar, som närmast ansetts kunna komma i fråga för förevarande slag av kommun, äro länskommun och landstingskommun, vilken sistnämnda benämning användes i lagen den 13 juni 1919 om kommunalförbund. Av dessa har kommittén föredragit landstingskommun, som låter självstyrelsemomentet komma till starkare uttryck och som för övrigt är sakligt riktigare i de fall där landstingsområde och län icke sammanfalla.

Genom införandet av beteckningen landstingskommun har det blivit möjligt att utforma bestämmelsen om landstingets kompetens i nära anslutning till motsvarande stadgande för primärkommunerna, att intaga en allmän föreskrift om befogenhetssfärens uppdelning i beslutanderätt samt förvaltning och verkställighet o. s. v. Vidare har ordet landsting kunnat användas uteslutande som beteckning på det representativa organet. För landstingets sammankomster nyttjas i förslaget regelmässigt uttrycket landstingsmöte.

Det kan måhända dröja, innan en sålunda ändrad systematik slår helt igenom i det allmänna språkbruket. Säkerligen kommer man fortfarande

ofta att tala om landstingets — och icke landstingskommunens — anstalter och inrättningar. Några praktiska olägenheter torde emellertid icke föräntledas härav. Ur lagteknisk synpunkt äro fördelarna med den nya systematiken så uppenbara, att kommittén ansett sig utan tvekan kunna förordadensamma.

När kommittén i det följande redogör för detaljerna i förslaget till landstingslag, lämnas i allmänhet ingen utförligare motivering för de nyheter, som ha motsvarigheter i förslaget till kommunallag. Ett fullständigt återgivande i dylika fall av de motiv, som redan redovisats i betänkande III, skulle onödigtvis öka omfattningen av det nu förevarande betänkanudet. Kommittén har därför i dessa fall i stort sett nöjt sig med att hänvisa till framställningen i betänkande III.

Landstingskommunen i territoriellt hänseende.

Landstingets verksamhetsområde i territoriellt avseende behandlas för närvarande i 1—3 §§ lagen om landsting. Såsom den följande redogörelsen för dessa bestämmelser ger vid handen avse de dels landstingsområdets relation till länsindelningen och dels möjligheten för vissa städer att utträda ur eller inträda i landsting.

A. Förhållandet till länsindelningen.

I 1 § lagen om landsting stadgas, att i varje län skall finnas ett landsting. Enligt 2 § kan emellertid Konungen beträffande visst län förordna, att mer än ett landsting skall finnas inom länet. Såsom förutsättning för sådant förordnande anger lagen, att ett för hela länet gemensamt landsting med hänsyn till läge eller andra skiljaktiga förhållanden icke medför de med lagen avsedda fördelarna. Innan förordnande ges, skola länsstyrelsen och landstinget höras. Ha flera landsting bildats inom ett län, kan Konungen enligt 2 §, där omständigheterna därtill föranleda, förordna att antalet landsting skall minskas.

Möjligheten att uppdelade ett län i två eller flera landstingsområden, som förefunnits alltsedan landstingsinstitutionens tillkomst, har utnyttjats blott i Kalmar län, vars uppdelning på två områden (norra och södra) medgavs enligt kungl. brev den 30 december 1864. I det av kommunalförfattningssakkunniga utarbetade betänkandet med förslag till landstingslag (SOU 1923:18), som ligger till grund för den nuvarande lagstiftningen, bibehölls stadgandet om möjlighet till uppdelning, men de sakkunniga framhöllo, att det skedde uteslutande med hänsyn till den rådande ordningen i Kalmar län. Någon ytterligare tillämpning av stadgandet ansågo de sakkunniga icke böra förutsättas.

Landstingsförordningen av år 1862 anvisade icke någon utväg för ombildning av län, vilket uppdelats på två eller flera landsting, till ett enda landstingsområde. Nu gällande stadgande härom tillkom på förslag av kommunalförfattningssakkunniga, som påpekade, att bestämmelsen icke avsåges ha annat praktiskt syfte än att möjliggöra en sammanslagning av de två landstingsområdena inom Kalmar län. Tanken på en sådan sammanslagning har vid olika tillfällen framförts i länet.

Enligt kommitténs mening är det icke realistiskt att räkna med en framtida uppdelning av län i två eller flera landstingsområden eller landstings-

kommuner. Under den tid landstingsinstitutionen ägt bestånd har mellan de olika delarna av landstingsområdet utvecklats en fast intressegemenskap, som manifesterats i tillkomsten av en rad för hela landstingsområdet gemensamma anstalter, inrättningar och institutioner. När det gällt att bestämma förläggningen av dessa anstalter och bedöma behovet av utrymme och teknisk utrustning, har man utgått från den bestående indelningen. Särskilt bör i detta sammanhang erinras om det omfattande arbete och de stora kostnader, som på många håll nedlagts för att få till stånd ett fullständigt centralasarett med dess många avdelningar för olika slag av specialsjukvård. En rubbning av den gällande indelningen kan därför icke företagas utan betydande konsekvenser i ekonomiskt och annat avseende för de olika delarna av landstingsområdet. Till det sagda kommer lämpligheten ur olika synpunkter av att den administrativa indelningen i län sammanfaller med indelningen i landstingskommuner. Med hänsyn till vad som anförts föreslår kommittén, att möjligheten att uppdelning i olika landstingsområden borttages. Härmed avses självfallet icke att göra någon ändring i de bestående förhållandena i Kalmar län. Liksom i den nuvarande lagen bör dock finnas ett stadgande, som ger möjlighet till en framtida förening av de båda landstingsområdena i länet (2 § 1 mom. förslaget till landstingslag).

Vad kommittén anfört gentemot uppdelning av län på flera landstingskommuner innebär helt naturligt icke, att kommittén tar principiellt avstånd från den av och till framförda tanken på mera genomgripande ändringar i gällande länsindelning. Lämpligheten av en sådan ändring får bedömas ur alla för frågans avgörande betydelsefulla synpunkter, såväl allmänna som lokala. Enär — om man i detta sammanhang bortser från städer utanför landsting — länsindelningen såsom nyss framhållits lämpligen bör vara identisk med indelningen i landstingskommuner och ändring i den förstnämnda automatiskt inverkar på den senare, är det uppenbart, att man vid ifrågasatt ändring i länsindelning måste fästa mycket stort avseende vid de önskemål och synpunkter, som anföras av det eller de av ändringen berörda landstingen.

B. Landstingsfria städer

Enligt 3 § 1 mom. lagen om landsting äger stad, som uppnått en folkmängd av minst 100 000, utträda ur landsting. Bestämmelser ges i samma lagrum dels om stadens skyldighet att underrätta landsting om sitt beslut att utträda och dels om tidpunkten för utträdet. Beslut att utträda ur landsting skall underställas Konungen, som efter landstingets hörande meddelar de närmare föreskrifter, som äro erforderliga för beslutets genomförande.

Stad, som icke deltagit i landsting, äger enligt 2 mom. av samma paragraf inträda i landsting, om samstämmade beslut därom fattats av staden

och landstinget. Beslut, som angår inträde i landsting, skall underställas Konungen, som efter vederbörandes hörande bestämmer tiden för inträdet samt meddelar de övriga föreskrifter, som erfordras för beslutets genomförande.

Frågan om städernas deltagande i landsting var föremål för livlig diskussion under förarbetena till 1862 års landstingsförordning. Spörsmålet gällde härvid väsentligen, huruvida städerna — bortsett från Stockholm, som stod utanför länsindelningen — över huvud taget skulle delta i landsting eller icke. Någon differentiering av städerna i detta hänseende efter folkmängden var det från början icke tal om. Ett under landstingsförordningens behandling i stånden väckt förslag härom blev avslaget utan diskussion. Emellertid kom landstingsförordningen att innehålla ett stadgande, enligt vilket den icke skulle äga tillämpning å stad, som hade mer än 25 000 invånare. Bestämmelsen synes närmast ha föranletts av en framställning från Göteborgs stad i samband med remissbehandlingen av förslagen till kommunalförfattningar. Vid förslagens föredragning i statsrådet yttrade vederbörande departementschef såsom motivering blott, att för det fall, att stad hade mera än 25 000 invånare, det ansetts mera ändamålsenligt, att stadens angelägenheter till hela deras omfång bleve för sig behandlade av dess särskilda kommunalstyrelse.

På grund av ifrågavarande bestämmelse har Göteborg aldrig deltagit i landsting och förklarades Malmö, Norrköping och Gävle ha utträtt ur landsting respektive åren 1871, 1872 och 1893. Bestämmelsen ändrades åren 1894 och 1909 i samband med författningsändringar i fråga om val till riksdagens första kammare respektive landstingsmannaval. Enligt den lydelse bestämmelsen då erhöll skulle landstingsförordningen icke äga tillämplighet å stad, som hade en folkmängd av minst $1/150$ av rikets invånarantal eller å stad, som utträtt ur landsting och vars invånarantal ej minskats under det, som berättigat staden till utträde. Med tillämpning av stadgandet i dess sålunda ändrade lydelse förklarades Hälsingborg år 1918 ha utträtt ur landsting.

Vid 1920 års riksdag väcktes motioner om sådan ändring i landstingsförordningen, att utträde ur landsting icke vidare skulle förekomma. Riksdagen ville emellertid icke sträcka sig så långt som avsågs i motionerna utan begränsade sig till att anhålla om utredning och förslag rörande sådan författningsändring, som möjliggjorde för stad, vilken uppnått den storlek som berättigade till utträde, att för viss tid kvarstanna i landstinget. Såsom skäl gentemot den i motionerna föreslagna ordningen anförde riksdagen, att bestämmelserna om stads rättighet och skyldighet att utträda ur landsting icke förorsakat någon nämnvärd olägenhet. För städer med omkring 40 000 invånare och därutöver skulle det enligt riksdagens mening säker-

ligen i de flesta fall kännas såsom ett obehörigt tvång att icke få själva fritt ordna för dem betydelsefulla angelägenheter, särskilt på sjukvårdens och fattigvårdens m. fl. områden. Riksdagen hade därför icke kunnat anse befogat att beröva dylika städer mot deras vilja en sådan författningssenkligt dem tillkommande frihet.

Den av riksdagen begärda utredningen verkställdes av kommunalförfattningssakkunniga. Dessa framhöllo i sitt förut omnämnda betänkande, att landstingsförordningens stadgande om de större städernas särställning i förhållande till länet såsom landstingsområde tillkommit i dessa städers intresse. Det hade ansetts, att gemenskapen mellan landsbygden och de större städerna vore relativt liten med hänsyn till landstingets uppgifter, vilka i landstingsförordningen preciserats närmast med beaktande av landsbygdens behov och förhållanden, samt att dessa städers invånare därför skulle betungas på ett obehörigt sätt till förmån för landsbygden, om de tvingades att ingå i länskommunen. De skäl, som sålunda ursprungligen motiverat bestämmelsen om de större städernas särställning, måste — anförde de sakkunniga vidare — numera i allt väsentligt anses ha bortfallit i vad anginge stad, som dittills icke uppnått men sedermera uppnådde den folkmängdssiffra, som medförde dess utträde ur landsting. Ty i den mån landstingsförvaltningen utvecklats och utsträckts över nya områden, kunde med allt mindre fog sägas, att den tillgodosåge landsbygdens speciella behov i större omfattning än städernas. Och ju längre den tidrymd varit, under vilken en stad utgjort del av länskommunen, och ju större gemenskapen blivit med avseende å sjukvårdsanstalter och andra inrättningar, desto mindre fördelaktigt bleve upphävandet av denna gemenskap för staden. Då stad vid utträde ur landsting måste avstå från sin andel i dessa inrättningar och i landstingets överskott i tillgångar, kunde det tvärtom betraktas som ekonomiskt olägligt för staden att utbrytas ur länskommunen. I allt fall kunde det från allmän ekonomisk synpunkt icke vara välbetänkt att genom lagstiftning medverka till upplösningen av en dylik gemenskap och därigenom ge upphov till de större utgifter, som i regel förorsakades, om stad och landsbygd skulle var för sig i stället för gemensamt uppföra och administrera t. ex. anstalter för sjukvård.

De sakkunniga ansågo på grund av dessa ändrade förhållanden, att mycket starka skäl talade för att helt borttaga det stadgande i landstingsförordningen, som avhandlade stads utträde ur landsting. Med hänsyn till den ståndpunkt, som riksdagen intagit till frågan år 1920, och då historiska skäl kunde åberopas för ett bibehållande i begränsad omfattning av stadgandet, stannade dock de sakkunniga vid en omarbetning av detsamma. De av de sakkunniga i sådant hänseende föreslagna bestämmelserna inneburo i huvudsak, att stads utträde ur landsting vid uppnående av viss folkmängd — 1/150 av rikets — icke blev obligatoriskt utan beroende av sta-

dens beslut samt att stad, som icke deltog i landsting, ägde inträda i landstinget, om samstämmade beslut därom fattades av staden och landstinget.

Vid riksdagsbehandlingen år 1924 av förslaget till landstingslag vidtogs den jämkning i den föreslagna bestämmelsen om stads rätt till utträde ur landsting, att sådan rätt skulle föreligga, då stad uppnått ett invånarantal av 50 000.

Det avgörande folkmängdstalet höjdes till det nu gällande, 100 000, efter beslut av lagtima riksdagen år 1940. Ändringen var föranledd av motioner (I:3 av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. och II:14 av herr Råstock m. fl.), vari påtalades olägenheterna av stads utträde ur landsting. Det framhölls därvid, att en utträdande stad för övrigt icke skulle bli helt fristående i förhållande till landstinget, utan ett samarbete dem emellan bleve alltjämt erforderligt för sjukvårdens tillgodoseende. Erfarenheterna från de båda städer, som senast utträtt ur landsting, Gävle och Hälsingborg, hade nämligen givit vid handen, att ett sådant samarbete vore oundgängligen nödvändigt. Det syntes under sådana förhållanden lämpligast, att staden kvarbleve under landstinget, ty därigenom undvekes att tillskapa särskilda samarbetsformer, vilka ofta bleve invecklade och tungrodda. Vad sålunda anförts syntes tala för att städer icke längre borde äga utträda ur landsting. Emellertid kunde måhända sådana fall inträffa, då det kunde vara motiverat, att en stad finge utträda ur landsting. Detta syntes kunna bli fallet, om en stad uppnått en folkmängd om cirka 100 000 invånare.

I ett över motionerna avgivet yttrande uttalade styrelsen för Svenska landstingsförbundet såsom sin uppfattning, att städer i fortsättningen icke borde medgivas rätt att utträda ur landsting. Styrelsen framhöll i detta sammanhang, att vissa av de städer, som redan utträtt ur landsting, icke vore tillräckligt bärkraftiga för att omhänderhava de betydelsefulla och ekonomiskt alltmer betungande sjukvårdsuppgifterna.

Svenska stadsförbundets styrelse anförde i ett yttrande, att den icke ville motsätta sig, att ytterligare garantier skapades mot olämplig utbrytning av stad ur landsting. Styrelsen ifrågasatte dock, om icke detta hellre än genom höjning av det då gällande folkmängdstalet borde ske genom att stads utträde ur landsting efter uppnående av detta folkmängdstal gjordes beroende av Konungens medgivande. Ett sådant förfarande syntes stå i god överensstämmelse med eljest gällande lagstiftning om indelningsändring.

Spörsmålet om stads inträde i landsting har icke rönt samma uppmärksamhet som frågan om utträde. Nämnade spörsmål har dock något behandlats av 1944 års kommitté för kommunal samverkan i dess betänkande med förslag till lag om regionkommuner m. m. (SOU 1947:30). Efter att ha diskuterat — och avvisat — en sådan lösning av Stor-Stockholms samarbetsproblem, att Stockholms stad inträdde i Stockholms läns landsting, anförde kommittén i fråga om andra landstingsfria städer, att deras in-

träde i landsting skulle vara väl ägnat att lösa föreliggande behov av samverkan i sjukvårdsfrågor. Kommittén framhöll, att en expansion från dessa städers sida genom införlivning av kringliggande områden kunde komma att bli besvärande för landstingens del. Över huvud måste risken för sådana inkorporeringar utgöra ett osäkerhetsmoment vid landstingens planering av sina sjukvårdsfrågor. Ett upphävande av dessa städers särställning skulle därför ur denna synpunkt kunna vara av intresse för vederbörande landsting. Emellertid påpekades, att berörda städers inträde i landsting med hänsyn till deras relativt betydande skattekraft uppenbarligen komme att medföra ekonomisk fördel för landstingen och motsvarande nackdel för städerna. Något intresse för ett inträde i landsting syntes därför icke föreligga för städernas del. Under hänvisning till att något mera markerat behov av en ändring i denna riktning icke yppats förklarade 1944 års kommitté till sist, att den — liksom i fråga om Stockholm — icke beträffande övriga landstingsfria städer ansett sig böra framlägga något förslag om deras inträde i landsting. Kommittén tillade dock, att det kunde ha sitt intresse att hålla denna utväg i minnet, för den händelse fråga skulle uppkomma om för landstingens ekonomi mera kännbara inkorporeringar med dessa städer.

På frågan om stads utträde ur landsting kunna enligt kommunallagskommitténs uppfattning anläggas delvis liknande synpunkter som på det förut avhandlade spörsmålet rörande uppdelning av län i flera landstingskommuner. Sålunda måste man hysa allvarliga betänkligheter mot att genom stads utträde splittra en gemenskap, vars anstalter och inrättningar under lång tid planerats och utbyggt för att kunna betjäna det odelade landstingsområdet. Det kan visserligen invändas, att stads beslut om utträde i allmänhet icke skulle komma helt oförberett för det övriga landstingsområdet. Landstinget skulle säkerligen under någon tid ha möjlighet att anpassa sina föranstaltningar med hänsyn till den väntade utbrytningen. Detta kunde dock med större fog sägas, så länge uppnåendet av visst folkmängdstal obligatoriskt medförde stads utträde ur landsting och man sålunda med någon grad av säkerhet kunde förutse, när förändringen skulle äga rum. Men med den ordning som nu gäller — enligt vilken utträdet är beroende icke blott av folkmängdstalet utan även av stadens beslut — kan det under lång tid vara helt ovisst, huruvida staden kan komma att utträda. Under denna tid måste landstingets anstalter utbyggas så att de tillgodose det odelade landstingsområdets behov med de olägenheter, som detta på sätt nysst antytts kan medföra vid stadens utträde ur landstinget.

Det hittills förda resonemanget har utgått från att stads utträde ur landsting såsom lagen förutsätter medför en fullständig skilsmässa mellan staden och landstinget i fråga om de uppgifter som landstinget förut handhaft för det odelade landstingsområdet. En separation av detta totala slag torde

emellertid stöta på stora svårigheter i praktiken. Detta sammanhänger med de ökade krav som kommit att ställas på landstingets anordningar och anstalter, framför allt på den slutna sjukvårdens område. De medicinska framstegen ha här påkallat inrättande av en rad nya specialavdelningar med stora anspråk på personal, lokaler och teknisk apparatur. En fortsatt stark utveckling på specialsjukvårdens område är att förvänta. Samtidigt ökar behovet av rymliga och moderna lokaler för den allmänna kroppssjukvården. Allt detta medför sådana ekonomiska krav på huvudmännen för den slutna sjukvården, att det får anses uteslutet, att en stad skulle kunna utträda ur landsting utan allvarliga återverkningar på stadens och landstingets ekonomi eller sjukvårdens standard. Vad som nu anförts bestrykes av hittills vunna erfarenheter. Sålunda har mellan de båda städer som senast utträtt ur landsting, Gävle och Hälsingborg, å ena sidan samt respektive landsting å den andra, alltifrån utträdet ägt rum ett nära samarbete på sjukvårdens område i syfte att med bibehållande av standarden hålla de sammanlagda sjukvårdskostnaderna nere. I Gävle är samarbetet icke blott av ekonomisk art utan berör också den kommunala organisationen, i det att direktionen för stadens och landstingets gemensamma lasarett är sammansatt av representanter för båda målsmännen.

Kan det emellertid förutses, att stads utträde ur landsting regelmässigt skulle framtvunga ett samarbete i annan form mellan staden och landstinget för tillgodoseende av sjukvården, så saknas enligt kommitténs mening bärande skäl för att i fortsättningen hålla möjligheten till utträde öppen. Ett utträde ur landstinget komme att kräva tyngande och invecklade former för den gemensamma uppgiftens handhavande till men för effektiviteten i arbetet. Den slutna sjukvården utgör landstingets ekonomiskt mest betydelsefulla uppgift, och hänsynen till densamma måste därför tillerkännas avgörande betydelse vid ställningstagandet till den föreliggande frågan.

I fråga om landstingets hälsovårdande verksamhet, dess uppgifter på undervisningens och socialvårdens områden samt övriga landstingskommunala uppgifter kan det måhända antagas, att en utträdande stad och ett genom utträdet icke alltför starkt reducerat landsting kunna var för sig nöjaktigt tillgodose sina behov på respektive områden. Men även här gäller ofta, att en bibehållen samverkan inom landstingets ram är ägnad att nedbringa de samfälliga kostnaderna och därför ur allmän synpunkt är att föredraga framför en uppspaltning av verksamheten.

Ett slopande av rätten för stad att utträda ur landsting synes för övrigt överensstämma med de strävanden till förmån för större förvaltningsenheter och mot en splittring av de kommunala resurserna, som fått sitt starkaste uttryck i kommunindelningsreformen. Utträdesrättens avskaffande är också ägnad att motverka ojämnheter i skattebördans fördelning mellan

olika kommunala enheter och ligger således även i detta hänseende i linje med reformen av den kommunala indelningen.

Slutligen må erinras, att de fyra städer, som utträtt ur landsting, kommit därhän på grund av en bestämmelse, som tvingade dem till utträde. Hur dessa städer skulle ha förfarit, om de haft fritt val i utträdesfrågan, kan självfallet icke bedömas. Under alla förhållanden innefattar deras utbrytning ur landsting intet belägg för en tendens hos de större städerna att vilja frigöra sig från sambandet med landstingen.

Av angivna skäl har kommittén i sitt förslag till landstingslag icke medtagit någon bestämmelse om rätt för stad att utträda ur landstingskommun.

Däremot är det med kommitténs allmänna inställning till frågan om lämpliga enheter för landstingsangelägenheternas ombesörjande självklart, att kommittén bibehåller stadgandet om stads inträde i landsting. Visserligen kan det av skäl, som anförts i det ovannämnda betänkandet med förslag till lag om regionkommuner m. m., icke antagas, att någon av de utanför landsting stående städerna för närvarande har intresse av att ingå i landsting. Ändrade förhållanden, t. ex. tillkomsten av nya kostnadskrävande uppgifter för landstingen och nämnda städer, kunna emellertid ge anledning till en annan inställning från städernas sida till denna fråga.

Det nuvarande villkoret om samstämmande beslut av stad och landsting för stadens inträde i landstinget motiverades av kommunalförfattningssakkunniga med olägenheten av att staden finge tvinga sig in i landstingsområdet vid för densamma lämplig tidpunkt, sedan landstinget under en följd av år planerat sin förvaltning och avpassat sina inrättningar med hänsyn till ett landstingsområde av mindre omfattning och med mindre invånarantal. Olägenheterna för landstinget av en sådan befogenhet för staden torde emellertid icke vara större än av stads rätt att efter uppnående av visst folkmängdstal utträda ur landsting. Oavsett detta är det uppenbarligen av största betydelse, att en i de båda kontrahenternas ekonomi och förvaltning så djupt ingripande åtgärd som stads inträde i landstingskommun kommer till stånd genom deras frivilliga överenskommelse. Emellertid är det icke uteslutet, att kravet på stadens och landstingets enstämmiga beslut i något fall kan komma att bli ett hinder för en ur allmän synpunkt synnerligen påkallad indelningsändring. I sådant fall bör stadens införlivning med landstinget kunna genomdrivas av Kungl. Maj:t. Med hänsyn härtill har kommittén i sitt förslag berett Kungl. Maj:t möjlighet att förordna om stads inträde i landstingskommun där synnerliga skäl äro därtill (2 § 2 mom. i förslaget).

En sådan bestämmelse har en viss motsvarighet i den rätt att förordna om indelningsändring, som tillkommer Kungl. Maj:t enligt lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning. Att såsom skett i nämnda lag för där avsedda fall närmare ange

de förutsättningar, under vilka Konungen må förordna om stads inträde i landsting, synes icke nödvändigt. Genom kravet på att synnerliga skäl skola föreligga för att inträde må komma till stånd genom Kungl. Maj:ts beslut torde bestämmelsens undantagskaraktär ha markerats tillräckligt tydligt. Om stadgandet skulle behöva tillämpas, lärer man kunna förutsätta, att detta främst befinnes motiverat för att få till stånd ett ur allmänna synpunkter rationellt ordnande av den slutna sjukvården. Kommittén tror dock, att stadgandet företrädesvis får psykologisk betydelse, sålunda att det underlättar en frivillig överenskommelse mellan stad och landsting i sådana fall, där frågan om stadens inträde i landstingskommunen eljest måhända skulle bli bedömd ur ensidigt lokala synpunkter med bortseende från vad det helas intresse kräver.

Då kommittén behandlat spörsmålet om de landstingsfria städernas inträde i landsting, har kommittén blott haft de inom länsindelningen fallande städerna för ögonen. Detta är helt naturligt, enär Stockholm såsom stående utanför länsindelningen icke beröres av bestämmelserna i landstingslagen. Såsom i det föregående nämnts har tanken varit uppe att låta huvudstaden ingå i ett landsting — »storlandsting» — omfattande staden och Stockholms län eller delar av länet. Detta landsting skulle omhänderha icke blott de vanliga landstingsangelägenheterna utan även de uppgifter i fråga om bebyggelseplanering m. m., som sammanhännga med de speciella förhållandena i stockholmsregionen och som 1944 års kommitté för kommunal samverkan föreslagit skola tillkomma en särskild regionkommun. Frågan om den kommunala organisationen i Stor-Stockholm och bildandet av ett storlandsting har måhända för ögonblicket icke full aktualitet — man torde för närvarande söka friare former för det kommunala samarbetet — men spörsmålet kan snart nog komma att påkalla uppmärksamhet från lagstiftarens sida. Skulle man därvid ge storlandstingslinjen företräde, torde det, liksom om man väljer alternativet regionkommun, erfordras en speciell lagstiftning för ändamålet med hänsyn till såväl storlandstingets uppgifter som reglerna för dess sammansättning m. m. Frågans lösning synes därför icke kunna öva något inflytande på den framtida utformningen av landstingslagen.

Spörsmålen om förening av landstingskommuner och stads inträde i landstingskommun ha i och för sig sådant samband med andra kommunala indelningsfrågor, att de kunde tänkas bära erhålla sin reglering i en för ändamålet kompletterad kommunal indelningslag. När kommittén dock bibehållit de hithörande bestämmelserna på deras nuvarande plats, d. v. s. i landstingslagen, har motivet bl. a. varit, att det ansetts onödigt att betunga en så allmänt hållen lagstiftning som kommunala indelningslagen med föreskrifter, som skulle äga tillämplighet blott i några få specialfall. Det synes emellertid kommittén befogat, att indelningslagens bestämmelser

om reglering av de ekonomiska mellanhavandena vid indelningsändring tillämpas analogivis vid förening av landstingskommuner och stads inträde i landstingskommun. Om stads införlivning med landsting kommer till stånd genom vederbörandes samstämmade beslut torde besluten innefatta även en uppgörelse om de ekonomiska frågorna. Men också i fall av tvångsmässig införlivning av stad med landsting liksom vid förening av landsting lär man kunna räkna med en medverkan från kontrahenternas sida, när det gäller den ekonomiska regleringen. De uppgörelser, som träffas, bör Kungl. Maj:t äga fastställa med erforderliga jämkningar och kompletteringar.

Landstingskommunens kompetens

Beträffande landstingets beslutanderätt stadgas i 4 § lagen om landsting, att det tillkommer landstinget att, i den ordning lagen stadgar, rådslå och besluta om för landstingsområdet gemensamma angelägenheter, vilka avse allmänna hushållningen, jordbrukets och andra näringars utveckling, anstalter för kommunikationsväsendets befordrande, hälso- och sjukvård, undervisning, allmän ordning och säkerhet med mera dylikt, såvitt dessa angelägenheter icke enligt gällande författningar tillhöra offentlig myndighets ämbetsåtgärd, ävensom att handhava de ärenden i övrigt, som enligt beslut av Konung och riksdag skola ankomma på landstinget.

Stadgandet har i huvudsak samma avfattning som i 1862 års landstingsförordning. Omnämmandet av landstingets befattning med sjukvården och med de ärenden, som enligt de lagstiftande organens beslut skola ankomma på landstinget, tillkom år 1924.

Det synes vara av intresse att undersöka i vad mån den i lagen lämnade beskrivningen av landstingets uppgifter motsvaras av förhållandena i landstingens praktiska verksamhet. I detta avseende må först återgivas vissa från statistiska centralbyrån inhämtade upplysningar rörande landstingens nettoutgifter år 1950. Dessa utgifter fördelade sig å olika förvaltningsgrenar i procent ungefärligen sålunda: hälso- och sjukvård 87; undervisnings- och bildningsanstalter $5\frac{1}{2}$; social verksamhet $4\frac{1}{2}$; allmän förvaltning 2; och andra ändamål 1. Siffrorna visa vilken dominerande betydelse hälso- och sjukvårdsangelägenheterna ha i landstingens verksamhet.

För att närmare åskådliggöra arten av landstingens verksamhet lämnas i det följande en redogörelse för olika anslagsändamål, sådana de framgå av uppgifter i Årsbok för Sveriges landsting 1952. Redogörelsen gäller år 1951.

På hälso- och sjukvårdens område anslås medel bl. a. till distriktsvård, dispensärvård, förebyggande mödra- och barnavård, barnmorskeväsen, abortförebyggande verksamhet, tandvård, hälsovårds- och bostadsinspektion, psykisk barna- och ungdomsvård, lasarettsväsen, vård av kroniskt sjuka, tuberkulossjukvård, vård av lättskötta sinnessjuka, undervisning och vård av sinnesslöa, epidemisjukvård och vanförevård.

I fråga om undervisningsväsendet märkas anslag till folkhögskolor, lantmanna- och lanthushållsskolor, centrala verkstadsskolor och andra yrkeskolor. Åtskilliga landsting lämna stipendie- eller andra anslag för undervisning vid socialinstitut, för deltagande i skogs- och lantarbetarkurser och

för undervisning i hemslöjd och hantverk. Hemkonsulentverksamheten åtnjuter anslag från flera landsting. Landstingen understödja vidare olika grenar av det fria och frivilliga folkbildningsarbetet, såsom folkbiblioteksväsen och studiecirkelverksamhet. Även till gymnastik, idrott och friluftsliv utgå bidrag. Slutligen kan i detta sammanhang nämnas, att landstingen understödja olika kulturella och vetenskapliga ändamål, såsom fornminnes- och hembygdsvård, konst och teaterverksamhet.

På jordbrukets område lämnas stundom bidrag till viss upplysningsverksamhet. Landsbygdens elektrifiering understödjes på sina håll, och de kemiska stationerna åtnjuta vissa anslag. Av övriga näringar, som erhålla landstingens stöd, märkas boskapsskötsel, trädgårdsskötsel, jaktvård, fiskevård och biodling. På senare år ha även företagarföreningarna i olika län fått anslag av landstingsmedel.

Kommunikationsväsendet är endast i mindre omfattning föremål för landstingens omvårdnad. I de län, där järnvägsbygge allttjämt kan bli aktuellt, har anslag lämnats för utredning rörande ifrågakommande projekt. Viss sjötrafik åtnjuter understöd av landstingsmedel. Flera landsting anvisa bidrag till den enskilda vägghållningen. För upplysnings- och propagandaverksamhet till trafiksäkerhetens främjande lämnas anslag, och även turisttrafiken främjas genom anslag av flera landsting.

Landstingens verksamhet i fråga om allmän ordning och säkerhet har i stort sett mist sin betydelse, sedan den i några län inrättade landstingspolisen avskaffats. Av anslag för vissa närstående ändamål må nämnas sådana för brandskydd och hemvärn. Åtskilliga landsting lämna bidrag till skyttväsendet.

Vissa fattigvårds- och barnavårdsbehov tillgodoses av landstingen. I förstnämnda hänseende lämnas ersättning till primärkommunerna för vård av vissa sjuka och abnorma samt anordnas och bekostas arbetshem för försumliga försörjare. På barnavårdens område bedrivs eller främjas barnhemsverksamhet och fosterhemsvård.

Även andra socialvårdsgrenar åtnjuta anslag av landstingsmedel. Hit hör bl. a. husmoderssemesterverksamhet, barnkoloniverksamhet, social hemhjälpverksamhet, arbetsvård åt partiellt arbetsföra samt hjälpverksamhet för blinda, hörselskadade och dövstumma. Dessutom beviljas medel till vissa socialvården närstående ändamål, såsom soldathemsverksamhet, rätts-hjälp och nykterhetens främjande.

Regeln om primärkommunernas kompetens ändrades år 1948 efter förslag, som kommunallagskommittén framlagt i sitt betänkande I (SOU 1947:53). Enligt den nya lydelsen äger kommun själv vårda sina angelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan. Den äldre avfattningen begränsade kommunens kompetens till dess gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter. I sin kri-

tik av denna bestämmelse anförde kommittén bl. a., att det framför allt vore gemensamhetskravet, som hindrat den kommunala verksamhetens utsträckande till de angelägenheter, som enligt kommitténs uppfattning borde kunna bli föremål för kommunal omvårdnad. Kommittén underströk emellertid, att kritiken mot uttrycket gemensamma angelägenheter icke avsåge dess användning i kompetensbestämmelserna för församling och landsting. Dess förekomst därstädes syntes icke ha lagt några större hinder i vägen för verksamheten inom dessa kommunala enheter. Och kommittén tillade, att om det ur terminologisk synpunkt vore anledning att omredigera dessa bestämmelser, finge detta prövas av kommittén i senare sammanhang.

Kommittén vill nu ytterligare understryka, att de gränser, som lagen uppdragit för landstingens verksamhet, på det hela taget äro tillräckligt vida, för att landstinget skall kunna fylla sin funktion såsom kommunal enhet för de förhållandevis stora områden det här är fråga om. Endast undantagsvis har i rättspraxis beslut av landsting blivit undanröjt på den grund att landstinget överträtt sitt kompetensområde. Och även om i något sådant fall rättspraxis kommit till ett resultat, som synes svårt att förena med en nutida mer fri syn på landstinget och dess funktioner, föreligger icke något starkare behov av en lagändring i syfte att vidga beslutanderätten såsom skett beträffande primärkommunerna. Emellertid kan mot lagens uppräknings av olika landstingsuppgifter anmärkas, att den i viss mån är föråldrad och att den i varje fall ej utmärker var tyngdpunkten i landstingsverksamheten är förlagd. Vad som kan vara att hänföra under det från äldre lag-språk hämtade uttrycket allmänna hushållningen låter sig icke utan vidare avgöra. Omnämmandet i lagen av landstingets befattning med allmän ordning och säkerhet saknar nära nog varje täckning i det praktiska livet. Och de åtgärder, som landstinget vidtager för jordbrukets och andra näringars utveckling och befordrande av kommunikationsväsendet, äro av mycket begränsad omfattning i jämförelse med huvuduppgiften, landstingets målsmannaskap för hälso- och sjukvården. Även om en uppräknings av detta slag icke kan innehålla en gradering av de olika uppgifterna, är det uppenbart, att den nuvarande uppräknings lämnar en föga träffande bild av landstingets verksamhet sådan den faktiskt gestaltas sig.

Kompetensbestämmelsens syfte är nu visserligen mindre att ange vad landstinget faktiskt sysslar med än vad det äger rätt att lägga under sin verksamhet. Men om man ställer stränga fordringar på fixeringen av kompetensområdet kan den förevarande bestämmelsen knappast ens ur denna synpunkt anses fylla måttet. Genom tillägget av uttrycket »med mera dylikt» till den föregående uppräknings av skäligen heterogena uppgifter lämnas i själva verket fältet ganska fritt för landstinget att självt bestämma sin verksamhetssfär. Det kan nämnas, att under remissbehandlingen

av kommunalförfattningssakkunnigas betänkande en anmärkning framställdes mot uttrycket såsom alltför obestämt och ägnat att föranleda betänkliga missbruk. Departementschefen fann anmärkningen ha fog för sig endast under förutsättning att länsstyrelsens prövning av landstingets beslut avskaffades på sätt kommunalförfattningssakkunniga föreslagit. Då departementschefen för sin del förordade, att länsstyrelsens prövningsrätt skulle bibehållas i sin dittillsvarande omfattning, ansåg han den berörda anmärkningen kunna falla. Emellertid beslöt riksdagen att slopa den allmänna fastställelseprövningen av landstingsbesluten utan att i samband därmed göra någon ändring i kompetensstadgandet.

Enligt kommitténs mening bör landstingskommunens beslutanderätt omfatta sådana angelägenheter, vilkas vårdande genom landstingets försorg framstår såsom berättigat ur allmänna samhälleliga synpunkter. Avgörande bör alltså vara vad som ur dessa synpunkter kan anses såsom rimligt och ändamålsenligt. Uppfattningen härom kan givetvis skifta vid olika tider, och vidare behöver bedömandet icke överallt leda till samma resultat, eftersom förutsättningarna kunna vara olika i olika landstingskommuner. Såsom förut antytts kan denna syn på landstingets kompetens i stort sett anses ha kommit till uttryck redan i den nuvarande utformningen av kompetensstadgandet. När kommittén ändock föreslår en omarbetning av det samma, sker det närmast för att undvika den nuvarande delvis ålderdomliga och knappast verklighetstroga beskrivningen av landstingets uppgifter och för att tillgodose det allmänna önskemålet om ett närmande av bestämmelserna för landstingskommunerna till kommunallagstiftningen i övrigt. En konsekvens av kompetensstadgandets anpassning efter motsvarande bestämmelse för primärkommunerna synes emellertid bli, att rättspraxis får möjlighet till en något friare bedömning i sådana i det föregående antydda fall, där landsting ansetts ha gått utanför sitt befogenhetsområde.

I enlighet härmed föreslår kommittén en sådan avfattning av kompetensbestämmelsen, att landstingskommun äger att själv vårda »sina angelägenheter» (4 § i förslaget). Denna regel innefattar en gränsdragning i förhållande till såväl staten som primärkommunerna. Avgränsningen gentemot staten betyder, att landstingskommunen icke kan befatta sig med angelägenheter, som äro förbehållna staten enligt lag eller författning eller som — utan att vara författningsmässigt reglerade — vidtagas i hela landets intresse. Hit höra t. ex. i princip anstalter för riksförsvaret (jfr kommitténs betänkande I s. 69, 91 ff.). I förhållande till primärkommunerna innebär stadgandet, att landstingskommun icke må främja intressen och behov, vilkas tillgodoseende ankommer på primärkommunerna enligt den allmänna kompetensregeln i lagstiftningen för dessa kommuner eller bestämmelser i särskilda författningar. Härvid är emellertid att märka, att — så

vida icke i särskild författning annat angives eller kan anses vara förutsatt — landstingskommun torde vara oförhindrad att inom sitt område främja verksamhet av samma art som den, vilken inom primärkommunernas områden ankommer på dessa. Sålunda kunna både landstingskommun och primärkommun understödja sådana ändamål som enskild väghållning, landsbygdens elektrifiering och olika kulturella behov. Det av primärkommunerna bedrivna planeringsarbetet med avseende å bebyggelsens ordnande, vatten- och avloppsanläggningar m. m. torde kunna främjas av landstingskommun, t. ex. genom inrättande av ett arkitektkontor, som tillhandtagår primärkommunerna inom landstingskommunens område med utredningar och planförslag. Skillnaden i kompetens de olika enheterna emellan avser sålunda deras verksamhetsområden i lokalt hänseende. I enlighet härmed skola landstingskommuns åtgärder tillgodose intressen, som kunna hänföras till denna. Detta hindrar emellertid icke, att ett beslut av landstinget att främja ett speciellt ändamål avser viss eller vissa delar av landstingskommunens område, blott beslutet fattas under den givna förutsättningen, att övriga delar av landstingskommunen under motsvarande betingelser kunna åtnjuta samma förmån.

Den begränsning i landstingskommunens kompetens, som den nuvarande lagen uttrycker med orden »såvitt dessa angelägenheter icke enligt gällande författningar tillhöra offentlig myndighets ämbetsåtgärd», kunde måhända vara överflödig att medtaga i den av kommittén föreslagna bestämmelsen, enär till »sina» angelägenheter, d. v. s. landstingskommunens angelägenheter, knappast höra de, som ankomma på offentlig myndighet. På motsvarande sätt som skett i lagstiftningen för primärkommunerna har kommittén dock låtit ifrågavarande förbehåll kvarstå, och kommittén har i samband därmed givit regeln den något vidare avfattning, som den har i nysnämnda lagstiftning. Regeln får enligt denna formulering liksom för närvarande sin huvudsakliga betydelse såsom tydliggörande, att utanför kompetensen faller den verksamhet, som inom landstingskommunens område ankommer på länsstyrelsen och andra offentliga myndigheter, såsom den statliga vägförvaltningen, länsarbetsnämnden m. fl.

I samband med den föreslagna omarbetningen av kompetensbestämmelsen synes också erinringen om att de lagstiftande organen kunna lägga ytterligare uppgifter på landstingen böra jämkas, så att överensstämmelse vinnes med regeln för primärkommunerna.

Landstingets arbetsformer.

Gällande bestämmelser om landstingsmöte och ordningen för ärendenas handläggning därstädes återfinnas i 3 och 4 kapitlen lagen om landsting. Det förstnämnda av dessa kapitel bär rubriken Om landstingsmöte och om förslagsrätt till landstinget samt om hinder för och ersättning åt landstingsman. Det senare kapitlet är betitlat Om landstingets förhandlingar. Kommittén har funnit möjligt att sammanföra alla hithörande bestämmelser i ett kapitel utan att lagtexten härigenom förlorar i reda och överskådlighet. Den nuvarande omständliga kapitelrubriceringen har kunnat undvikas, och vidare har det blivit möjligt att disponera innehållet i nära anslutning till förslaget till kommunallag.

I samband med denna omredigering ha uttrycken lagtima och urtima möte ersatts med ordinarie och extra möte. Anledningen till ändringen är framför allt, att uttrycket urtima leder tanken på en sammankomst av mycket extraordinär och osedvanlig natur, medan man numera torde få räkna med extra landstingssessioner såsom allt vanligare företeelser. Erinras kan i detta sammanhang om de ökade möjligheter till utsättande av urtima landstingsmöte, som nyligen öppnats dels genom att kravet på kvalificerad majoritet för landstings beslut om urtima möte borttagits och dels genom att förvaltningsutskottet fått befogenhet att besluta sådant möte. För en ändrad terminologi talar också, att överensstämmelse vinnes med uttrycken ordinarie och extra sammanträde i lagstiftningen för primärkommunerna.

Det ifrågavarande kapitlet, som ges rubriken Om landstingsmöte, upp-tager de skilda bestämmelserna i följande ordning. Till en början behandlas tid och plats för ordinarie möte samt förslagsrätt vid sådant möte. Sedan stadgas, när landstinget skall sammanträda till extra möte, hur extra möte skall kungöras och vilka ärenden sådant möte må besluta om. De där-på följande bestämmelserna äga tillämpning vid såväl ordinarie som extra möte. Först regleras förfarandet vid landstingsmans avgång eller förhinder samt avsägelse, varefter följer en rad bestämmelser om själva förhandlingsordningen. Kapitlet avslutas med stadganden om ersättning åt landstingsman.

I det följande redogöres för de mera framträdande ändringar, som kapitlet innefattar i jämförelse med gällande lag. Vissa smärre ändringar, delvis av redaktionell art, kommenteras i specialmotiveringen.

Förslagsrätt vid lagtima landstingsmöte tillkommer enligt 17 § lagen om landsting länsstyrelsen, medlem av landstinget och landstingets förvalt-

ningsutskott. Förslag skall för att kunna komma under behandling ingivas till landstingets expedition inom tid, som närmare anges i lagrummet.

Av landstingskommunens nämnder och styrelser har sålunda blott det ledande organet, förvaltningsutskottet, tillerkänts rätt att direkt till landstinget ingå med förslag. I förevarande avseende består en skillnad mellan landsting och primärkommuner, i vilka senare de olika administrativa organen anses berättigade att envar inom sitt förvaltningsområde väcka förslag hos fullmäktige. Denna rätt har i förslaget till kommunallag fastslagits genom en uttrycklig bestämmelse (18 §).

I sitt betänkande med förslag till lag om landsting hade kommunalförfattningssakkunniga föreslagit en motsvarande regel om rätt för landstingets olika förvaltningsstyrelser att inom respektive verksamhetsgebit avgiva förslag till landstinget (SOU 1923: 18 s. 140). Den föreslagna regeln var bl. a. avsedd att ändra den då rådande ordningen inom sjukhusförvaltningen, enligt vilken de olika sjukhusdirektionerna avlämnade sina förslag till utgifts- och inkomststater till länsstyrelsen, som med eget yttrande vidarebefordrade förslagen till landstinget. De sakkunnigas förslag på denna punkt blev emellertid icke upptaget i propositionen med förslag till landstingslag vid 1924 års riksdag. Såsom motivering för sitt ställningstagande i denna fråga anförde föredragande departementschefen bl. a. betänkligheter mot att så länge sjukhusförvaltningens organisation väntade på sin lösning företaga en mera genomgripande ändring i de bestämmelser, som reglerade sjukhusstyrelsernas verksamhet.

Den åsyftade omorganisationen av landstingens sjukhusförvaltning har sedermera kommit till stånd. Av särskild betydelse för de ändringar, som genomförts, ha varit den år 1940 antagna lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus och vissa samtidigt därmed beslutade bestämmelser i lagen om landsting ävensom den år 1940 utfärdade sjukhusstadgan. Genom denna reform ställdes landstingens hälso- och sjukvårdande verksamhet under ledning av en hälso- och sjukvårdsberedning respektive en särskild hälsovårds- och en särskild sjukvårdsberedning. I fråga om de olika sjukvårdsorganens förslagsrätt innebära de nya bestämmelserna följande. Sjukhusdirektion skall före den 1 juli varje år till sjukvårdsberedningen insända förslag till utgifts- och inkomststat för nästkommande år (18 § sjukhusstadgan). Sjukvårdsberedningen åligger i sin tur att till landstinget avgiva utlåtande och förslag i anledning av såväl de särskilda sjukhusdirektionernas förslag till avlönings- samt utgifts- och inkomststater som ock övriga av direktionerna gjorda framställningar, vilka avse åtgärd av landstinget (4 § sjukhuslagen). Slutligen åligger det förvaltningsutskottet samfällt att med eget yttrande till landstinget överlämna på landstingets handläggning ankommande framställningar från de organ, som handhava ledningen och förvaltningen av sjukhusen (3 § sjukhuslagen, 40 § lagen om landsting). Med sistnämnda föreskrifter avses enligt motiven bl. a.,

att sådana framställningar och förslag från hälso- och sjukvårdsberedning, som äro avsedda att underställas landstingets prövning, alltid skola ingivas till samfällda förvaltningsutskottet, som har att med eget yttrande överlämna dem till landstinget.¹

De anförda bestämmelserna ge vid handen, att de lokala sjukvårdsorganen, oaktat de sakna omedelbar förslagsrätt hos landstinget, icke äro betagna att få sina framställningar prövade av landstinget. Sjukvårdsberedningen är såsom framgått skyldig att med eget yttrande redovisa dylika förslag till samfällda förvaltningsutskottet, och detta har att på samma sätt föra dem vidare till landstinget. De olika direktionernas och styrelsernas materiella initiativrätt kan sålunda icke anses beskuren genom dessa bestämmelser, vilka i stället gälla ordningen för förslagens ingivande och förberedande behandling. Denna ordning garanterar å sin sida, att alla sjukvårdsbehov i länet bli underkastade gemensam granskning och prövning på beredningsstadiet, varvid lokala och andra intressen kunna vägas mot varandra. I det sammanfattande förslag, som förvaltningsutskottet sedermera avger till landstinget, erhåller landstinget en allsidig bild av sjukvårdens läge och behov.

När det gäller framställningar och förslag från landstingets övriga specialstyrelser finnas visserligen inga bestämmelser motsvarande dem för de sjukvårdande organen. I praxis torde emellertid iakttagas en liknande ordning som för dessa. Sålunda redovisas de olika styrelsernas årliga anslagsäskanden i förvaltningsutskottets förslag till utgifts- och inkomststat. Också andra framställningar lära regelmässigt av förvaltningsutskottet bringas till landstingets kännedom och under dess behandling.

Med hänsyn till vad som anförts torde det icke innebära någon egentlig ändring i sak, när kommittén nu föreslår uttrycklig bestämmelse därom att specialnämnderna äga väcka förslag hos landstinget med föreskrift tillika att sådant förslag skall ingivas till förvaltningsutskottet (20 § 1 mom. i lagförslaget). Självfallet är initiativrätten begränsad till angelägenheter inom respektive nämnds förvaltningsområde. För att förvaltningsutskottet skall hinna underkasta sådant förslag den granskning, som åvilar utskottet i dess egenskap av obligatorisk beredningsinstans (se s. 57 och 66), förordar kommittén, att förslag skall inlämnas före den 1 juli, där ej annan tid bestämmes av utskottet. Denna tidsangivning överensstämmer med den, som kommittén i annat sammanhang föreslår i fråga om avlämnandet av de olika nämndernas förslag till utgifts- och inkomststat.

Den föreslagna ordningen gäller såväl hälso- och sjukvårdsnämnd — den i lagförslaget använda beteckningen på den nuvarande hälso- och sjukvårdsberedningen — som övriga nämnder, sålunda bl. a. landstingssjukhusens direktioner. Att i detta sammanhang omnämna den befattning, som

¹ Se SOU 1939: 23 s. 77.

sjukvårdsnämnden enligt sjukhuslagstiftningen har att taga med förslag från direktionerna, synes onödigt. Emellertid torde det kunna antagas, att direktionerna såsom hittills varit fallet vanligen komma att ingiva sina framställningar direkt till sjukvårdsnämnden, eftersom denna ändock har att yttra sig i alla ärenden rörande sjukvården. För avgivandet av sina förslag i denna ordning böra direktionerna i allmänhet få utnyttja tiden fram till den 1 juli. Med hänsyn härtill och för att bereda sjukvårdsnämnden rådrum för dess behandling av dylika framställningar synes förvaltningsutskottet med stöd av de föreslagna bestämmelserna böra utsträcka förslagstiden för sjukvårdsnämnden i erforderlig mån.

De förslag, som inkommit från de särskilda nämnderna, har förvaltningsutskottet att — i förekommande fall jämte eget yttrande — avlämna till landstinget inom samma tid, som är stadgad för utskottets egna framställningar. Att särskilt erinra härom i lagtexten har icke ansetts erforderligt.

Efter mönster av den föreslagna kommunallagen (betänkande III s. 245 ff.¹) föreslår kommittén en allmän regel om *jäv* för landstingsman, innebärande att landstingsman ej må delta i behandling av ärende, som personligen rör honom eller någon honom närstående, som sägs i 4 kap. 13 § 2. rättegångsbalken (28 § i förslaget).

Rätt för utomstående att delta i landstingets överläggningar tillkommer för närvarande blott landshövdingen eller avdelningschef i länsstyrelsen. Efter förebild av primärkommunernas lagstiftning föreslår kommittén nu enahanda rätt för ordföranden eller vice ordföranden i det ledande administrativa organet, förvaltningsutskottet (29 § i lagförslaget). Att bestämmelse härom hittills kunnat undvaras torde sammanhänga med att förvaltningsutskottets ordförande och vice ordförande regelmässigt tillhört landstinget. Enär emellertid ledamöterna i utskottet kunna väljas utanför landstingets krets, synes det motiverat att tillförsäkra ordföranden respektive vice ordföranden i utskottet samma rätt att delta i det representativa organets överläggningar som tillkommer innehavare av motsvarande uppdrag i primärkommunernas främsta förvaltningsorgan. Där emot torde regeln i de primärkommunala lagarna om yttranderätt för ordförande eller vice ordförande i annan nämnd eller styrelse vid behandling av ärende, som beretts av nämnden eller styrelsen, icke böra efterbildas i vidare mån än såvitt angår ordföranden i landstingskommunens hälso- och sjukvårdsnämnd, respektive ordförandena i särskild hälsovårdsnämnd och särskild sjukvårdsnämnd. Landstingets till cirka en vecka under året koncentrerade förhandlingar kunna nämligen av praktiska skäl icke tillåtas stå öppna för deltagande av utomstående i samma utsträckning som fullmäktigsammanträdena i primärkommunerna. Eftersom enligt de bestämmelser om interpellation, som föreslås i det följande, inter-

¹ I den följande framställningen betecknas detta betänkande i allmänhet blott med III.

pellation skall kunna riktas — utom till förvaltningsutskottets ordförande — till ordföranden i hälso- och/eller sjukvårdsnämnden, bör närvarorätten för denne även gälla besvarande av interpellation. I likhet med vad som gäller för primärkommunerna böra vidare landstingets revisorer äga yttranderätt vid behandlingen av revisionsberättelsen.

Slutligen föreslår kommittén, att en allmän rätt att deltaga i landstingets överläggningar skall tillkomma sådan i landstingskommunens tjänst anställd befattningshavare, vilken såsom föredragande i förvaltningsutskottet eller eljest på grund av sina tjänsteåligganden intager en ledande ställning i landstingskommunens samfällda förvaltning. Denna bestämmelse lär regelmässigt få tillämpning på landstingsdirektören. Beträffande motiven för införande av sådan befogenhet för landstingets främste administrative tjänsteman kan i stort sett hänvisas till vad kommittén anfört rörande motsvarande stadgande i förslaget till kommunallag (III s. 378). Till vad där sagts kan läggas, att det med hänsyn till de långa intervallerna mellan landstingsmötena och svårigheten för landstingets ledamöter att följa verksamheten under mellanperioderna synes särskilt värdefullt, att landstingsdirektören får rätt att yttra sig vid landstingets sammanträden och därvid lämna informationer.

Förslaget innehåller ingen motsvarighet till den i kommunallagsförslaget stadgade rätten för fullmäktige att låta även andra tjänstemän än den ledande befattningshavaren yttra sig vid sammanträde för lämnande av upplysningar. En sådan bestämmelse lämpar sig av olika skäl mindre väl för landstingsförvaltningens del. Bl. a. kan inkallandet av tjänstemän från olika orter inom landstingsområdet möta svårigheter på grund av de stora avstånden därstädes. För övrigt må nämnas, att en liknande, av kommunalförfattningssakkunniga i deras förslag till lag om landsting upptagen bestämmelse möttes av stark kritik under förslagets remissbehandling och därför ej medtogs i propositionen med förslag till landstingslag vid 1924 års riksdag (se proposition nr 188/1924 s. 75 ff.).

Beredning av ärende, som skall företagas till avgörande av det representativa organet, är obligatorisk såväl i primärkommunerna som hos landstingen. Men medan i primärkommunerna den obligatoriska beredningen åvilar de administrativa organen — kommunal styrelse, nämnd eller beredning dit ärendet efter sin beskaffenhet hör eller särskilt tillsatt beredning — och det tillika är sørjt för att den centrala förvaltningsmyndigheten — kommunalnämnd respektive drätselkammare (eventuellt allmänt beredningsutskott) — får tillfälle att yttra sig i varje ärende, ankommer den obligatoriska beredningen hos landstingen på utskott, som under landstingets möte tillsättes bland landstingets ledamöter (31 § lagen om landsting).

Ärendenas behandling i utskott är förvisso av värde. Därigenom erhålla representanter för landstinget tillfälle att mera ingående än vad som

är möjligt under landstingets egna förhandlingar tränga in i föreliggande frågor. Detta är av vikt med hänsyn till att landstingsledamöterna icke på samma sätt som fullmäktige i primärkommunerna kunna följa förvaltningen mellan representationens sammanträden. Lika angeläget synes det emellertid kommittén vara, att varje ärende underkastas beredning av den styrelse eller nämnd, inom vars verksamhetsområde ärendet faller, samt att intet ärende avgöres utan att landstingskommunens ledande administrativa organ, förvaltningsutskottet, får möjlighet att avge yttrande i frågan. Först härigenom vinnas full garanti för att ärendet dels blir föremål för erforderlig fackmässig granskning och dels bedömes med hänsyn till dess betydelse för landstingskommunens ekonomi och ur allmän förvaltningssynpunkt. På grund härav föreslår kommittén, att bestämmelserna om beredning kompletteras så, att ärende skall obligatoriskt beredas icke blott av utskott såsom nu är föreskrivet utan även av de administrativa organen i överensstämmelse med vad som gäller för primärkommunerna (30 § i förslaget; jfr III s. 181 och 379).

Lagen om landsting medger, att beredning underlåtes utom vid val i vilket som helst ärende, om landstinget på därom framställt yrkande enhälligt så beslutar. Emellertid torde anledning saknas att låta landstinget i så stor utsträckning dispensera sig självt från beredningstvänet. Kommittén föreslår därför efter förebild av lagstiftningen för primärkommunerna, att beredning må underlåtas förutom vid val blott i ärende, som fordrar skyndsamt handläggning och icke avser utgift eller anvisning av medel därtill eller avhändande av landstingskommunen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon dess rättighet.

De nu förordade bestämmelserna torde i viss mån innebära minskade möjligheter för landstingen att slutligt behandla ärenden, som till följd av att de anhängiggjorts efter den lagstadgade motionstidens utgång icke hunnit beredas av de administrativa organen. Sätillvida verka bestämmelserna i motsatt riktning mot kommitténs nedan framförda förslag om borttagande av kravet på kvalificerad majoritet för beslut att företaga ärende, som inkommit efter motionstidens slut. Sistnämnda förslag avser emellertid icke i och för sig att mjuka upp villkoren för behandling av sent inkomna ärenden utan bör ses såsom ett led i avskaffandet av reglerna om kvalificerad majoritet över huvud taget. I den mån beredningsreglerna de facto komma att innefatta en viss spärr, när det gäller behandlingen av ärenden, som inkommit efter den ordinarie förslagstidens utgång, så torde detta i så måtto vara till fördel, som det utgör en erinran till förslagsställarna att iakttaga den i lagen bestämda tiden. Det bör emellertid framhållas, att spärran icke är absolut. Skulle t. ex. ett förslag, som väckts av enskild motionär så sent som första dagen av landstingets möte, undantagsvis röra en fråga av den art, att ärendet måste avgöras vid samma möte, torde möjligheter finnas att under mötet bereda detsamma — förutom i

utskott — i vederbörande nämnd samt att ge förvaltningsutskottet tillfälle att yttra sig.

Den nuvarande bestämmelsen i 31 § om rätt för blott två ledamöter att genomdriva *bordläggning* är enligt kommitténs mening mindre väl avpassad i betraktande av att det genomsnittliga antalet ledamöter i landstingen är nära 50. Till jämförelse kan erinras, att i primärkommunerna fordras för bordläggning anslutning från minst en tredjedel av de nuvarande. Visserligen kan en minoritetsbordläggning i landsting icke föranleda längre uppskov med ärendets avgörande än en dag, medan någon tidsgräns i detta hänseende icke är satt för primärkommunerna, men kommittén anser det oaktat såsom rimligt, att bordläggning vid landstingsmöte bör få komma till stånd först om det påyrkas av minst fem ledamöter (31 § i förslaget).

I samband med denna ändring har stadgandet om minoritetsbordläggning varit föremål för viss omarbetning för vinnande av bättre formell överensstämmelse med lagstiftningen för primärkommunerna. Sålunda har uttrycket bordläggning av ärende använts i betydelsen av ett blott och bart uppskjutande av ärendets vidare behandling. Innefattar uppskovsbeslut dessutom remiss till beredningsorgan, är det icke fråga om bordläggning i förslagets mening. Genom användningen av berörda terminologi erfordras icke såsom i den nuvarande lagen något uttryckligt angivande av möjligheten till minoritetsbordläggning av ärende, som uppskjutits allenast för beredning. För sådana liksom andra ärenden gäller, att en minoritet av den storlek, som ovan nämnts, kan få till stånd bordläggning av ärendet, såvida det ej förut blivit bordlagt. Från denna regel göres dock såsom i lagstiftningen för primärkommunerna det undantaget, att minoritetsbordläggning icke kan äga rum i fråga om val.

Kommittén föreslår lagfästande av rätten att framställa *interpellation* vid landstingsmöte (33 §). Interpellation skall kunna riktas till ordföranden i förvaltningsutskottet eller hälso- och sjukvårdsnämnden samt avse ämne, som tillhör landstingets handläggning. Den skall ha skriftlig form och avlämnas till landstingets ordförande senast första dagen av landstingets möte. Om landstinget medger interpellationens framställande, hör den besvaras före mötets avslutande.

Rörande skälen för interpellationsinstitutets stadfästande i landstingslagen gäller på det hela taget detsamma som ansetts motivera bestämmelser i ämnet för primärkommunernas vidkommande (III s. 120 ff.). Att kretsen av dem, till vilka interpellation kan framställas, icke gjorts lika vid som för primärkommunerna, har sin grund i det förut antydda önskemålet om begränsning av utomståendes yttranderätt vid landstingets förhandlingar. Liksom i fullmäktigförsamlingarna kan det närmare förfarandet i interpellationsärenden regleras i arbetsordning. Med hänsyn till den korta tid landstinget är samlat kan det vara befogat att i arbetsordningen

intaga anvisning om att interpellation lämpligen bör avlämnas viss tid före landstingsmötets början. Ingives interpellation senare än vad som omförmäles i arbetsordning men inom den i lagen angivna tiden, så må ordföranden icke vägra att till landstinget hänskjuta frågan, huruvida interpellationen skall få framställas eller icke. Det är emellertid klart, att om frågan icke är av alldeles enkel natur interpellanten riskerar att få ett ofullständigt svar, därest han väntar med att avgiva interpellationen till första dagen av landstingets möte. I dylikt fall ligger det alltså i hans eget intresse att iakttaga den i arbetsordningen angivna tiden.

I ett stort antal landsting är förvaltningsutskottets ordförande tillika ordförande i landstinget. Där i sådant fall interpellation riktats till förvaltningsutskottets ordförande synes det mindre lämpligt, att han avger svaret från ordförandeplatsen i landstinget. Vid interpellationens besvarande liksom vid eventuellt följande debatt torde ordförandeskapet i landstinget i stället böra utövas av tingets vice ordförande.

Även efter de år 1948 vidtagna ändringarna i kommunallagarna, varigenom de viktigaste reglerna om *kvalificerad majoritet* borttogos, fordras enligt 33 § 2 mom. lagen om landsting sådan majoritet för vissa slag av beslut.

Sålunda kräves två tredjedelars majoritet för beslut om bildande av landstingsvalkrets med mindre folkmängd än den uti 8 § 2 mom. för normalfallen minsta medgivna, d. v. s. 15 000 i valkrets, bestående av en eller flera städer, och 20 000 i övriga valkretsar. Enligt 9 § förutsätter bildande av sådan valkrets, att tillämpningen av 8 § 2 mom. medför synnerlig olägenhet. Kravet på kvalificerad majoritet har tillkommit för att förhindra missbruk av rätten att bilda valkretsar av ifrågavarande slag. Kommittén är för sin del av uppfattningen att landstingen vid bestämmandet av valkretsindelningen icke böra vara bundna av några speciella föreskrifter i fråga om ordningen för fattande av beslut. Genom stadgandet att alla beslut om valkretsindelning skola godkännas av Kungl. Maj:t för att bli gällande torde för övrigt vara sörjt i erforderlig mån för att valkretsar med folkmängd understigande de ordinära minima icke bildas i andra än av lagen förutsatta fall. Kommittén har därför i sitt förslag ej medtagit någon regel om kvalificerad majoritet vid beslut av förevarande slag.

Vidare uppställer gällande lag krav på kvalificerad majoritet inom landstinget för beslut att vid lagtima möte medgiva behandling av förslag, som väckts efter utgången av den i lagen bestämda tiden. Förslagstiden utgår enligt 17 § 1 mom. lagen om landsting normalt den 15 augusti; dock äger förvaltningsutskottet väcka förslag efter denna tid men ej senare än fjorton dagar före landstingets möte. Då synnerligen viktiga skäl föranleda därtill, må dock landstinget genom särskilt beslut medgiva upptagande till behandling av förslag, som blivit väckt senare, dock sist första dagen av landstingets möte. Villkoret om kvalificerad majoritet i detta fall har till-

kommit som en garanti mot att landstinget i oträngt mål begagnar sin rätt att behandla förslag och framställningar, som ingivits utan iakttagande av de lagstadgade tidsfristerna. Enligt kommitténs förmenande saknas anledning att kräva mer än enkel majoritet för beslut av ifrågavarande slag, som ju rör en ren ordningsfråga. Även om man avstår från villkoret om två tredjedelars majoritet, lär man kunna räkna med att landstinget noga prövar, om tillräckliga skäl finnas att upptaga förslag, som väckts efter den ordinarie förslagstidens utgång. För övrigt innebära reglerna om beredning och bordläggning viss garanti för att den sakliga prövningen av sådant förslag sker utan förhastande. Med hänsyn till vad som anförts har även förevarande bestämmelse om kvalificerad majoritet uteslutits i kommitténs förslag.

I ett senare avsnitt (s. 79 ff.) föreslår kommittén upphävande av reglerna om territoriell skattedifferentiering. Till följd härav bortfaller bestämmelsen om kvalificerad majoritet vid hithörande beslut.

Om *justering* av landstingets protokoll stadgas i 37 § lagen om landsting att detsamma skall i den ordning landstinget beslutar justeras sist fjorton dagar efter landstingets avslutande. Då det torde vara möjligt att medhinna justeringen inom tio dagar, föreslås sådan förkortning av justeringstiden, varigenom överensstämmelse vinnes med den motsvarande föreskriften i förslaget till kommunallag (34 § förslaget till landstingslag).

Enligt kommunallagsförslaget skall protokollsjustering tillkännagivas å en kommunens anslagstavla senast två dagar efter justeringen och tiden för klagan över de i protokollet upptagna besluten räknas från anslagsdagen (III s. 233 ff.). För landstingens del räknas för närvarande besvärstiden — 60 dagar — från dagen för landstingets avslutande. Om denna dag liksom om den tid, inom vilken besvär skola ingivas, skall länsstyrelsen införa tillkännagivande i länskungörelserna och i en eller flera av länets mest spridda tidningar (58 § lagen om landsting).

Kommittén anser det vara önskvärt att få till stånd enhetliga regler i kommunallagarna rörande besvärproceduren. Bl. a. synes likformighet i fråga om utgångspunkten för klagotiden böra eftersträvas. För möjliggörande härav föreslår kommittén i anslutning till bestämmelsen om justering, att även justeringen av landstingets protokoll skall tillkännagivas på en anslagstavla, landstingets anslagstavla. De närmare bestämmelserna beträffande sådant tillkännagivande synas kunna utformas efter mönster av förslaget till kommunallag. Lämplig plats för anslagstavlan synes i allmänhet vara vestibul eller annat förrum till landstingets centrala kansli.

Medan tillkännagivande om verkställd justering å anslagstavla ansetts tillräckligt för primärkommunernas del, föreslår kommittén i fråga om landstingen, att dagen för tillkännagivandet skall kungöras i en eller flera av länets mest spridda tidningar. Denna bestämmelse synes motiverad av landstingsområdenas storlek och den därmed förknippade svårigheten att

vinna kännedom om utgången av besvärstid, därest justeringen blott skulle tillkännagivas å anslagstavlan. Den föreslagna föreskriften får samma funktion som gällande regel om kungörande av dagen för landstingets avslutande. Att såsom gäller beträffande kungörelse av sistnämnda slag ålägga länsstyrelsen att kungöra dagen för justeringens tillkännagivande på anslagstavlan synes icke erforderligt. Kungörandet kan ombestyras av landstingets sekreterare eller annan tjänsteman.

Bestämmelsen i 57 § lagen om landsting om *tryckning av landstingets protokoll* jämte den fastställda utgifts- och inkomststaten står i viss relation till besvärslagena. Genom att trycket skall utdelas till kommunerna och hållas tillgängligt där inom 45 dagar från landstingets avslutande, är det nämligen sörjt för att publiceringen sker i god tid före besvärstidens utgång.

Emellertid har Svenska landstingsförbundets styrelse i en framställning till kommittén den 15 september 1947¹ föreslagit en förkortning av besvärstiden från 60 till 30 dagar, vilket betyder, att besvärstiden skulle utgå, innan landstingets protokoll föreligger i tryck. Enligt styrelsen innebär detta ingen allvarlig olägenhet med hänsyn till den publicitet, som landstingets beslut numera få, helst som landstingets handlingar och protokoll äro tillgängliga för allmänheten på landstingets kansli.

Enär kommittén föreslår, att besvärstiden skall bestämmas till tre veckor (se s. 86), påkallar frågan om landstingstryckets framläggande uppmärksamhet också från kommitténs sida. I detta hänseende vill kommittén vitsorda, att det givetvis är till fördel för en klagande att ha landstingstrycket tillgängligt i den kommun där han är bosatt. Det kan visserligen antagas, att de viktigare landstingsbesluten i allmänhet omnämnas så utförligt i pressen, att de klagoberättigade åtminstone preliminärt kunna taga ställning till frågan huruvida besvär skola anföras eller icke. Men när det gäller att få kunskap om olika detaljbeslut, liksom om de utredningar, som ligga till grund för landstingets avgöranden i skilda frågor, har tillgången till trycket ute i kommunerna sitt värde.

Emellertid synes av betydelse för den föreliggande frågan vara, att besvär över landstingsrepresentationens beslut äro relativt sällsynta. Där besvär anföras, torde den klagande vanligen vara en person, som redan från början följt det ärende, i vilket det överklagade beslutet meddelats, och således är jämförelsevis väl insatt däri och ej har större svårigheter att inhämta de ytterligare uppgifter, som erfordras för besvären.

Med hänsyn härtill torde man ej behöva hysa större betänkligheter mot att upplösa sambandet mellan landstingsprotokollens offentliggörande i tryck och besvärstiden på sätt föreslagits av landstingsförbundet. Det skulle rent av kunna ifrågasättas om framläggandet i kommunerna av de tryckta

¹ Om denna framställning se vidare proposition nr 17/1949.

landstingshandlingarna, sedan tiden för klagan över landstingets beslut utgått, fyller någon egentlig uppgift. Emellertid torde man icke utan starka skäl böra göra någon inskränkning i den offentlighetsprincip, som kommer till uttryck i regeln om landstingshandlingarnas framläggande i kommunerna. För övrigt har det sin praktiska betydelse, att de skilda kommunalförvaltningarna på detta sätt hållas underrättade om landstingets beslut. En konsekvens av den ändrade ordningen synes dock bli, att någon bestämd tid, inom vilken de tryckta handlingarna skola hållas tillhanda i kommunerna, icke behöver stipuleras i lagen. Även på det sätt kan sambandet med besvärreglerna upplösas, att bestämmelserna om landstingstrycket flyttas, såvitt de avse landstingets protokoll till kapitlet om landstingsmöte och i fråga om utgifts- och inkomststaten till kapitlet om drätselns (36 och 60 §§ i lagförslaget).

Landstingets *framställningar till Konungen* insändas numera regelmässigt direkt till vederbörande statsdepartement. Då föreskriften i 38 § av gällande lag om länsstyrelsens befattning med insändandet sålunda kommit att sakna praktisk betydelse, har någon motsvarande bestämmelse icke intagits i kommitténs förslag.

Den första bestämmelsen om *dagtraktamente* åt landstingsman tillkom år 1912 och avsåg blott landstingsman, som ej bodde på den ort där landstinget sammanträdde. Stadgandet utsträcktes sedermera till på landstingsorten boende landstingsman. Huru traktamentet — varom gällande lag meddelar bestämmelser i 23 § — successivt höjts framgår av följande uppställning.

	Landstingsman, ej boende å landstingsorten kr.	Landstingsman, boende å landstingsorten kr.
1912	6	
1917		6
1918	12	9
1942	18	12
1947	24	16
1952	32	20

Som synes har traktamentet — på grund av de stora förändringarna i penningvärdet — måst höjas tre gånger under det senaste decenniet. Detta förhållande synes ge anledning att överväga, om det är lämpligt att i fortsättningen ha beloppet fixerat i lag. En omständlig lagstiftningsprocedur måste företagas varje gång ändringar i penningvärdet påkalla en justering av ersättningsbeloppen. Oavsett de härmed förenade olägenheterna och oavsett på vad sätt penningvärdet kan komma att utveckla sig i framtiden, synes man med förtroende kunna överlämna åt landstingen att själva bestämma traktamentets belopp. Det kan i detta sammanhang erinras, att

någon begränsning till beloppet numera icke är stadgad för primärkommunerna, när det gäller traktamente för deltagande i särskilt tidskrävande sammanträde eller förrättning eller när en höjning av det ordinära maxibeloppet 10 kronor eljest finnes påkallad av särskilda förhållanden. Den skillnaden föreligger dock i fråga om ersättning åt landstingsmän å ena sidan samt förtroendemän i primärkommunerna å den andra, att landstingsman äger en i lagen stadgad rätt till dagtraktamente — liksom till reseersättning — medan en primärkommunal förtroendeman är för sin rätt till ersättning beroende av kommunens beslut. Men det synes icke möta något hinder att bibehålla principen om landstingsmans rätt till ersättning, även om det överlämnas åt landstinget att bestämma ersättningens storlek. Rent formellt har visserligen en på detta sätt utformad rätt icke samma värde för den enskilde landstingsmannen som den garanti att utbekomma visst bestämt belopp, som de nuvarande bestämmelserna innefatta. I realiteten torde dock den ifrågasatta ändringen icke komma att medföra någon försämring av landstingsledamöternas ersättningsförmåner.

Med hänsyn till vad som anförts föreslår kommittén en sådan avfattning av förevarande bestämmelse, att landstingsman under landstingets möte samt, om han ej bor å den ort där mötet hålles, under resan fram och åter åtnjuter dagtraktamente efter de grunder, som landstinget bestämmer (39 § i förslaget). Denna formulering gör, såvitt angår traktamente under själva mötestiden, ingen skillnad mellan landstingsmän, bosatta å landstingsorten, och andra ledamöter av landstinget. Men den lägger heller icke några hinder i vägen för den differentiering av traktamentets storlek för de båda kategorierna, som alltfört måste anses rimlig. Eftersom bosättning i eller utom landstingsorten över huvud ej nämnes i fråga om rätt till traktamente under landstingets möte, blir det emellertid ej nödvändigt att alltid strikt tillämpa denna indelningsgrund. Landstinget har därför t. ex. möjlighet att i ersättningshänseende likställa den som är hemmahörande i landstingsortens omedelbara grannskap — och därför icke har några extra kostnader t. ex. för logi — med den som är bosatt å nämnda ort.

Givetvis är det önskvärt att även framdeles upprätthålla en viss enhetlighet i fråga om traktamentets storlek i olika landsting. Vissa allmänna normer torde kunna ernås genom överenskommelser mellan landstingen.

Kommittén har i sitt förslag bibehållit regeln att traktamente åt ledamöter av landstingets nämnder och beredningar samt revisorer ej må av landstinget bestämmas till högre belopp än som i motsvarande fall utgår till landstingsmän. Den föreslagna friheten för landstingen att själva bestämma grunderna för dagtraktamente åt landstingsmän får följaktligen betydelse också för fastställandet av traktamentsersättning åt övriga förtroendemän i landstingsförvaltningen. De grunder, som landsting bestämmer, bli vidare normerande för traktamente åt de av landstinget eller för-

valtningsutskottet utsedda ledamöterna i vissa taxeringsorgan (146 § 1 mom. taxeringsförordningen).

Enligt 12 § lagen den 22 april 1949 med vissa bestämmelser om rättsgången i tryckfrihetsmål åtnjuter juryman av statsmedel bl. a. dagtraktamente enligt de grunder som gälla för landstingsmän. Detta stadgande torde höra omarbetas, därest landstingsmans rätt till traktamente regleras enligt kommitténs förslag.

Landstingskommunens administrativa organ m.m.

I förslaget till kommunallag har kommittén sökt ernå en enhetlig terminologi i fråga om de administrativa organens benämningar. Förvaltande och verkställande organ betecknas där såsom nämnder, och organ med enbart beredningsuppgifter kallas beredningar (III s. 203). Dessutom användes för den ledande administrativa myndigheten i olika slag av kommuner — kommunalnämnd, drätselkammare eller stadskollegium — begreppet kommunens styrelse, vilket utom att tjäna såsom en ur lagteknisk synpunkt erforderlig samlingsbeteckning understryker den ifrågavarande myndighetens styrelseställning (III s. 62).

Motsvarande terminologi har kommittén i viss utsträckning nyttjat också i förslaget till landstingslag. De organ, som handhava förvaltnings- eller verkställighetsbestyr, kallas sålunda nämnder. Enbart beredande organ kallas beredningar. I överensstämmelse härmed har det (de) organ, på vilket (vilka) ledningen av landstingets hälso- och sjukvårdande verksamhet ankommer och som i nuvarande lag betecknas som beredning, givits namnet hälso- och sjukvårdsnämnd (respektive hälsovårdsnämnd och sjukvårdsnämnd). Någon egentlig olägenhet av att benämningen hälsovårdsnämnd på detta sätt kommer till användning både inom landstingsförvaltningen och i primärkommunerna synes man icke behöva räkna med.

Namnet förvaltningsutskott är i så måtto mindre tillfredsställande, som utskott begreppsmässigt utgöres av medlemmar i det organ som tillsatt det samma. Så är fallet t. ex. med riksdagens utskott och de utskott, som landstinget utser för beredning av ärenden under landstingets möte. Förvaltningsutskottets ledamöter kunna däremot utses även utanför landstinget. En benämning sådan som landstingsstyrelse vore ur angivna synpunkt riktigare och skulle därjämte bättre än den nuvarande beteckningen karakterisera förvaltningsutskottets ställning inom landstingsförvaltningen. Namnet förvaltningsutskott bygger emellertid på långvarig tradition, och allmänheten har vant sig vid det såsom beteckning för den centrala instansen bland landstingets organ. Kommittén har därför avstått från att föreslå någon ändring i beteckningen.

A. Förvaltningsutskottet.

Förvaltningsutskottet intager inom landstingsorganisationen i stort sett samma ställning som enligt kommitténs förslag till kommunallag avses tillkomma kommunalnämnd i landskommun och drätselkammare i flertalet

städer, d. v. s. kommunens styrelse. Såväl förvaltningsutskottet som kommunens styrelse äro tilldelade uppgiften som en ledande, initiativtagande och övervakande instans samtidigt som de äro specialorgan för vissa uppgifter, framför allt drätsel förvaltningen. Trots denna överensstämmelse i ställning och funktioner skilja sig lagreglerna för förvaltningsutskottet i åtskilliga detaljer från kommunallagsförslagets föreskrifter om kommunalnämnd och drätselkammare. En anpassning av landstingslagen i förevarande avseende efter de föreslagna bestämmelserna för primärkommunerna synes dels tillgodose behovet av enhetlighet och konsekvens i lagstiftningen och dels medföra lättnader och förenkling vid lagstiftningens tillämpning särskilt för de många förtroendemän, som äro verksamma både i primärkommuner och landsting. Med hänsyn härtill har kommittén utformat reglerna om förvaltningsutskottet i nära anslutning till vad som föreslagits för kommunens styrelse (40—52 §§ förslaget till landstingslag).

Vad först angår förvaltningsutskottets olika uppgifter (41 §) innebär förslaget ett kraftigare understrykande av utskottets ledande ställning inom landstingsförvaltningen än den nuvarande lagen innefattar. Utskottet skall sålunda enligt förslaget å landstingets vägnar leda förvaltningen av landstingskommunens angelägenheter och hava inseende över övriga nämnders verksamhet. Bestämmelsen om inseende över övriga nämnders verksamhet ersätter det nuvarande stadgandet om utskottets överinseende över de för särskilda verkställighetsbestyr utsedda styrelsers eller personers ekonomiska förvaltning. Den föreslagna lydelsen torde icke innebära någon egentlig ändring i sak av de befogenheter som tillkomma förvaltningsutskottet vid dess tillsyn över de olika specialorganen. Givetvis äger utskottet icke ingripa i de funktioner, som tillkomma specialorganen på grund av särskild lagstiftning. Tillsynen hänför sig väsentligen till den ekonomiska förvaltningen, d. v. s. den del av förvaltningen, för vilken de olika specialnämnderna stå i ansvar gentemot landstinget. I övrigt må i detta ämne hänvisas till vad som anförts i motsvarande avseende för primärkommunernas del (III s. 180).

Förvaltningsutskottets ledande roll inskärpes i förslaget ytterligare genom föreskrift att utskottet med uppmärksamhet skall följa de frågor, som kunna inverka på landstingskommunens utveckling och ekonomiska ställning, samt hos landstinget och landstingskommunens övriga nämnder ävensom hos andra myndigheter göra de framställningar, som finnas påkallade.

De regler om beredning, som kommittén föreslagit i annat sammanhang, innebära, att förvaltningsutskottet skall bereda de ärenden, som falla inom dess eget förvaltningsområde, samt erhålla tillfälle att yttra sig i övriga ärenden, innan de avgöras av landstinget. Om vad sålunda ankommer på utskottet erinras i förslagets uppräknig av utskottets uppgifter.

I denna uppräknig anges vidare, att utskottet har att uppgöra förslag till utgifts- och inkomststat samt i övrigt handhava landstingskommunens drät-

sel och därvid själv förvalta dess egendom, i den mån ej sådan förvaltning uppdragits åt annan nämnd, ävensom att ombesörja verkställighet av landstingets beslut, där ej verkställigheten uppdragits åt annan. Uttrycket landstingskommunens drätsel motsvarar ungefärligen det nuvarande uttrycket landstingets penningväsende, och även i övrigt ha de nu berörda uppgifterna sin motsvarighet i gällande lag. Såsom en ny arbetsuppgift för förvaltningsutskottet tillkommer befattningen med landstingskommunens centrala arkivvård, i lagförslaget angiven såsom ett åliggande att vårda och förteckna landstingets och nämndernas protokoll och övriga handlingar, i den mån de för sådant ändamål överlämnats till utskottet (jfr III s. 260). Från den nuvarande lagen ha till förslaget överförts åliggandena för utskottet att till landstinget avgiva berättelse över utskottets verksamhet under tiden från senaste lagtima möte, att avgiva förklaring i anledning av besvär över landstingets beslut samt att i andra hänseenden företräda landstinget mellan dess möten. Som en följd av att i förslaget all prövning från länsstyrelsens sida av landstingets beslut slopats, har bestämmelsen om förvaltningsutskottets behörighet att anföra besvär över länsstyrelsens vägran att godkänna underställt beslut kunnat utgå.

Vidare erinras i den föreslagna lagtexten om att förvaltningsutskottet har att taga befattning med de ärenden, vilkas handläggning enligt särskilda författningar ankommer på utskottet. Till formen är denna erinran vidare än den nuvarande föreskriften om utskottets befattning enligt lag eller författning med förvaltningen av landstingets anstalter och inrättningar. I realiteten torde dock innehållet i bestämmelserna vara ungefär detsamma.

Efter förebild av förslaget till kommunallag har intagits en föreskrift om rätt för förvaltningsutskottet att infordra yttranden och upplysningar från landstingskommunens övriga nämnder samt dess beredningar och befattningshavare. Vidare har stadgats befogenhet för utskottet att vid behov av upplysningar från ämbets- eller tjänstemän i övrigt inom länet vända sig till länsstyrelsen med begäran om infordrande av sådana upplysningar. En motsvarande bestämmelse finnes i den nuvarande lagen men avser där en dylik rätt för landstinget självt. Då landstinget med hänsyn till sina kortvariga sammanträdesperioder knappast kan effektivt utnyttja berörda rättighet, har det ansetts lämpligare att överflytta den på förvaltningsutskottet.

I fråga om de bestämmelser, som gälla det centrala förvaltningsorganets organisation och verksamhetsformer, användes i förslaget till kommunallag en annan metodik än i lagen om landsting. Nämnda förslag reglerar — liksom kommunallagen för landet — ingående de organisatoriska frågorna. Lagen om landsting överlämnar däremot — i viss överensstämmelse med kommunallagen för stad — i stor utsträckning åt landstinget att meddela bestämmelser om organisations- och arbetsformer i reglemente för förvalt-

ningsutskottet. I enlighet härmed är antagandet av reglemente frivilligt enligt kommunallagen för landet och förslaget till kommunallag men obligatoriskt enligt lagen om landsting och kommunallagen för stad.

Vid valet mellan de båda alternativ, som sålunda närmast komma i fråga vid utformningen av de organisatoriska föreskrifterna för förvaltningsutskottet, har kommittén stannat för det, som innefattar en tämligen ingående reglering i själva lagen. Något speciellt skäl som motiverar en annan ordning i detta hänseende för landstingsförvaltningens del än den som föreslagits för primärkommunerna synes nämligen icke föreligga. Dock har bestämmelsen om obligatoriskt reglemente för förvaltningsutskottet fått kvarstå. Med hänsyn bl. a. till att den på flertalet håll rådande ordningen med uppdelning av utskottet på avdelningar torde komma att bibehållas i fortsättningen och grunderna för en sådan uppdelning under alla förhållanden måste angivas i reglemente, torde bestämmelsens efterlevnad icke innebära någon olägenhet för landstingen. Lagförslagets utförliga reglering av de organisatoriska frågorna i övrigt medför emellertid, att åtskilliga föreskrifter i de nuvarande reglementena kunna utgå.

Också när det gäller detaljerna i utskottets verksamhetsformer har kommittén i huvudsak följt förslaget till kommunallag. Endast i ett eller annat avseende ha förhållandena ansetts påkalla avvikande regler för landstingsförvaltningen.

Av de olika detaljbestämmelser, som sålunda föreslås, må här först nämnas den som reglerar ledamotsantalet i förvaltningsutskottet (42 §). Enligt det åsyftade stadgandet bestämmes antalet ledamöter och suppleanter av landstinget; ledamöternas antal får dock icke vara under sju. Detta innebär en höjning av det nuvarande minimiantalet, som är fem. Däremot är icke såsom i gällande lag satt någon övre gräns för antalet.

Förvaltningsutskottets mandattid är enligt nu gällande bestämmelser ett-årig och löper från slutet av lagtida landstingsmöte till slutet av nästa lagtida möte. Denna korta mandattid åberopades vid landstingslagens antagande såsom ägnad att minska de farhågor, som från något håll uttalades, att förvaltningsutskottet skulle skaffa sig en otillbörlig maktställning i förhållande till det blott en gång om året sammanträdande landstinget (konstitutionsutskottets utlåtande nr 30/1924 s. 15). Huruvida den ettåriga tjänstgöringstiden haft någon betydelse som garanti i detta hänseende synes kommittén tveklöst. I varje fall torde denna garanti icke böra tilläggas den vikt, att man i fortsättningen bör avvika från den för flertalet kommunala uppdrag gällande fyraåriga mandattiden. Denna tid har för landstingens del senast fastslagits för ledamotskap av hälso- och sjukvårdsberedning. Kommittén föreslår alltså, att förvaltningsutskottet skall utses för fyra år i sänder (44 §). Av praktiska skäl — bl. a. med hänsyn till att landstingets räkenskaper föras för kalenderår — bör mandattiden avse fyra kalenderår, räknade från och med den 1 januari året efter det, då valet sker.

Beträffande frågan om tiden för valet må erinras, att kommunens styrelse enligt förslaget till kommunallag skall utses i december samma år fullmäktigval ägt rum av de nyvalda fullmäktige. Angående de skäl som kunna åberopas för en sådan ordning i primärkommunerna må hänvisas till betänkande III (s. 185 ff., jfr särskilt yttrande s. 409 ff.). Oavsett huruvida de där anförda synpunkterna kunna i och för sig tillerkännas berättigande i fråga om tiden för förvaltningsutskottets tillsättning, måste beaktas de betydande olägenheter och kostnader, som skulle vara förenade med ett inkallande av landstinget enbart för val av förvaltningsutskott. Med hänsyn härtill har det ansetts lämpligt att förlägga valet till det ordinarie landstingsmöte, som hålles året efter det, då allmänna val av landstingsmän ägt rum.

I fråga om val av ordförande och vice ordförande i förvaltningsutskottet innebär förslaget den ändringen i jämförelse med nuvarande lag, att valet skall förrättas av landstinget i stället för av utskottet (45 §). Härigenom vinnes överensstämmelse med den ordning, som föreslagits rörande utseende av ordförande och vice ordförande i kommunens styrelse. Ordförande i särskild avdelning av utskottet skall dock utses av avdelningen (52 §). Om tillfällig ordförande har intagits en bestämmelse, som torde ha sin motsvarighet i flertalet utskottsreglementen (45 §).

Förvaltningsutskottet bestämmer enligt förslaget självt sammanträdesplats och sammanträdestider. I övrigt sammanträder utskottet, så ofta ordföranden finner det nödigt, ävensom då minst halva antalet av utskottets ledamöter för uppgivet ändamål gör framställning därom (46 §). Beträffande beslutförhet innehåller förslaget den regeln att förvaltningsutskottet ej må handlägga ärende, såvida icke flera än hälften av ledamöterna äro tillstädes (48 §). I fråga om förfarandet vid fattande av beslut hänvisas till vad som i motsvarande hänseende gäller för landstinget (49 §). Protokollföring och anförande av reservation skola ske i samma ordning som förslaget upptager för landstingets del (50 §). Justering av protokollet föreslås skola verkställas inom tid och på sätt, som föreslagits för kommunens styrelse, d. v. s. inom tio dagar av ordföranden och ytterligare en ledamot med rätt för utskottet att självt företaga justeringen antingen genast eller vid nästa sammanträde. Justeringen skall tillkännagivas å landstingets förut omnämnda anslagstavla. Anslagsdagen bildar utgångspunkt för besvärstid.

I vissa av de nu sist berörda hänseendena — angående sammanträden, beslutförhet, beslutförfarande, protokoll och justering — finnas för närvarande i allmänhet bestämmelser i förvaltningsutskottens reglementen. Stundom avvika dessa bestämmelser i detaljerna från vad som här föreslagits. Sålunda torde vanligen ett färre antal ledamöter än hälften äga påkalla sammanträde med utskottet, och föreskrifterna om protokollföring

äro mer summariska än förslaget regler. Övergången till den av kommit-
tén föreslagna ordningen torde dock icke vålla förvaltningsutskottet några
olägenheter. Fördelen med denna ordning är, att man vinner enhetliga be-
stämmelser i angivna ämnen och slipper införa föreskrifter härom i lokala
reglementen.

Efter förebild av förslaget till kommunallag har vidare intagits ett stad-
gande om vård och förtecknande av förvaltningsutskottets protokoll och
övriga handlingar (50 §).

I övrigt innehåller förslaget regler om bestämmande av den ordning, i
vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring (42 §), förutsättning-
arna för suppleants inkallande, suppleants rätt att närvara vid samman-
träde oaktat han ej skall tjänstgöra i stället för ordinarie ledamot (47 §),
valbarhet (43 §), förfarandet vid ledamots avgång (44 §), jäv (48 §), av-
giftsfrihet för vidimation å avskrift av protokoll (50 §) samt ansvar och
skadeståndsskyldighet för ledamot (51 §). Av dessa bestämmelser har en-
dast den om valbarhet motsvarighet i den nuvarande landstingslagen och de
övriga avse ämnen, som blott ofullständigt eller icke alls äro berörda i ut-
skottens reglementen. Deras intagande i landstingslagen synes motiverat
av samma skäl som föranlett att de medtagits i förslaget till kommunallag.

I reglementet för förvaltningsutskottet må kompletterande organisatori-
ska bestämmelser meddelas (52 §). Antalet ledamöter och suppleanter kan
lämpligen fixeras där. En uppdelning av utskottet på avdelningar förut-
sätter, såsom tidigare antytts, städse att föreskrifter därom intagas i regle-
mentet. Med hänsyn till den relativt självständiga ställning, som bör kunna
tillkomma avdelning av förvaltningsutskottet, har det icke ansetts lämpligt
att för utskottets vidkommande i sak efterbilda bestämmelserna för kom-
munens styrelse i denna del vilka äro jämförelsevis restriktiva. I stället ha
de nuvarande föreskrifterna om utskottsavdelningar i stort sett oföränd-
rade överförts till förslaget. Från förslaget till kommunallag har däremot
hämtats en regel om rätt för förvaltningsutskottet — respektive avdelning
därav — att i viss utsträckning delegera beslutanderätt till ledamot av ut-
skottet eller till någon landstingets befattningshavare (se härom III s.
196). Sådan delegation bör icke kunna avse avgivande av yttrande till
landstinget eller offentlig myndighet. Att uttryckligen erinra härom har
icke ansetts erforderligt.

Enär utskottets avdelningar inom de gränser lagen uppdrager äro be-
rättigade att självständigt fatta beslut, är det uppenbart, att de bestämmel-
ser, som gälla beslutsordningen, protokollföringen m. m., skola tillämpas
också på särskild avdelning. För att detta skall vara fullt tydligt, har en
föreskrift härom intagits i anslutning till övriga bestämmelser om avdel-
ningar.

B. Övriga nämnder.

Bestämmelserna i lagen om landsting om hälso- och sjukvårdsberedning innefatta såtillvida en avvikelse från kommunallagarnas vanliga systematik, som dessa författningar icke pläga ge direkta föreskrifter om förvaltningsorgan för specialreglerade verksamhetsgrenar. En sådan avvikelse synes emellertid berättigad i förevarande fall med hänsyn till hälso- och sjukvårdens dominerande roll i landstingens verksamhet. Att till följd härav vissa formella olikheter uppkomma mellan landstingen å ena sidan och de städer, som ej deltaga i landsting, å den andra synes icke böra tillmätas någon större betydelse. Kommittén har därför bibehållit bestämmelser i ämnet i sitt förslag till landstingslag (53 §). Som redan nämnts har det ifrågavarande organet i förslaget givits beteckningen nämnd i stället för beredning. Vidare ha de nuvarande knapphändiga föreskrifterna om berednings organisation och verksamhetsformer ersatts med en hänvisning till vad som i motsvarande hänseenden är stadgat för förvaltningsutskottet. Detta innebär bl. a., att hälso- och sjukvårdsnämnd (respektive särskild hälsovårdsnämnd och särskild sjukvårdsnämnd) skall bestå av minst sju ledamöter mot fem för närvarande, att dess mandattid skall sammanfalla med förvaltningsutskottets, att nämndens ordförande och vice ordförande skola utses av landstinget, att protokollsjustering skall tillkännagivas å landstingskommunens anslagstavla o. s. v. Delegation skall, om landstinget så beslutar, kunna ske till ledamot eller befattningshavare i motsvarande utsträckning som hos förvaltningsutskottet. Det bör tilläggas, att förslaget bibehåller möjligheten för landstinget att låta förvaltningsutskottet eller viss avdelning därav fungera som hälso- och (eller) sjukvårdsnämnd.

Utom förvaltningsutskott samt hälso- och sjukvårdsberedning utse landstingen vanligen nämnder och styrelser för speciella förvaltningsuppgifter. För dessa organ finnas inga samlade bestämmelser i lagen om landsting, men de omnämnas dock i olika sammanhang. Enligt 39 § har förvaltningsutskottet sålunda överinseende över de för särskilda verkställighetsbestyr utsedda styrelser eller personers ekonomiska förvaltning, och bland de innehavare av landstingets förtroendeuppdrag, som kunna åtnjuta ersättning, nämnes i 43 §, förutom ledamot av förvaltningsutskottet, ledamot av annan landstingets styrelse eller nämnd eller av styrelse för landstingets inrättning.

Med dessa i 39 och 43 §§ omnämnda organ torde åsyftas såväl de som utses med föranledande av bestämmelser i speciallagstiftning för handhavande av där angivna bestyr (reglerad förvaltning), som de vilka landstinget tillsätter för förvaltnings- och verkställighetsbestyr i övrigt (oreglerad förvaltning).

Till den förstnämnda gruppen höra t. ex. hemhjälpstyrelse, husmoderssemesternämnd och läkardistriktsstyrelse, vidare styrelserna (direktioner-

na) för en rad av landstingets i särskilda författningar angivna anstalter och inrättningar, såsom sjukhus av olika slag, arbetshem, alkoholistanstalter, anstalter för bildbara sinnesslöa, rättshjälpsanstalter, folkhögskolor, centrala verkstadsskolor samt anstalter för lantbruksundervisning och annan yrkesundervisning.

I detta sammanhang kan nämnas, att landstingets hälso- eller sjukvårdsberedning i vissa av de författningar, som reglera landstingets uppgifter på hälso- och sjukvårdens område, tillagts ställningen av specialorgan med särskild benämning. Hälsovårdsberedningen skall sålunda vara distriktsvårdsstyrelse och barnmorskestyrelse, och sjukvårdsberedning skall fungera som epideminämnd. För övrigt har landstinget i viss utsträckning fått frihet att välja mellan att tillsätta specialorgan för visst bestyr och att uppdraga bestyret åt ett redan bestående organ. Sålunda kan hälsovårdsberedningen eller annat landstingets organ vara hemhjälpstyrelse och husmoderssemesternämnd, och sjukvårdsberedningen kan utgöra direktion för sjukhus.

Landstingen bedriva i långt mindre omfattning än primärkommunerna verksamhet, som icke är reglerad i särskild författning. Speciella organ för oreglerad förvaltning äro därför icke särskilt vanliga. Några finnas dock, såsom undervisningsnämnd, stipendienämnd, närings- och kommunikationsråd samt social nämnd.

Beträffande de två nu berörda slagen av särskilda förvaltningsorgan har i förslaget (54 §) intagits en allmän bestämmelse efter förebild av förslaget till kommunallag (III s. 204). Dessutom ha vissa organisatoriska föreskrifter ansetts böra införas för de nämnder, som utses för oreglerad förvaltning. Vad i dessa hänseenden föreslås för förvaltningsutskottet samt hälso- och sjukvårdsnämnden har — med undantag för föreskrifterna om ledamotsantal, mandattid, tidpunkten för organets utseende, val av ordförande samt reglemente — befunnits lämpa sig även för de nu ifrågakvarande nämnderna. Också bestämmelserna om proportionellt val ha gjorts tillämpliga å val av dessa nämnder i likhet med vad kommittén föreslagit för motsvarande organ i primärkommunerna (III s. 208). Däremot torde det av liknande skäl, som kommittén åberopat för primärkommunernas del (III s. 211), icke böra övervägas att i landstingslagen meddela organisatoriska föreskrifter för de nämnder och styrelser, som tillsättas med föranledande av bestämmelser i speciallagstiftningen.

C. Landstingskommunens befattningshavare.

Enligt 44 § lagen om landsting skall landstinget anställa eller låta anställa tjänsteman eller tjänstemän med åliggande att föra landstingets protokoll och expediera dess beslut samt att föra landstingets räkenskaper och handhava dess kassa. Dessa bestyr kunna alltså icke såsom motsvarande

uppgifter i primärkommunerna ombesörjas av förtroendemän utan skola obligatoriskt handhavas av tjänstemän. Andra göromål kunna däremot överlämnas antingen till tjänstemän eller förtroendemän, vilket kommer till uttryck i samma paragrafs stadgande, att landstinget må i övrigt för landstingets samfällda förvaltning kunna anställa eller låta anställa de befattningshavare, som finnas erforderliga. Slutligen bestämmes i 44 §, att om göromålets fördelning mellan tjänstemännen samt om dessas antagande och entledigande skola föreskrifter meddelas i reglementet för förvaltningsutskottet eller i instruktion för tjänstemännen.

Dessa bestämmelser om landstingets befattningshavare äro långt utförligare än motsvarande föreskrifter i kommunallagarna för land och stad och förslaget till ny kommunallag. Att befattningen med landstingets protokoll och kassa lagts såsom en obligatorisk uppgift på tjänstemännen har sin historiska förklaring däri, att landstingsförordningen ursprungligen icke innehöll några bestämmelser om ett förtroendevalt administrativt organ. Och när dylika föreskrifter sedermera infördes, torde det med hänsyn till landstingsverksamhetens växande omfattning ansetts uppenbart, att de nämnda bestyren alltjämt måste handhavas av tjänstemän.

I primärkommunerna har utvecklingen lett till att sådana förvaltningsbestyr som protokollföring och kassans handhavande i allt större utsträckning kommit att överlämnas till tjänstemän. I flertalet städer och ett mycket stort antal landskommuner torde dessa bestyr i själva verket lika regelmässigt ombesörjas av tjänstemän som hos landstingen. Föreligger emellertid icke behov av en tvingande bestämmelse i förevarande hänseende för nämnda kommuner, synes en sådan bestämmelse kunna undvaras också för landstingens del. Bortsett härifrån torde icke, åtminstone icke numera, finnas något sakligt skäl att i lagen göra skillnad mellan primärkommuners och landstingskommuners rätt att uppdraga det ena eller andra bestyret åt förtroendemän eller tjänstemän. Skulle det i och för sig föga sannolika inträffa, att ett landsting funne lämpligt att låta kassa och räkenskaper omhändervaras av en ledamot av förvaltningsutskottet, så bör landstinget på motsvarande sätt som primärkommunerna vara oförhindrat att besluta en sådan anordning. Med hänsyn till vad som anförts har kommittén i sitt förslag icke upptagit någon bestämmelse om protokolls- och kassabestyrens ombesörjande genom tjänstemän.

Den föreslagna ändringen kan möjligen sägas medföra en förskjutning av det legala ansvaret för protokollföring och kassagöromål från tjänstemännen till landstingets ordförande, respektive förvaltningsutskottet. Av någon större betydelse torde dock denna förskjutning icke bli, ty ordföranden i landstinget kan väl även enligt nu gällande rätt ej anses vara helt fristagen från ansvaret för att protokollföring äger rum, och vad angår förandet av räkenskaper och kassans handhavande får förvaltningsutskottet redan nu anses ha ett visst ansvar; i utskottets reglemente brukar i enlighet

härmed bland dess uppgifter uppräknas tillsynen över landstingets bokföring och kassa.

Vad angår den mer generella bestämmelsen om rätt för landsting att anställa eller låta anställa erforderlig tjänstepersonal må erinras, att kommittén i sitt betänkande III (s. 372) övervägt att föreslå ett liknande stadgande för primärkommunerna men avstått därifrån av närmare angivna skäl. Bl. a. har framhållits såsom självklart, att kommun även utan uttrycklig bestämmelse därom äger anställa den personal av olika kategorier som erfordras för den kommunala verksamheten. Motsvarande gäller givetvis landstingen. På grund härav och för vinnande av överensstämmelse i förevarande avseende mellan de olika kommunallagarna har kommittén i sitt förslag låtit det nyssnämnda stadgandet utgå. I viss mån som en konsekvens härav har kommittén likaledes uteslutit den tvingande föreskriften om reglering i förvaltningsutskottets reglemente eller i instruktion av göromålens fördelning mellan tjänstemännen samt dessas antagande och entledigande. Också utan en sådan bestämmelse torde det kunna antagas, att landstingen i mån av behov lämna föreskrifter i dessa ämnen i den form, som i varje fall finnes lämplig.

Landstingskommunens drätsel.

I gällande landstingslag ha stadganden om utgifts- och inkomststat, räkenskaper och revision sammanförts med regler om landstingsskatt till ett kapitel. Bestämmelserna ha härigenom kommit att lida av en viss svåröverskådlighet. Kommittén föreslår, att kapitlet uppdelas på två, ett om landstingskommunens drätsel och ett om landstingsskatt, varigenom ernås samma ordning som i kommunallagarna för land och stad samt förslaget till kommunallag.

Kapitlet om landstingskommunens drätsel synes i allt väsentligt kunna utformas efter mönster av motsvarande kapitel i kommunallagsförslaget (jfr III s. 261 ff.). Detta betyder en väsentlig omdaning och utbyggnad av de nuvarande bestämmelserna i både formellt och sakligt avseende. Trots detta torde förslaget icke medföra någon verklig omvälvning i drätselangelägenheternas handhavande av det skälet, att de nya bestämmelser, som kommittén föreslår, i stor utsträckning redan tillämpas i landstingens praktiska verksamhet.

Beträffande motiveringen för de olika bestämmelserna kan i stort sett hänvisas till framställningen i betänkande III. Kommitténs redogörelse för kapitlet om landstingets drätsel kan följaktligen göras tämligen kortfattad och i huvudsak inriktas på att understryka de nyheter, som kapitlet innefattar i förhållande till nuvarande rätt.

En nyhet utgör till en början det bland de inledande bestämmelserna intagna stadgandet, att landstingskommunens fasta och lösa egendom skall så förvaltas, att dess förmögenhet icke minskas (56 §; jfr III s. 265 ff.). Även om behov av en sådan bestämmelse icke kan anses föreligga i samma grad hos landstingen som i primärkommunerna — vilkas förmögenhetsförvaltning med hänsyn till deras markinnehav för exploateringsändamål, förekomsten av affärsdrivande verk och den omfattande lånehushållningen ofta är mera komplicerad än landstingens — har det ansetts lämpligt att fastslå denna viktiga princip även för landstingskommunernas vidkommande.

Till de inledande bestämmelserna hör också ett stadgande om täckningsklausul vid anslagsbeslut, som givits en mer generell avfattning än det nuvarande (58 §; jfr III s. 274 ff.). I samband därmed regleras möjligheten för landsting att täcka anslag genom utdebitering under mer än ett år (III s. 276 ff.).

Föreskrifterna om utgifts- och inkomststatens innehåll och fastställande (59 och 60 §§) ha erhållit den större utförlighet som motsvarande regler ha i kommunallagarna för land och stad och som bibehållits i förslaget till

ny kommunallag (III s. 278 ff.) De nya bestämmelserna torde icke innebära någon större ändring i den ordning, som nu praktiseras av landstingen. Vidare regleras budgetberedningen (60 § andra stycket) utförligare än i den nuvarande landstingslagen. Bl. a. stadgas att de olika specialnämnderna skola ingiva sina särskilda statförslag till förvaltningsutskottet före den 1 juli, där ej utskottet bestämmer annan tid. Eftersom sjukhusdirektion enligt sjukhusstadgan skall insända sitt budgetförslag till sjukvårdsberedningen före den 1 juli och beredningen eller, såsom den kallas i kommitteförslaget, sjukvårdsnämnden bör ha erforderlig tid att uppgöra statförslaget för landstingets samlade sjukvård, synes detta vara ett fall, där förvaltningsutskottet bör medge förlängd frist för förslagets ingivande.

I kapitlet ha inarbetats bestämmelser om fondbildning och föreskrifter i de ämnen, som för närvarande äro reglerade i 1936 års lag om användning i vissa fall av kommun eller annan samfällighet tillhörig egendom (56 § 2 st., 61—63 §§). Nämda lag och lagen om kommunal fondbildning av år 1946 kunna därför upphöra att gälla för landstingen. Fonderna äro särhållna i två huvudkategorier, vilka kunna benämnas frivilliga respektive obligatoriska allt efter det fondavsättning är beroende av landstingets beslut eller påbudet i lagen. Fonder av den förstnämnda typen äro pensionsfond, kassaförslagsfond, allmän investeringsfond, särskild investeringsfond, avskrivningsfond och skatteregleringsfond. Förslagets bestämmelser om pensionsfond och kassaförslagsfond överensstämma i sak med de nuvarande reglerna. Till allmän investeringsfond kunna medel avsättas för anskaffande av anläggningstillgångar för landstingskommunens behov utan att beslut behöver fattas om anskaffande av något bestämt slag av tillgång (III s. 286 ff.). Vid avsättning till särskild investeringsfond skall däremot den avsedda anläggningstillgången angivas i landstingets beslut (III s. 288). Avskrivningsfond träder i stället för den nuvarande förnyelsefonden (III s. 289 ff.).

Rätten att avsätta medel till skatteregleringsfond har gjorts helt fri i överensstämmelse med den ändring i kommunala fondbildningslagen, som beslutats vid 1952 års riksdag. I förslaget till kommunallag hade kommittén icke sträckt sig så långt men dock föreslagit en betydande vidgning i den förut av restriktiva bestämmelser kringgärdade avsättningsrätten (III s. 291 f.). Vad som förekom vid frågans behandling i riksdagen ger visserligen vid handen, att den beslutade ändringen icke är att betrakta som en slutgiltig lösning av frågan. Såväl föredragande departementschefen som vederbörande utskott framhöllo sålunda, att frågan om en vidgning av avsättningsrätten på längre sikt finge prövas i samband med kommunallagskommitténs förslag. Emellertid synes sloandet av varje gräns för avsättningsarna enligt kommitténs mening också böra accepteras som en definitiv lösning av förevarande spørsmål. Kommittén har i frågans nuvarande läge så mycket mindre anledning att påyrka några begränsningar, som kommittén i sitt betänkande III kraftigt understrukit lämpligheten av vidgade av-

sättningsmöjligheter och avfattat bestämmelserna på så sätt, att de med hänsyn till kommunernas antagna förmåga att fondera medel i praktiken icke skulle komma att utgöra någon spärr för avsättningarna.

Obligatoriska fonder äro enligt förslaget försäljningsmedelsfond och låneöverskottsfond. Dessa fondtyper ha sin motsvarighet i nuvarande bestämmelser.

Liksom enligt gällande lag må landstinget med Konungens samtycke avsätta medel för annat ändamål än som angives i lagen. Genom att försäkringsfond ej såsom nu nämnes bland de särskilt uppräknade fonderna kommer Konungens medgivande att krävas för inrättande av sådan fond. I likhet med vad som nu gäller kan Konungen tillåta fondmedels användning för annat ändamål än det ursprungligen avsedda, liksom uttag ur skatteregleringsfond i vidare mån än vad lagen stadgar.

Bestämmelserna om landstings lånerätt flyttas från avsnittet om underställning till drätselkapitlet (64 §; jfr III s. 262, 295, 323). Någon saklig ändring i dessa bestämmelser föreslås icke.

I fråga om omhänderhavande och redovisning av landstingets medel äro bestämmelserna för närvarande ytterst knapphändiga. Den enda speciella föreskriften i detta hänseende är den som stadgar, att landstingets räkenskaper skola ställas på kalenderår. Då kommittén ansett anledning saknas att lämna detta viktiga område oregerat och då de bestämmelser, som kommittén föreslagit för primärkommunernas vidkommande, synas lämpa sig också för landstingen, har kommittén intagit motsvarande föreskrifter i förslaget till landstingslag (65 och 66 §§).

Bland dessa föreskrifter må först nämnas förbud mot sammanblandning av penningar och värdehandlingar, som omhänderhavas av landstingets förvaltningsorgan, med andra penningar och värdehandlingar (III s. 317). Regeln ger uttryck åt en tämligen självklar princip, som redan nu lär iakttagas av landstingsorganen, i varje fall i den centrala förvaltningen. Vidare föreslås bestämmelser om placering av penningmedel, såväl fondmedel som andra (III s. 317 f.). De där särskilt angivna placeringsformerna — insättning hos bank, centralkassa för jordbrukskredit eller å postgiro eller anbringande i obligationer, som utfärdats eller garanterats av staten eller landsting — torde i allmänhet tillgodose landstingens behov av olika placeringsmöjligheter. Landstinget må emellertid besluta om medels placering på annat sätt. I motsats till vad som föreslagits för primärkommunerna har det icke ansetts erforderligt att kräva medgivande av länsstyrelsen för sådan extraordinär placering. Om de sålunda föreslagna bestämmelserna om medelsplacering lagfästas, få de, såvitt angår sjukhusdirektions medelsförvaltning, anses äga giltighet framför den föreskrift i motsvarande ämne, som finnes i första punkten av 12 § sjukhusstadgan (jfr nedan s. 107). Huruvida någon speciell bestämmelse om medelsplacering erfordras för sjukhusdirektions vidkommande, synes böra prövas vid den översyn av sjukhus-

lagstiftningen, som uppdragits åt särskilda sakkunniga enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 november 1951.

Ehuru någon bestämmelse för närvarande icke finnes om upprättande av bokslut för landstingets samtliga kassor, göres vanligen i en eller annan form ett sammandrag av de olika räkenskaperna vid kalenderårets utgång. Att en sådan sammanställning är outhärlig för vinnande av överblick över landstingets finansiella ställning är uppenbart. För att få till stånd en enhetlig och regelmässig ordning i förevarande avseende har kommittén i sitt förslag stadgat skyldighet för förvaltningsutskottet — förutom att föra fortlöpande räkenskaper över de medel det har om händer (III s. 318) — att årligen sammanfatta och avsluta landstingskommunens räkenskaper. Räkenskapernas avslutande bör äga rum inom icke alltför lång tid från kalenderårets utgång såväl med hänsyn till bokslutets betydelse som underlag för arbetet med nästkommande budget som för att ge revisorerna tillräcklig tid för deras granskning. Kommittén har därför satt tidsgränsen för bokslutet till den 1 maj med rätt för landstinget att bestämma tidigare dag.

Landstingets olika specialorgan hava naturligen att föra räkenskaper över de medel de ha om händer. Bl. a. i syfte att ge effektivitet åt bestämmelsen om gemensamt bokslut stadgas i förslaget, att dessa särskilda räkenskaper skola föras i enlighet med av förvaltningsutskottet givna anvisningar samt att redovisning för varje års förvaltning skall avlämnas till förvaltningsutskottet före den 1 mars, där ej utskottet bestämmer annan tid (III s. 319).

De föreslagna bestämmelserna om specialorganens redovisningsskyldighet och om landstingets bokslut synas stå mindre väl samman med regeln i 18 § sjukhusstadgan, att räkenskaper vid sjukhus skola överlämnas till vederbörande revisorer före den 15 mars. Behovet av ändring i denna regel torde böra uppmärksammas vid översynen av sjukhuslagstiftningen.

I fråga om revision innebär kommittéförslaget (67—70 §§) bl. a., att den regel om revisorernas inventeringsrätt, som redan tidigare införts i kommunallagarna för land och stad och givits vidgad tillämplighet i visst hänseende i förslaget till kommunallag (III s. 321), fastslås också för landstingens del. Vidare anges huvuddragen av vad revisionsberättelse bör innehålla. Slutligen har frågan om ansvarsfrihet, som behandlas mycket kortfattat i gällande landstingslag, givits den mer utförliga reglering som förekommer i kommunallagarna för land och stad.

Landstingsskatt.

Även kapitlet om landstingsskatt (71—77 §§) har i huvudsak utformats efter mönster av motsvarande kapitel i förslaget till kommunallag. Liksom i detta förslag har hänsyn ej tagits till vissa ändringar i skattebestämmelserna, som föreslagits av 1949 års uppördssakkunniga i deras betänkande II (SOU 1952: 1). Om de sakkunnigas förslag leder till lagändringar, torde dessa kunna beaktas vid den slutliga utformningen av landstingslagen.

I huvudsak överensstämna de i kapitlet upptagna stadgandena med nuvarande regler. Den enda ändringen av principiell betydelse gäller landstings möjlighet att differentiera skatten i territoriellt avseende.

Huvudbestämmelsen om territoriell skattedifferentiering finnes i den nu gällande lagen i 46 § 2 mom. Enligt detta lagrum äger landstinget — där företag, varom förslag blivit väckt hos landstinget, är av den beskaffenhet, att endast viss eller vissa kommuner inom landstingsområdet kunna av företaget hava huvudsaklig nytta — besluta, att »den eller de kommuner, som icke hava sådan nytta, skola från bidrag till företaget befrias eller med sådant bidrag i jämförelsevis mindre mån betungas». Om yrkande framställs om sådan befrielse från eller lindring i landstingsskatt, som nyss nämnts, så skall landstinget besluta över detta yrkande, innan huvudfrågan företages till avgörande. I detta beslut äga landstingets samtliga ledamöter deltaga, men i överläggning och beslut i huvudfrågan må icke andra deltaga än landstingsmän för de valkretsar, från vilka bidrag skall lämnas till företaget.

De berörda föreskrifterna kompletteras av vissa stadganden om kvalificerad majoritet och underställning. Enligt 33 § 2 mom. kräves sålunda två tredjedelars majoritet såväl för beslut om befrielse från eller lindring i skyldighet att bidraga till visst företag som för beviljande av anslag för dylikt företag, och enligt 55 § erfordras i fråga om båda slagen av beslut länsstyrelsens godkännande.

Landstingsförordningen av 1862 inrymde olika möjligheter till avvikelse från den allmänna regeln om repartisering av landstingsutskylderna. Sålunda funnos i 47 § tredje stycket föreskrifter om territoriell skattedifferentiering, och enligt första stycket av samma paragraf ägde landstinget — förutom i de fall för vilka särskilda stadganden funnos — med avseende på ett ifrågasatt företags beskaffenhet särskilt bestämma grunden för uttaxering av medel, som erfordrades för företagets utförande.

Under förarbetena till landstingsförordningen framfördes mycket delade meningar om lämpligheten av skattedifferentiering. I det till grund för kommunalförordningarna liggande kommittéförslaget ställde man sig avvisande till differentieringsmöjligheten, och vid förslaget riksdagsbehandling vände sig även vederbörande utskott däremot. Ständerna voro emellertid av annan mening.

Bestämmelsen om territoriell skattedifferentiering i 47 § tredje stycket landstingsförordningen var så formulerad, att den ansågs tillåta en differentiering av skatten blott mellan landstingsområdets städer å ena sidan och landsbygden å den andra. I praxis förekom emellertid också, att landstingsskatten bestämdes till olika belopp för olika landskommuner, t. ex. där ett av landstinget understött järnvägsföretag ansågs gagna vissa kommuner mer än andra. En dylik differentiering befanns i en Kungl. Maj:ts resolution den 5 januari 1872 laglig med stöd av första stycket i 47 §1. Detta stadgande torde dock ursprungligen ha åsyftat en differentiering av skatten efter beskattningsföremåls art (fastighet, rörelse etc.).

Frågan om rätt till skattedifferentiering behandlades utförligt i kommunalförfattningssakkunnigas förut berörda betänkande (s. 164—188). Däri redovisades vissa uppgifter rörande förekomsten av skattedifferentieringar, omfattande landstingsbeslut t. o. m. år 1921. De sakkunniga framhöllo, att landstingens benägenhet att göra undantag från den allmänna regeln om sättet för landstingsskattens utgörande varit störst under de första åren av landstingens verksamhet samt därefter blivit allt mindre, så att dåmera dylika undantag förekomme inom endast sju landstingsområden. De sakkunniga fortsatte:

Av dessa hava två, Södermanlands län och Västerbottens län, enbart territoriell differentiering, som dock enligt Kungl. Maj:ts resolution den 5 januari 1872 i själva verket helt och hållet stöder sig på stadgandet i 47 § mom. 1 om landstingets rätt att besluta särskild grund för uttaxeringen, i det att länen äro indelade i zoner, som med varierande belopp per inkomsthundrade bidra till täckande av utgifter för vissa järnvägsföretag. Uteslutande territoriell differentiering, men med stöd av mom. 3, har även Malmöhus läns landstingsområde, inom vilket endast landsbygden deltagit i kostnaderna för ett flertal olika ändamål, såsom länssjuksköterskornas och extra provinsialläkarnas avlöning, bostadsinspektionen å landsbygden, bakteriologiska undersökningar, veterinärväsendet, lösdriveriets bekämpande och centralpolisen. Landstingen i Jämtlands och Norrbottens län röra sig med blandad territoriell och annan differentiering med stöd helt och hållet av mom. 1, i det att länen äro indelade i zoner, vilka i kostnaderna för järnvägsföretag deltaga i olika proportion både i förhållande till varandra och per inkomsthundrade av olika beskattningsföremål. Återstående två landsting, Gotlands och Västernorrlands läns, hava annan än territoriell differentiering, i det att jordbruksfastighet deltagit ensam eller med relativt större belopp per inkomsthundrade än andra beskattningsföremål i kostnaderna för, i förra fallet veterinärväsendet och i senare fallet vissa vägföretag.

¹ Se SOU 1923: 18 s. 183.

Rätten att bestämma särskild grund för uttaxeringen föreslogs av de sakkunniga skola utgå. För att undgå rubbning i de förhållanden, med vilka landstingen räknat på grund av redan fattade beslut, ansågs dock lämpligt att genom en övergångsbestämmelse giva dylika beslut bindande verkan även för tiden efter landstingslagens trädande i kraft.

Vidkommande möjligheten att besluta skattedifferentiering i territoriellt hänseende återgåvo de sakkunniga en rad erinringar, som ur olika synpunkter gjorts däremot. Då emellertid inga missbruk av rätten försports, ansågo de sakkunniga det kunna ifrågasättas, huruvida icke med den landstingen tillförsäkrade handlingsfriheten vore förknippade praktiska fördelar, som gjorde det önskvärt, att den åtminstone tills vidare bibehölles. Det hade — nämnde de sakkunniga — i sådant hänseende anförts, att många för länskommunens utveckling synnerligen betydelsefulla företag förverkligats endast tack vare den utväg därtill, som landstingsförordningen genom sina bestämmelser i 47 § öppnat, och att även för framtiden detta finge antagas inträffa, om de i huvudsak lämnades orubbade. Vid avgörandet av frågan syntes enligt de sakkunniga därjämte någon hänsyn böra tagas till det förhållandet, att kommunalförordningen för stad innehölle ett stadgande om skattedifferentiering, som visserligen icke hänförde sig till skiljaktigheter i territoriellt hänseende men i övrigt både till syfte och formulering väsentligen överensstämde med den ifrågavarande bestämmelsen i landstingsförordningen. Med hänsyn till vad som anförts och till önskvärheten att icke utan mycket starka skäl inskränka den bestämmanderätt, som en gång tillerkänts länsrepresentationen, ansågo de sakkunniga sina betänkligheter i denna del böra falla och upptogo i sitt lagförslag ett stadgande enligt vilket territoriell differentiering fortfarande skulle bliva tillåten. Stadgandet gavs en mer allmän avfattning än bestämmelsen i landstingsförordningen sålunda, att möjligheten av en differentiering, som avsåge stad, å ena, och landsbygden, å andra sidan, icke bleve speciellt betonad. Medan de sakkunniga föreslogo borttagande i allmänhet av kravet på länsstyrelsens godkännande såsom förutsättning för landstingsbesluts giltighet bibehölls bestämmelsen härom i fråga om beslut om skattedifferentiering och om anslag för det med differentieringen avsedda ändamålet med hänsyn till de exceptionella förhållanden, som skulle föreligga för att berättiga till dylika beslut, och i syfte att motverka missbruk. Av samma anledning föreslogo de sakkunniga, att kvalificerad majoritet skulle krävas för sådana beslut.

Vid remissbehandlingen av kommunalförfattningssakkunnigas betänkan- de framfördes inga erinringar mot förslaget att borttaga rätten för landstinget att besluta särskild grund för uttaxeringen. Flertalet länsstyrelser och landsting ävensom Svenska landstingsförbundets styrelse ville emellertid gå längre än de sakkunniga och betaga landstinget jämväl rätten att besluta skattedifferentiering i territoriellt hänseende. Det framhölls härvid särskilt, hurusom både staten och primärkommunerna saknade dylik rätt

till territoriell differentiering och hurusom denna rätt vore ägnad att äventyra landstingets stora betydelse såsom ett skattutjämnande led i den kommunala självförvaltningen.

Emellertid förekommo också direkta uttalanden för ett bibehållande av rätten till territoriell skattedifferentiering, bl. a. i utlåtanden från länsstyrelsen i Norrbottens län och förvaltningsutskottet hos samma läns landsting.

Sålunda anförde nämnda förvaltningsutskott, att ett förbud mot skattedifferentiering skulle vara synnerligen olämpligt för länet, inom vilket tillämpats och antagligen även framdeles komme att tillämpas territoriell skattedifferentiering särskilt vid beviljande av anslag för inköp av mark till järnvägsanläggning. Länsstyrelsen i länet anförde liknande synpunkter och uppgav, att många från vissa ortssynpunkter som rent lokala betecknade kommunikations- och andra frågor, vilka sedermera visat sig betydelsefulla för hela länskommunens utveckling, genomdrivits tack vare differentieringsrätten.

I propositionen med förslag till lag om landsting vid 1924 års riksdag biträdde departementschefen, statsrådet Malm, uppfattningen att landstingets rätt att besluta om annan grund för uttaxering än den, som erhöles med ledning av bevillningstaxeringen, borde avskaffas. I fråga om möjligheten till territoriell skattedifferentiering anförde departementschefen:

Svårare är givetvis att taga ställning till frågan om landstingets rätt att allt fortfarande besluta skattedifferentiering i territoriellt hänseende. Härvid bör mot varandra vägas å ena sidan, att en dylik rätt till territoriell skattedifferentiering är något okänt för såväl statens som primärkommunernas skattepåläggning, och att rätten i fråga givetvis kan leda till betänkliga missbruk och äventyra landstingets uppgift såsom skattutjämnande led i den kommunala självförvaltningen, samt å andra sidan, att allenast genom denna rätt för länen synnerligen betydelsefulla landstingsåtgärder, framför allt på järnvägstrafikens område, möjliggjorts, ävensom att sagda rätt hittills, såvitt jag vet, icke av landstingen missbrukats. Vid övertägande av dessa omständigheter har jag, särskilt med hänsyn tagen till de uttalanden för differentieringens bibehållande, som anförts från länsstyrelsen och landstinget i Norrbottens län, kommit till den bestämda uppfattningen, att landstinget fortfarande bör bibehållas vid rätten att besluta skattedifferentiering i territoriellt hänseende. Till denna min uppfattning har jämväl bidragit dels den omständigheten, att epidemilagens medgivande, att stad, som utgör del av landstingsområde, under vissa betingelser kan utgöra eget epidemidistrikt, faktiskt innebär, att under alla förhållanden en olika landstingsbeskattning för land och stad kan äga rum, dels att, om vägväsendet en gång i framtiden blir en landstingsangelägenhet, omförmälda rätt till skattedifferentiering kan bliva ett nödvändigt instrument för en smidig och rättvis fördelning av vissa vägstnader. De krav på kvalificerad majoritet och på länsstyrelsens prövning, som de sakkunniga uppställt för beslut om territoriell skattedifferentiering, anser jag vara ägnade att förebygga missbruk.

Under riksdagsbehandlingen gjordes ingen erinran mot den föreslagna bestämmelsen om skattedifferentiering.

Förutsättningarna för sloandet av rätten till territoriell skattedifferentiering synas nu vara större än vid tillkomsten av landstingslagen. Av betydelse i detta hänseende är bl. a., att nya beslut om skattedifferentiering icke synas ha fattats på avsevärd tid och att tillämpning av äldre beslut numera förekommer blott i ett enda län, Södermanlands, där i vissa kommuner alljämt utgår ett tillägg å landstingskatten, olika stort i olika kommuner, för amortering och förräntning av ett järnvägslån. Det får visserligen icke anses utslutet, att bidragsgivning för järnvägsändamål kan få aktualitet även i framtiden — här må erinras om projekten på en förlängning av ostkustbanan och på en järnvägslinje utmed kusten norr ut från Kalmar — men det synes högst tivelaktigt, om man med hänsyn härtill eller till andra ovissa framtidsförhållanden bör bibehålla en från principen om skattebördans lika fördelning så avvikande bestämmelse som den om territoriell skattedifferentiering. De skäl, som vid landstingslagens antagande i övrigt åberopades till stöd för en bestämmelse om skattedifferentiering, äro i varje fall numera utan betydelse. Ingen stad, som tillhör landstingsområde, begagnar sig numera av rätten att bilda eget epidemidistrikt (de städer, som senast utgjorde egna epidemidistrikt, voro Eskilstuna, Örebro och Sundsvall). Och även om sådan stad framdeles skulle vilja övertaga ansvaret för sin epidemisjukvård och slippa deltaga i landstingets kostnader för motsvarande ändamål, så behöver en dylik ordning icke ha något stöd i en regel i landstingslagen om skattedifferentiering, eftersom på grund av särskild bestämmelse i epidemilagen (16 §) stad, som enligt medgivande utgör eget epidemidistrikt, är befriad från bidrag till landstingets kostnader för epidemisjukvården. Vidare har frågan om skattedifferentieringsregelns betydelse för fördelning av kostnaderna för den allmänna väghållningen kunnat avföras från diskussion, sedan väghållningen övertagits av staten. Ett eventuellt borttagande av rätten till skattedifferentiering i stad på sätt kommittén föreslagit i betänkande III synes i sin mån också vara ett skäl för differentieringens slopande i landstingsförvaltningen.

Med hänsyn till vad som anförts torde den nya landstingslagen ej böra innehålla någon regel om lokal skattedifferentiering. Upptages ej någon sådan regel, kunna bestämmelserna i 33 § 2 mom. och 55 § lagen om landsting om kvalificerad majoritet vid och underställning av hithörande beslut utgå.

Kommittén vill i detta sammanhang framhålla som önskvärt, att den möjlighet, som epidemilagen ger stad inom landsting att bilda eget epidemidistrikt, bringas att upphöra. Bestämmelsen härom fyller numera intet praktiskt behov, och dess upphävande skulle efter sloandet av rätten till territoriell skattedifferentiering innebära det slutliga erkännandet från lagstiftarens sida av landstingsområdet såsom en enhetlig kommunbildning.

Statsuppsikten.

Underställningsinstitutet synes för landstingens del kunna regleras i nära anslutning till vad kommittén föreslagit för primärkommunerna. Detta innebär följande i fråga om de nuvarande reglerna i 54 § landstingslagen om underställning hos Kungl. Maj:t.

Kravet på underställning av beslut om påläggande av avgifter, vilka erfordra utdebitering för längre tid än fem år, utgår. Stadgandet får en viss motsvarighet i den förut berörda bestämmelsen i drätselkapitlet om anslagstäckning genom flerårig utdebitering (III s. 276 ff.). Bestämmelsen att låne- och borgensbeslut i viss utsträckning skola underställas Konungens prövning flyttas, såsom tidigare nämnts, till kapitlet om drätseln. Den regel, enligt vilken beslut om vissa slags förfoganden över fastighet, som donerats till landstinget, kräver Konungens godkännande, utgår ur lagen utan att därmed åsyftas någon saklig ändring i gällande rätt (III s. 324 ff.). Vidare erhåller underställningen beträffande beslut om valkretsindelning sin reglering i kapitlet om val av landstingsmän. Erinringen om att beslut angående kommunal fond i vissa fall skola underställas Konungens prövning synes överflödigt, om fondbildningen på sätt kommittén föreslår regleras i landstingslagen i stället för i särskild lag.

Enligt 55 § lagen om landsting erfordras länsstyrelsens godkännande av beslut i fråga om territoriell skattedifferentiering. Borttages möjligheten till skattedifferentiering i enlighet med vad kommittén föreslagit, utgår denna underställningsregel. Dessutom finnes i samma lagrum en erinran om fondbildningslagens föreskrift att beslut angående fondmedels anbringande i visst fall erfordrar godkännande av länsstyrelsen. Denna erinran bortfaller, om landstinget på sätt kommittén föreslagit i det föregående själv får fritt bestämma om placeringen av fondmedel och övriga medel. Såsom en konsekvens av dessa ändringar utgå bestämmelserna i 56 § om förfarandet vid underställning hos länsstyrelsen.

Den nu angivna ordningen innebär att något speciellt avsnitt om underställning icke erfordras i landstingslagen.

Besvärreglerna i 58 § lagen om landsting påverkas i åtskilliga hänseenden av vad kommittén föreslagit för primärkommunernas vidkommande (78 § förslaget till landstingslag).

Vad först angår de olika slag av beslut, som kunna bli föremål för överklagande, har kommittén funnit, att besvärsrätten, som enligt nuvarande bestämmelser blott avser landstingsrepresentationens avgöranden, i prin-

cip bör utsträckas till beslut av landstingskommunens administrativa organ (III s. 340 ff.). I fråga om beslut av förvaltningsutskott samt hälso- och sjukvårdsberedning har tillvaron av besvärsrätt redan erkänts i praxis (se t. ex. RÅ 1939 not. S. 477, 1943 not. S. 234 och 1945 ref. 47), och klagorätten bör nu fastslås genom uttrycklig lagbestämmelse. Jämväl beslut av de nämnder och styrelser, som landstinget med stöd av landstingslagen utser för särskilda förvaltnings- och verkställighetsbestyr — organ för oreglerad förvaltning, t. ex. en undervisningsnämnd — synas böra inbegripas under besvärsrätten.

I vilken mån landstingslagens besvärsmått bestämmelser också böra utsträckas till beslut av nämnder, som tillsätts enligt föreskrifter i speciallagstiftningen, d. v. s. nämnder för reglerad förvaltning, kan synas tveksamt. Önskvärdheten av likformighet med den föreslagna kommunallagen torde dock kräva, att besvärsrätten får gälla även beslut av dessa organ, i den mån annat ej föreskrives i vederbörande specialförfattningar. Härigenom blir det möjligt att anföra besvär enligt landstingslagens föreskrifter t. ex. över beslut av hemhjälpstyrelse, husmoderssemesternämnd och styrelse för rättshjälpsanstalt, enär de författningar, som reglera dessa organs verksamhet, sakna bestämmelser om klagorätt. Och avse specialförfattningarnas besvärregler blott vissa slags beslut torde övriga beslut kunna överklagas i den nu föreslagna ordningen.

Rätt att klaga över landstingets beslut — d. v. s. rätten att påkalla prövning huruvida ett landstingsbeslut har tillkommit i formellt riktig ordning och är lagligt till sitt innehåll — tillkommer enligt nuvarande ordning kommun inom landstingsområdet samt medlem av sådan kommun. Angivandet av vem som äger besvärsrätt var en nyhet i 1924 års landstingslag; landstingsförordningen innehöll nämligen icke någon regel i detta hänseende. Rörande skälen till att besvärsrätt tillerkändes även primärkommunerna inom landstingsområdet sakna förarbetena till 1924 års lag närmare besked. Sannolikt har den äldre uppfattningen om landstinget såsom representation för kommunerna här spelat en viss roll. Delvis torde också möjligheten för landstinget att under vissa förutsättningar bestämma landstingsskatten till olika belopp för olika kommuner ansetts motivera klagorätt för de enskilda kommunerna.

Denna klagorätt synes emellertid ha spelat en ganska underordnad roll i det praktiska livet. En undersökning visar, att besvär över landstingsbeslut anförts av kommun blott ett tiotal gånger under åren 1925—50. Besvärerna ha gällt sådana frågor som inrättande eller upphörande av extra provinssiäläkardistrikt, förläggning av tandvårdspoliklinik och sjukstuga, disponering av epidemisjukhus etc. Icke i något fall, där kommun besvärat sig, har talan blivit bifallen.

Såsom kommitténs lagförslag är utformat utgör landstingsområdet en kommun, vars personella underlag består av medlemmarna i primärkom-

munerna inom landstingsområdet. Dessa äro sålunda samtidigt medlemmar av landstingskommunen. Såsom sådana deltaga de i val av landstingskommunens representativa organ och erlägga landstingsskatt. Detta sker utan förmedling av primärkommunen. I själva verket tillkommer primärkommunerna ingen uppgift inom landstingsorganisationen. Under sådana förhållanden och då dessutom möjligheten till territoriell skattedifferentering enligt kommitténs förslag är avsedd att upphöra torde icke finnas någon anledning att bibehålla primärkommunerna vid rätten att genom besvär påkalla prövning av landstingsbeslutens laglighet. Det lär vara så mycket mindre anledning härtill som den nyssberörda undersökningen synes visa, att det knappast varit lagligheten i landstingets beslut, som kommunerna i de ifrågavarande fallen främst velat ha prövat, utan snarare beslutens praktiska lämplighet ur den klagande kommunens synpunkt, såsom då besvären gällt förläggningen av en sjukvårdsanstalt eller annan landstingets inrättning. Men frågan om ett landstingets beslut är lämpligt till sitt innehåll kan icke bli föremål för besvärmyndighetens prövning vare sig enligt nuvarande lag eller enligt kommitténs förslag.

Kommittén föreslår med hänsyn till det anförda, att rätt att föra klagan över beslut av landstinget och andra landstingskommunens organ blott skall tillkomma medlem av landstingskommunen. Skulle i något fall primärkommunen ha speciellt intresse av att landstingsbeslut underkastas legalitetsprövning, lär man kunna utgå från att någon enskild person i kommunen anför besvär.

Såsom omnämnts i annat sammanhang föreslås besvärstiden till tre veckor räknat från den dag då justeringen av vederbörande organs protokoll tillkännagivits å landstingskommunens anslagstavla.

Den nuvarande bestämmelsen om insändande av diariebevis kan utgå av motsvarande skäl som anförts i fråga om primärkommunerna (III s. 339).

Några bestämmelser om verkställbarheten av landstingsorganens beslut ha ej medtagits i kommitténs förslag. Såsom kommittén utvecklat vid behandlingen av motsvarande spörsmål beträffande primärkommunerna är ett kommunalbeslut i princip att anse såsom verkställbart så snart det föreligger i definitivt skick, d. v. s. då protokollet över beslutet blivit justerat (III s. 337 f.).

Huvudsakligen som en följd av det sätt på vilket besvärstiden reglerats i förslaget utgå gällande bestämmelser om tillkännagivande i länskungörelserna och i ortstidningar om dagen för landstingets avslutande m. m. Som tidigare nämnts få bestämmelserna en viss motsvarighet i stadgandet i förslagets 34 § om kungörande i pressen av den dag, då justeringen av landstingets protokoll tillkännagivits på landstingskommunens anslagstavla.

Kommittén har övervägt, huruvida utvidgningen av besvärsrätten att avse även beslut av landstingets administrativa organ bör föranleda en ändrad

instansordning, så att icke alla besvär skola prövas hos Konungen i regeringsrätten såsom första och enda instans. Det har därvid icke ansetts lämpligt att skilja mellan landstinget självt å ena sidan och de administrativa organen å andra sidan samt behålla regeringsrätten såsom besvärinstans blott beträffande landstingets beslut och låta övriga besvär gå till länsstyrelsen som första instans. Det har nämligen synts kommittén uppenbart, att i varje fall förvaltningsutskottets beslut icke skola kunna upphävas annat än genom beslut av Kungl. Maj:t, detta med hänsyn till utskottets betydelsefulla ställning inom landstingets förvaltning. Vidare tala skäl för att hälso- och sjukvårdsnämnds beslut likställas med förvaltningsutskottets, när det gäller besvärspövningen. Beträffande övriga administrativa organ lär det kunna antagas, att besvärshänsynen icke blir så stor, att ett omedelbart upptagande av besvären hos regeringsrätten ökar dess arbetsbörda i någon större grad. Med hänsyn härtill och till lämpligheten av en enhetlig besvärsprocedur för alla landstingskommunala beslut har kommittén i sitt förslag bibehållit den nuvarande regeln om Kungl. Maj:t såsom enda besvärinstans.

I likhet med primärkommunerna böra landstingen emellertid få rätt att tillsätta en egen besvärsnämnd för prövning av besvär över de administrativa organens beslut om tillsättande av eller förordnande å tjänstbefattning eller entledigande från sådan befattning eller om disciplinär åtgärd mot befattningshavare (III s. 344 ff.). Klagan hos denna nämnd ger i motsats till de vanliga kommunalbesvären möjlighet till realprövning av det överklagade beslutet. Visserligen är behovet av en sådan nämnd inom landstingsförvaltningen åtminstone för närvarande väsentligt mindre än i primärkommunerna, d. v. s. närmast de större städerna, därför att besvärsförfarandet i fråga om flertalet av de viktigare tjänstetillsättningarna hos landstingen är reglerat i speciallagstiftning och besvärsnämndens kompetens bör begränsas till de fall, då klagan eljest skolat föras enligt landstingslagens allmänna regler. För alla på sjukhusdirektion ankommande tjänstetillsättningar gälla sålunda speciella bestämmelser. Likaledes finnas i allmänhet särskilda besvärsregler i fråga om tillsättning av föreståndare och lärare vid landstingets undervisningsanstalter. Å andra sidan får möjligheten att klaga hos besvärsnämnden betydelse för den personal, som är anställd vid landstingets centrala kansli, och även för vissa andra grupper av befattningshavare, t. ex. kontors- och ekonomipersonal vid landstingets undervisningsanstalter. Uteslutet är för övrigt icke, att besvärsreglerna i vissa specialförfattningar framdeles kunna komma att ändras så, att ytterligare personalgrupper bli hänförliga under landstingslagens bestämmelser om besvär, när det gäller tillsättning av tjänster och andra personalen berörande beslut. Under sådana förhållanden synes det motiverat, att landstingen få tillfälle att, om de så önska, inrätta en klagoinstans av ifrågasvarande slag.

Vid den närmare utformningen av de bestämmelser, som erfordras för detta ändamål, har kommittén utgått från förslaget till kommunallag. Detta innebär bl. a., att besvärsnämnden, där sådan tillsättes, blir första instans i besvärsmål av förut berörda beskaffenhet med befogenhet att pröva anförda besvär icke blott på vanliga kommunala besvärsgrunder utan även på materiella skäl. Över besvärsnämndens beslut kan klagan endast föras i landstingslagens vanliga ordning, d. v. s. hos Kungl. Maj:t i regeringsrätten, och därvid kunna blott kommunala besvärsgrunder åberopas. För besvärsnämnd skall finnas ett av Kungl. Maj:t godkänt reglemente, upptagande erforderliga bestämmelser rörande nämndens sammansättning och arbetsformer. I sådana ämnen, vari reglementet icke ger några föreskrifter, skola de bestämmelser, som lagförslaget innehåller för landstingskommunens nämnder för oregerad förvaltning, äga motsvarande tillämpning.

Specialmotivering till författningsförslagen.

A. Landstingslagen.

Medan uttrycket landsting i nuvarande lag användes som beteckning såväl på den kommunbildning som avses i lagen som på denna kommunala enhets representativa organ och stundom också på representationens sammankomster, är landstinget i kommitténs lagförslag uteslutande namnet på det beslutande organet i landstingskommunen. Med hänsyn härtill kan ingen av rubrikerna lag om landsting och landstingslag anses fullt tillfredsställande ur strängt terminologisk synpunkt. En benämning sådan som lag om landstingskommuner skulle bättre svara mot lagförslagets terminologi. Å andra sidan äro de båda förstnämnda rubrikerna kortare samtidigt som de fylla det praktiska behovet av en tillräckligt upplysande titel. Vid valet dem emellan har kommittén föredragit landstingslag, vilken är den som i språkligt avseende närmast överensstämmer med den för den primärkommunala lagen föreslagna benämningen kommunallag.

1 kap. Allmänna bestämmelser.

1 §.

Första stycket av förevarande paragraf motsvarar närmast de inledande orden i 1 § lagen om landsting. Redan här kommer skillnaden i systematiskt hänseende mellan förslaget och den nuvarande lagen till synes. Under det att enligt gällande lag i varje län skall finnas ett representativt organ kallat landsting, fastslås i förslaget, att varje län utgör en kommunbildning, en landstingskommun.

Från regeln om överensstämmelse mellan län och landstingskommun skall enligt kommitténs förslag ej i fortsättningen kunna beslutas några undantag. Däremot avser förslaget icke att göra någon ändring i de fall där redan nu län är uppdelat i flera landstingsenheter (Kalmar län) eller i län ingående stad står utanför landstinget (Göteborg, Malmö, Norrköping, Häl-singborg och Gävle). Den bestämmelse, som erfordras såsom stöd för den i dessa fall gällande ordningen, meddelas i andra stycket av förevarande paragraf.

2 §.

Denna paragraf anger de förutsättningar under vilka indelningen i landstingskommuner och län kan bringas att sammanfalla, där kongruens för

närvarande ej föreligger. Av de olika bestämmelserna har 1 mom. sin motsvarighet i 2 § andra stycket lagen om landsting. Då detta moment blott kan få tillämpning vid en sammanslagning av de båda landstingskommunerna i Kalmar län, har i den nuvarande bestämmelsens ordalydelse vidtagits härav motiverad jämkning. Första punkten i 2 mom. motsvarar 3 § 2 mom. första stycket i gällande lag. Andra punkten inrymmer den befogenhet för Kungl. Maj:t att förordna om stads inträde i landstingskommun, som kommittén tidigare föreslagit (s. 44). Slutligen ger 3 mom. rätt åt Kungl. Maj:t att vid sådana indelningsändringar, varom är fråga i paragrafen, bestämma tiden för indelningsändringen och meddela övriga i ärendet erforderliga föreskrifter. Sådan befogenhet ifråga om stads inträde i landsting är för närvarande tillerkänd Kungl. Maj:t i 3 § 2 mom. andra stycket lagen om landsting. Till erforderliga föreskrifter vid indelningsändring synes bl. a. höra reglering av kontrahenternas inbördes ekonomiska förhållanden (jfr s. 46).

I de fall, då beslutanderätt enligt denna paragraf tillkommer Kungl. Maj:t, böra självfallet vederbörande landstingskommuner och städer erhålla tillfälle att anföra sina synpunkter och önskemål. Någon uttrycklig bestämmelse härom har icke ansetts erforderlig.

3 §.

Paragrafen saknar motsvarighet i nuvarande lag. I överensstämmelse med sin strävan att i olika sammanhang låta landstingsområdets karaktär av kommun komma till uttryck i lagtexten har kommittén ansett lämpligt att intaga en bestämmelse om medlemskap i landstingskommun. Såsom blivit berört vid redogörelsen för besvärslagerna äro landstingskommunens medlemmar identiska med medlemmarna i primärkommunerna inom landstingsområdet.

4 §.

Förvarande paragraf träder i stället för 4 § lagen om landsting. Beträffande motiveringen hänvisas till s. 47 ff.

5 §.

Liksom för primärkommunerna gäller för landstingskommunerna, att maktbefogenheterna äro uppdelade i beslutanderätt å ena sidan samt förvaltning och verkställighet å den andra. I kommunallagarna för land och stad finnes bland de allmänna stadgandena en uttrycklig erinran härom liksom om de organ, som handhava de olika slagen av befogenheter. Att en motsvarande bestämmelse ej kommit att inflyta i lagen om landsting torde sammanhänga med att 1862 års landstingsförordning utgick från att några permanenta organ för den löpande förvaltningen ej erfordrades. Då i detta hänseende numera icke råder någon skillnad mellan primärkommu-

ner och landsting, har det syntts kommittén lämpligt att också i landstingslagens allmänna stadganden intaga en bestämmelse i förevarande ämne. Genom införandet av begreppet landstingskommun har det såsom tidigare berörts blivit möjligt att utforma bestämmelsen helt efter mönster av motsvarande stadgande i de primärkommunalalagarna.

2 kap. Om val av landstingsmän.

Under förarbetena till 1924 års lag övervägdes, huruvida med hänsyn till kvinnas ledamotskap benämningen landstingsman borde utbytas mot en annan, mera lämplig beteckning. Tanken härpå avvisades bl. a. under hänvisning till att ett flertal yrkes- och förtroendeuppdrags beteckningar kunde sägas tarva justering av enahanda anledning. Under den tid, som sedan dess förflutit, torde sådan justering icke ha ägt rum i någon större utsträckning. Även nytillkomna författningsbestämmelser ha låtit ordet man ingå i beteckningen för befattningar och uppdrag, som kunna innehavas också av kvinnor. I detta sammanhang kan nämnas, att i nyare författningar på skolväsendets område lärare och lärarinnor gemensamt kallas lärare. Avgörande vid valet av benämning har i dessa och liknande fall varit önskemålet att få en enkel och lätthanterlig beteckning, som lämpat sig både för dagligt bruk och i författningstext. Anläggas motsvarande synpunkter i förevarande fall, synes beteckningen landstingsman avgjort vara att föredraga framför landstingsledamot, som torde vara den, som närmast kan komma i fråga som ersättning för landstingsman. Med hänsyn till vad som anförts har kommittén bibehållit den nuvarande beteckningen utan att därför, lika litet som gällande lag, avstå från att i lagtexten stundom omväxla med uttrycket landstingets ledamöter.

6 §.

Paragrafen motsvarar senare delen av 1 § lagen om landsting. Att medtaga föreskriften i detta lagrum att landstingets ledamöter utses »för länets landsbygd och de städer i länet, som deltaga i landsting» har ansetts obehövt och för övrigt knappast lämpligt, då landstinget enligt denna föreskrift framstår mindre som representation för en särskild landstingskommun än som en representation för kommunerna i länet.

7 §.

Paragrafen träder i stället för 5 § i den nuvarande lagen. Den omarbetning som detta lagrum undergått sammanhänger väsentligen med att den primärkommunalal rösträtten enligt kommitténs förslag till kommunallag utövas endast vid fullmäktigval, alltså icke såsom enligt nuvarande lagstiftning jämväl å kommunalstämma eller allmän rådstuga.

8 §.

Denna paragraf, som ersätter 6 § lagen om landsting, innehåller bestämmelser om valbarhet till landstingsmannauppsdrag och rätt till avsägelse från sådant uppsdrag. Vid avfattningen av bestämmelserna har i bägge dessa hänseenden förslaget till kommunallag tjänat såsom förebild.

Detta betyder bl. a., att någon skillnad ej längre göres mellan valbarhets- och behörighetsvillkor (III s. 213 ff.). Alla de kvalifikationsvillkor, som uppställas för landstingsman eller suppleant, skola i enlighet härmed vara uppfyllda allt ifrån valtillfället och så länge uppsdraget innehaves. Av de nuvarande bestämmelserna har den, som diskvalificerar person, vilken av allmänna fattigvården omhändertagits för varaktig försörjning, ansetts kunna utgå, bl. a. med hänsyn till den mycket ringa praktiska betydelsen av en sådan föreskrift (III s. 215).

I fråga om rätten för länsstyrelsens och landstingets befattningshavare att bekläda landstingsmannauppsdrag innebär förslaget vissa uppmjukningar i de nuvarande bestämmelserna. Sålunda skall länsassessor icke längre vara förhindrad att mottaga sådant uppsdrag (III s. 220), och det nuvarande förbudet för tjänstemän i landstingets centrala förvaltning att tillhöra landstinget begränsas till den ledande befattningshavaren, d. v. s. regelmässigt landstingsdirektören. Rörande skälen för en sådan reglering av landstingstjänstemännens valbarhet kan i stort sett hänvisas till vad kommittén anfört som motivering för motsvarande bestämmelser i förslaget till kommunallag (III s. 219 ff.). Här må blott tilläggas, att den generella diskvalifikationen av landstingets befattningshavare framstår såsom oberättigad redan i jämförelse med nu gällande bestämmelser för primärkommunerna. Och den synes vara direkt oförenlig icke blott med kommunallagsförslaget utan även med den inom speciallagstiftningen på senare tid framträdande tendensen att lindra befintliga förbud för befattningshavare i kommunal tjänst att inneha förtroendeposter. Å andra sidan förefaller det naturligt, att den nyckelställning i landstingets förvaltning, som tillkommer landstingsdirektören, icke bör få utnyttjas på det politiska planet genom tjänsteinnehavarens inval i landstinget, liksom ej heller i dess nämnder (se 43, 53 och 54 §§).

Beträffande avsägelserätten innebär förslaget att ovillkorlig rätt att avsäga sig uppsdrag som landstingsman eller suppleant endast tillkommer den som fyllt sextio år. Ämbets- eller tjänsteman skall sålunda icke vidare kunna med ovillkorlig verkan avböja uppsdrag under hänvisning till att han är hindrad av sin befattning, och likaledes skall ej längre fyra års innehav av landstingsmannauppsdrag berättiga till avsägelse. I dessa som i andra fall tillkommer det landstinget att pröva skälen för avsägelsen. I fråga om motiveringen för dessa förslag hänvisas till betänkande III (s. 225 ff.).

9 §.

Denna paragraf ersätter det väsentliga av innehållet i 7 § lagen om landsting.

10—12 §§.

Av tidigare berört skäl har kommitténs översyn av lagen om landsting icke omfattat dess bestämmelser om indelning i valkretsar för val av landstingsmän. Under förevarande paragrafer ha därför stadgandena i 8—10 §§ lagen om landsting återgivits sakligt oförändrade. I redaktionellt hänseende har den jämkningen vidtagits, att uttrycket landstingsområde på sätt skett i andra sammanhang utbyts mot landstingskommun. Dessutom har den nuvarande föreskriften om vad som förstås med tingslag kunnat utgå, då erforderlig definition finnes i rättegångsbalken (1 kap. 1 §).

13 §.

Denna paragraf ersätter 11 § första stycket lagen om landsting och innehåller dessutom den för närvarande i 54 § av nämnda lag under d) intagna regeln om underställning av beslut om valkretsindelning. Att underställningskravet även gäller beslut om jämkning i tidigare fastställd valkretsindelning, synes så självfallet, att någon erinran därom icke erfordras i lagtexten.

Enär enligt kommitténs förslag län icke vidare skall kunna uppdelas i flera landsting, utgår bestämmelsen i andra stycket av 11 § i gällande lag.

14 §.

Paragrafen motsvarar 12 § lagen om landsting.

15 och 16 §§.

Dessa paragrafer innehålla bestämmelser om jämkning i valkretsindelning och om nyval, då landstingskommun utvidgas, respektive område avskiljes från sådan kommun. Paragraferna ersätta i dessa hänseenden bestämmelserna i första och andra styckena i 13 § samt andra och tredje styckena i 14 § lagen om landsting. Vidare innehåller 16 § i första stycket motsvarighet till föreskriften i första stycket av 14 § i gällande lag om upphörande av landstingsmannaupdrag, då område, som bildar egen valkrets, upphör att delta i visst landsting.

Mot de nuvarande reglerna kan framför allt anmärkas, att anpassningen av valkretsindelning och landstingets sammansättning vid ändring av landstingskommunens område kommer till stånd först i efterhand. Om, för att som exempel taga det mest praktiska fallet, en landstingskommunen tillhörande primärkommun eller del av primärkommun införlivas med stad utom landsting, innebära gällande regler — om de med hänsyn till det införlivade områdets folkmängdstal över huvud tråda i tillämpning — att

landstinget vidtager jämkning i valkretsindelningen först på hösten det år vid vars ingång införlivningen ägt rum och att erforderligt nyval i den eller de jämkade valkretsarna hålles först den därpå följande hösten. De förändringar i landstingets sammansättning, som föranledas av nyvalet, träda därefter i tillämpning vid närmaste årsskifte. Det ifrågavarande området förblir sålunda representerat i landstinget under hela två år efter det området avskilts från landstingskommunen och dess invånare upphört att vara skattskyldiga till denna kommun. Att möjligen någon landstingsman, som utsetts för den valkrets dit området hört, är bosatt i detta område och sålunda mister sin valbarhet, då inkorporeringen träder i kraft, jävar icke riktigheten av vad som nu anförs. Genom övriga för valkretsen utsedda landstingsmän respektive genom dem, som efter valet inträtt som ordinarie ledamöter i stället för avgångna, är nämligen området fortfarande under de angivna två åren företrätt i landstinget. Förhållandet är så mycket mera anmärkningsvärt, som bestämmelserna i 1919 års kommunala indelningslag möjliggöra för området att bli representerat i fullmäktige i den utvidgade staden redan från indelningsändringens ikraftträdande. Vad åter angår det fall att område överföres från en landstingskommun till en annan betyder den nuvarande ordningen, att området under två år efter det årsskifte då överflyttningen skett är bibehållet vid sin representation i den minskade landstingskommunen men saknar företrädare i den landstingskommun dit området överförs.

Medan de nuvarande bestämmelserna sålunda föranleda en viss eftersläpning, när det gäller att ge landstinget en sammansättning, som svarar mot förhållandena efter en indelningsändring, kan å andra sidan det obligatoriska anställandet av nyval, som lagen föreskriver så snart de därför angivna förutsättningarna föreligga, stundom förefalla tämligen opåkallat. Redan en indelningsändring, som avser ett område med ganska ringa folkmängd, kan medföra, att den valkrets, dit området förut hört eller dit det överförts, skall välja landstingsmän till annat antal än förut och nyval sålunda äga rum. Även i förevarande avseende erbjuda bestämmelserna i 1919 års indelningslag en mer ändamålsenlig ordning. Enligt dessa bestämmelser tillkommer det Kungl. Maj:t att beträffande kommun, vars område genom indelningsändring ökas eller minskas, avgöra, huruvida nyval av fullmäktige i kommunen skall äga rum eller icke.

Visserligen lära några större olägenheter icke hava föranletts av det nuvarande systemet. Såvitt angår eftersläpningen i fråga om nyval till landstinget torde detta sammanhånga med att överflyttningar av mer betydande områden av det slag, som avses med bestämmelserna, hitintills varit sällsynta. Av intresse i förevarande sammanhang äro egentligen blott de fall, där landskommun inkorporerats med stad utanför landsting. Det är emellertid icke uteslutet, att tillämpningen av hithörande bestämmelser kan få större aktualitet i framtiden, t. ex. i samband med ändringar i läns-

indelningen. Erinras kan i detta sammanhang också om möjligheten för stad att inträda i landstingskommun.

Med hänsyn härtill har kommittén omarbetat förevarande bestämmelser i syfte att möjliggöra såväl ett snabbare vidtagande av de jämkningar i valkretsindelning och landstingets sammansättning, som påkallas av ändring i landstingskommunens område, som en prövning från fall till fall, huruvida nyval av landstingsmän skall äga rum. Enligt förslaget skall man icke såsom nu avvakta indelningsändringens ikraftträdande, innan erforderliga åtgärder vidtagas. Har beslut meddelats om indelningsändring, skall landstinget sålunda redan vid nästa ordinarie möte eller, där Konungen så föreskriver, vid extra möte verkställa den jämkning i valkretsindelningen, som må föranledas därav. I samband med Kungl. Maj:ts prövning av landstingets beslut ankommer det på Kungl. Maj:t att bestämma, om och i vad mån nyval skall äga rum i den eller de valkretsar, som nybildats eller eljest berörts av jämkningen. Härvid har Kungl. Maj:t att beakta sådana på frågans bedömande inverkan omständigheter som folkmängdens storlek i det område, som skall överflyttas, huruvida behörig suppleant finnes att tillgå som ordinarie ledamot i stället för landstingsman, som mister sin valbarhet till följd av indelningsändringen m. m. Förordnar Kungl. Maj:t om nyval, skall detta äga rum året innan indelningsändringen träder i kraft. En förutsättning för att så skall kunna ske är uppenbarligen, att beslutet om indelningsändringen fattats i god tid. Dagen för valet har länsstyrelsen att bestämma enligt de närmare forskrifterna i 11 § 2 mom. kommunala vallagen. Av praktiska skäl bör dylikt extraval icke komma i fråga under år, då ordinarie landstingsmannaval hålles. Avses indelningsändring träda i kraft vid det årsskifte, som följer närmast efter allmänna landstingsmannaval, får alltså förutsättas, att beslutet om indelningsändring fattas i så god tid, att erforderliga jämkningar i valkretsindelningen, sedan dessa beslutats av landstinget och fastställt av Konungen, kunna tillämpas vid det ordinarie valet i de berörda valkretsarna.

17 §.

I första stycket av denna paragraf har placerats det i 7 § andra stycket lagen om landsting inrymda stadgandet om mandattid för landstingsman och suppleant som utsetts vid extraval efter jämkning i valkretsindelningen. Till ett andra stycke i den föreslagna paragrafen ha sammanförts vad 13 § tredje stycket och 14 § fjärde stycket gällande lag innehålla rörande förkortning i tjänstgöringstiden för tidigare utsedda landstingsmän och suppleanter med anledning av sådant val. I samband med dessa omflyttningar ha bestämmelserna överarbetats i formellt avseende utan att någon ändring i sak åsyftats.

Enligt sista stycket av 13 och 14 §§ lagen om landsting skall länsstyrelsen i sitt förslag till jämkning i valkretsindelning lämna uppgift å de

extraval, som skola företagas, och å de landstingsmän vilkas tjänstgöringstid inskränkes. Eftersom enligt kommitténs förslag nyval efter valkrets-jämkning städse skall vara beroende av Kungl. Maj:ts beslut, erfordras ingen motsvarighet till dessa bestämmelser. Till ledning för Kungl. Maj:ts bedömande av nyvalsfrågan bör emellertid länsstyrelsen i sitt förslag lämna en redogörelse för de förhållanden, som kunna vara av betydelse för denna fråga.

18 §.

Denna paragraf överensstämmer med 15 § i gällande lag.

3 kap. Om landstingsmöte.

Om sammanförandet i detta kapitel av innehållet i 3 och 4 kapitlen av gällande landstingslag hänvisas till s. 52.

19 §.

Paragrafen motsvarar 16 § lagen om landsting och innefattar — utom den tidigare berörda ändringen i fråga om namnet på landstingets årliga sammankomst och smärre redaktionella jämkningar — en något ändrad ordning för utsättande av annan plats för ordinarie landstingsmöte än länets residensstad. Enligt nuvarande bestämmelse kan länsstyrelsen utsetta annan samlingsort bl. a. på därom av föregående landsting gjord framställning. En årlig framställning från landstinget i de fall där landstinget regelmässigt samlas å annan ort än residensstaden synes emellertid icke behöflig. Detta är för närvarande fallet i Kalmar läns norra landstingsområde, där landstinget sammanträder i Västervik. Här göres visserligen trots lagens uttryckliga bestämmelse ingen årlig framställning i saken till länsstyrelsen; till stöd för landstingets rätt att hålla sina möten i Västervik åberopas nämligen en föreskrift härom i det kungl. brev av år 1864, vari förordnades om länets uppdelning på två landsting. Oavsett om denna föreskrift numera har någon giltighet synes en jämkning i den ifrågavarande bestämmelsen påkallad även därav att landstingsmötena i Stockholms län avses att förläggas till ort utom residensstaden Stockholm, sedan en för landstinget planerad förvaltningsbyggnad blivit uppförd (i Solna). Med hänsyn till dessa förhållanden har förevarande bestämmelse ändrats så, att länsstyrelsens bestämmande av annan sammanträdesort än residensstaden icke såsom nu måste avse visst landstingsmöte utan kan ges mer permanent giltighet.

20 §.

Denna paragraf motsvarar 17 § lagen om landsting. Beträffande vissa ändringar i fråga om rätten att väcka förslag hos landstinget hänvisas till s. 52 ff. I övrigt har utom formella omredigeringar vidtagits sådan ändring

i de nuvarande bestämmelserna att föredragningslista icke nödvändigt behöves tryckas. Föredragningslistans mångfaldigande exempelvis genom stencilering blir sålunda tillåtet.

21 §.

I denna paragraf ha under särskilda moment intagits bestämmelser motsvarande dem, som finnas i 18—20 §§ av gällande landstingslag. Därvid har av skäl, som tidigare berörts, uttrycket urtima möte utbytt mot extra möte. Bestämmelserna om vad kungörelse om extra möte skall innehålla (2 mom.) ha kompletterats efter förebild av de primärkommunala lagarnas stadganden om kungörande av fullmäktigsammanträde. I fråga om extra mötes kompetens (3 mom.) ha nuvarande regler ändrats så, att landstinget ej är förhindrat att överlägga om — men väl att avgöra — frågor som icke upptagits i kungörelsen om mötet. Härigenom blir det t. ex. möjligt för landstingsman att framställa interpellation vid extra möte och för förvaltningsutskottet att inhämta uppfattningen inom landstinget i någon aktuell fråga, vari ej beslut påkallas.

22 §.

Paragrafen motsvarar 21 § i gällande lag. Smärre jämkningar av redaktionell natur ha företagits i den nuvarande lydelsen. Här som i andra sammanhang, där den nuvarande lagen använder ordet landsting såsom beteckning på landstingets sammankomst, nyttjas i förslaget uttrycket landstingsmöte (eller landstingets möte).

23 §.

Till denna paragraf ha överförts bestämmelserna i första och andra styckena i 22 § av gällande lag.

Däremot har tredje stycket av angivna lagrum, vilket handlar om böter för förfallolös utevaro från landstingsmöte, utslutits på liknande sätt som skett i förslaget till kommunallag beträffande böter för fullmäktig (betänkande III s. 377). Visserligen kunna föreskrifter av detta slag i och för sig anses mer motiverade för landstingen än fullmäktigförsamlingarna med hänsyn till att i landstinget kräves tillstädesvaro av ett större antal ledamöter än i primärkommunerna, nämligen två tredjedelar mot hälften plus en. Olägenheterna av att sammanträde måste inställas på grund av de närvarandes fåtalighet äro också självfallet större i landstingen än i primärkommunerna. Emellertid torde förutsättningarna för böternas borttagande i landstingen såtillvida vara gynnsammare, som ledamöterna i en blott under en kort period varje år sammanträdande församling kunna antagas ådagalägga större intresse av närvaro vid förhandlingarna än medlemmarna av en representation, vars sammanträden äro spridda över hela året. Erfarenheten visar också, att utevaro från landstingsmöte utan anmält och

godkänt förfall endast undantagsvis förekommer. Åtminstone på senare år torde bötesbestämmelsen i landstingslagen knappast ha tillämpats. Med hänsyn till det anförda torde inga betänkligheter behöva hysas mot bestämmelsens upphävande.

24 §.

Denna paragraf ersätter 24 § lagen om landsting.

25 §.

Förevarande paragraf motsvarar 25 § i den nuvarande lagen. Då det torde ligga i sakens natur, att ingen annan än ordinarie landstingsman bör kunna bekläda den viktiga posten som landstingets ordförande, har ordet ordinarie i det nuvarande uttrycket »tingets ordinarie ledamöter» ansetts kunna uteslutas såsom överflödigt.

26 §.

Paragrafen ersätter 26 § i gällande lag. I överensstämmelse med 25 § av förslaget bör stadgandet i förevarande paragraf om utseende av tillfällig ordförande vid förfall för både ordförande och vice ordförande vara så att förstå, att blott ordinarie ledamot kan utses därtill.

27 §.

Första punkten motsvarar 27 § i nuvarande landstingslag. För vinnande av likformighet med förslaget till kommunallag har det nuvarande uttrycks-sättet »överlägga eller fatta beslut» ersatts med »företaga ärende». Någon ändring i sak föranledes ej härav. Kravet på närvaro av minst två tredjedelar av landstingsledamöterna skall sålunda gälla såväl under pågående överläggningar som vid fattande av beslut.

Bestämmelsen i andra punkten utgör en nyhet för landstinget. I kommunallagarna för land och stad finnes ett motsvarande stadgande med avseende å de jävssituationer, som uppkomma vid revisorsval och dechargefrågor, och i förslaget till kommunallag har regeln gjorts tillämplig vid jäv i allmänhet på samma sätt som i förevarande paragraf. Behovet av ett dylikt undantag från quorumregeln kan sägas vara större för landstingen än primärkommunernas fullmäktigförsamlingar såtillvida, att quorumtalet är högre för landstingen än fullmäktige, nämligen två tredjedelar mot hälften plus ett. Å andra sidan kunna i landstingen i motsats till vad fallet är i fullmäktige suppleanter inkallas, då ordinarie ledamöter äro jäviga. Emellertid torde icke alla jävsfall kunna förutses i så god tid, att suppleanter hinna kallas, och för övrigt torde åtskilliga jävssituationer, särskilt de som uppkomma vid revisionsfrågornas behandling, vara sådana, att inkallande av ett antal suppleanter framstår såsom en alltför omständlig och kostnadskrävande åtgärd. Skäl föreligga alltså för att även för landstingens del medgiva undantag från quorumregeln i fall av jäv.

28 §.

Paragrafen saknar motsvarighet i gällande lag. Se s. 55.

29 §.

Av bestämmelserna i förevarande paragraf är regeln i första stycket hämtad från andra stycket av 33 § 1 mom. lagen om landsting. Paragrafens andra stycke har sin motsvarighet i 35 § gällande lag. Tredje stycket är nytillkommet; beträffande detsamma hänvisas till s. 55 f.

30 §.

Första stycket, innehållande regler om obligatorisk beredning genom landstingskommunens administrativa organ, är nytt. I denna del hänvisas till s. 56 f. Andra stycket ersätter bestämmelsen om utskottsberedning i 31 § första stycket lagen om landsting. Tredje stycket anger de fall, då beredning må underlåtas. Om de begränsningar i landstingets rätt att besluta i ärende utan föregående beredning, som tredje stycket innefattar i jämförelse med gällande rätt, se s. 57.

31 §.

Denna paragraf motsvarar andra stycket av 31 § i gällande lag. Vissa ändringar ha vidtagits i den nuvarande bestämmelsen på sätt omtalas å s. 58.

32 §.

De tre första styckena i denna paragraf överensstämma i sak med 33 § 1 mom. första och andra styckena lagen om landsting med det undantag att regeln i sistnämnda lagrum om att varje landstingsman äger en röst i förslaget placerats i annat sammanhang (29 §). I redaktionellt hänseende ansluta sig de föreslagna bestämmelserna till motsvarande regler i kommunallagarna för land och stad och förslaget till ny kommunallag. Det uttryckliga stadgandet i tredje stycket av 33 § 1 mom. gällande lag om ordförändens skyldighet att vid propositionsvägran hänskjuta frågan till landstingets avgörande, därest någon ledamot begär det, har ingen motsvarighet i de primärkommunala lagarna eller i den föreslagna kommunallagen. Stadgandet har ej heller medtagits i förevarande förslag, då det får anses självklart, att landstinget har beslutanderätt i alla frågor, som ej särskilt undantagits från dess behörighet.

I sista stycket av förevarande paragraf ha införts de regler om tillämpning av proportionellt valsätt, som meddelas i 32 § gällande landstingslag. Såsom tidigare berörts ha i samband därmed reglerna utsträckts att gälla val av nämnder, som landstinget tillsätter för förvaltnings- och verkställighetsbestyr utan föranledande av bestämmelser i speciallagstiftningen.

På sätt i annat sammanhang omnämnts har i förslaget icke upptagits någon motsvarighet till de bestämmelser om kvalificerad majoritet, som återfinnas i 2 mom. av 33 § lagen om landsting.

33 §.

Beträffande denna paragraf, som saknar motsvarighet i gällande lag, hänvisas till s. 58 f.

34 §.

Första stycket ersätter motsvarande stycke i 37 § lagen om landsting. Förutom att den nuvarande avfattningen jämkats något i redaktionellt avseende har tillagts, att protokollet vid öppen omröstning skall angiva, huru var och en röstat. Någon bestämmelse härom har icke medtagits i förslaget till kommunallag. För landstingens del synes den emellertid motiverad av att intresserade ha större svårigheter att utan stöd av protokoll inhämta upplysning om huru de olika representanterna röstat vid landstingsmöte än när det gäller ett fullmäktigsammanträde i den egna kommunen. Det förhållandet att landstingens protokoll i motsats till fullmäktigförsamlingarnas undantagslöst föres av särskild tjänsteman berättigar för övrigt till ställande av högre krav på protokollets fullständighet i landstingen.

I andra stycket har intagits föreskrift om justering av landstingets protokoll, varom bestämmelse nu finnes i 37 § tredje stycket. Som omtalats i annat sammanhang har tidsfristen för justeringen förkortats.

Tredje och fjärde styckena innehålla de bestämmelser om tillkännagivande av protokollsjustering å landstingets anslagstavla och i ortspressen, för vilka redogjorts å s. 60 f.

35 §.

De i denna paragraf intagna bestämmelserna om reservation ha utformats efter förebild av de primärkommunala lagarna, vilkas föreskrifter i ämnet i oförändrat skick upptagits i förslaget till ny kommunallag. Reservationsrätten i landsting regleras för närvarande i andra stycket av 37 § lagen om landsting. Detta lagrum innehåller härutöver förbud mot protokollföring av andra muntliga yttranden än förslag, yrkanden och blanka reservationer. Ett sådant förbud, som saknar motsvarighet i de primärkommunala lagarna, lär icke heller vara påkallat för landstingens vidkommande. Om förbudet borttages och reglerna om reservation ges den avfattning som kommittén föreslagit, torde icke föreligga behov av de likaledes i 37 § andra stycket förekommande föreskrifterna att ledamot äger att senast vid protokollets justering skriftligen anföra de skäl, på vilka han stöder sin mening, och att sådana anföranden skola såsom bilagor åtfölja protokollet. I den mån dessa bestämmelser avse motiverad reservation täckas de av föreskrifterna i den nu föreslagna paragrafen. Och för det fall att någon senast vid protokollets justering skriftligen utvecklar de skäl, varå han stött sin anslutning till det fattade beslutet, torde ett sådant anförande i likhet med motiverad reservation vara att betrakta såsom bilaga till protokollet utan att detta behöver särskilt utsägas i lagen.

Det bör tilläggas, att den föreslagna regeln i 34 § första stycket om angivande i protokollet huru envar röstat vid öppen omröstning gör blank reservation överflödig i de fall, då beslut fattats vid sådan omröstning.

36 §.

Det inledande stadgandet i första stycket om tryckning av landstingets protokoll ersätter motsvarande föreskrift i 57 § lagen om landsting. Vad stycket i fortsättningen innehåller om tryckets överlämnande till förvaltningsutskottet och övriga verkställande organ är nytt. I förslaget till kommunallag motsvaras denna föreskrift av en bestämmelse om att avskrift av fullmäktiges protokoll skall överlämnas till kommunens styrelse och utdrag därav tillställas övriga verkställighetsorgan.

Andra stycket träder i stället för återstoden av 57 § i gällande lag utom i vad detta lagrum gäller den fastställda utgifts- och inkomststaten (angående utgifts- och inkomststatens tryckning m. m. se 60 § tredje stycket). I jämförelse med nuvarande bestämmelser innefattar förslaget i förevarande del vissa nyheter och ändringar. Ny är sålunda föreskriften att protokollet jämte de till landstinget inkomna handlingar, vilka befordras till trycket, d. v. s. ingivna förslag (20 § 2 mom.) och revisionsberättelsen (69 §), skall översändas till samtliga landstingsmän. Redan nu förekommer, att trycket tillställles ledamöterna. Det har ansetts ganska självfallet, att när handlingarna ändock skola tryckas också landstingets egna ledamöter få del av trycket för orientering och information. I fråga om tryckets utdelande till primärkommunerna ha — förutom att den härutinnan stadgade tidsbestämmelsen slopats (se s. 62) — föreskrifterna jämkats sålunda att trycket skall hållas tillgängligt genom kommunens styrelses försorg i stället för genom kommunalnämndsordförande, magistrat eller kommunalborgmästare. Vidare anges icke såsom i nuvarande lag var handlingarna skola tillhandahållas. Denna detalj ankommer det på kommunens styrelse att bestämma. Slutligen har det ansetts onödigt att i lagen angiva, huru många exemplar av trycket som skola överlämnas till länsstyrelsen. Utan särskild föreskrift därom torde länsstyrelsen kunna erhålla det antal exemplar, varav den har behov.

De båda sista styckena i paragrafen äro nytillkomna. Bestämmelser i hithörande hänseenden ha i huvudsak efter förebilder i lagstiftningen för primärkommunerna intagits i förslaget till kommunallag och böra i likformighetens intresse även gälla landstingen.

37 §.

Första stycket motsvarar 28 § lagen om landsting. Redaktionen överensstämmer med den som användes i lagstiftningen för primärkommunerna och förslaget till kommunallag.

Andra stycket ersätter 29 § i gällande lag. Genom att utvisningsrätten

efter mönster av primärkommunernas lagstiftning utsträckts att avse envar, som förhåller sig oskickligt, kan den utövas även gentemot landstingsman, som brister i tillbörligt skick.

38 §.

Paragrafen ersätter 30 § i gällande lag. Då antagande av arbetsordning icke ansetts böra åläggas landstingen som en förpliktelse, har härav betingad jämkning vidtagits i den nuvarande lydelsen.

39 §.

Av bestämmelserna i denna paragraf träder 1 mom. i stället för 23 § lagen om landsting. Beträffande de ändringar, som företagits i reglerna om dagtraktamente, hänvisas till s. 62 f. I 2 mom. ges bestämmelser om ersättning åt ledamot av beredning, som fungerar mellan landstingets möten. Dessa bestämmelser ha utbrutits ur den nuvarande 43 §, och placeringen i kapitlet om landstingsmöte har ansetts motiverad med hänsyn till att övriga regler för organ med enbart beredningsuppgifter meddelas i detta kapitel.

4 kap. Om landstingskommunens förvaltningsutskott och övriga nämnder.

I stort sett ersätter detta kapitel den nuvarande landstingslagens 5 kapitel. Jämfört med detta innehåller det föreslagna kapitlet en mer ingående reglering av förvaltningsutskottets uppgifter och verksamhetsformer samt utförligare bestämmelser om de organ, som vid sidan av utskottet handhava förvaltnings- och verkställighetsbestyr. Å andra sidan finnas i kapitlet inga bestämmelser om organ med enbart beredningsuppgifter; stadganden härom ha såsom förut nämnts i stället inrymmts i kapitlet om landstingsmöte. Slutligen innehåller förevarande kapitel i motsats till det nuvarande 5 kapitlet inga föreskrifter om landstingets personal. Skälen för de nu berörda ändringarna ha tidigare angivits.

Innehållet i kapitlet har disponerats sålunda. Förvaltningsutskottet behandlas i 40—52 §§ samt särskilda organ för ledningen av landstingskommunens hälso- och sjukvårdande verksamhet i 53 §. I 54 § ges så bestämmelser rörande övriga förvaltningsorgan. Till sist meddelas i 55 § föreskrifter om ersättning åt ledamöter i förvaltningsutskottet och övriga nämnder.

40—52 §§.

Beträffande dessa paragrafer hänvisas till s. 66 ff., där bestämmelserna äro kommenterade antingen direkt eller genom hänvisningar till belänkande III. I förevarande sammanhang skola blott ett par detaljmärkningar göras. Sålunda må framhållas, att förslaget bestämmelser i 43 § — i motsats till vad kommunallagsförslaget stadgar i motsvarande hänseende —

icke förbjuda chef för verk, som tillhör förvaltningsutskottets eget förvaltningsområde, att vara ledamot i utskottet. Ej heller har någon dylik inskränkning i valbarheten föreskrivits i fråga om ledamotskap av landstingskommunens övriga nämnder. Behovet av en bestämmelse av förevarande slag torde vara väsentligt mindre i landstingen än i primärkommunerna. Att såsom den nuvarande lagen gör uttryckligen angiva, att till ledamot av förvaltningsutskottet och andra organ kan utses annan än landstingsman, har ej ansetts behöfligt. Föreskriften i 44 § andra stycket om anställande av fyllnadsval, då ledamot, som ej utsetts vid proportionellt val, avgår, är ej så att förstå, att landstinget skall inkallas till extra möte enkom för detta ändamål. I regel torde fyllnadsvalet kunna äga rum vid nästa ordinarie möte, där ej extra möte för behandling av annat ärende skall hållas dessförinnan. Av 47 § framgår, att suppleant skall tjänstgöra i den avgångnes ställe, till dess fyllnadsval ägt rum. Beträffande 47 § bör ytterligare nämnas, att till de hinder för ordinarie ledamot, som kunna föranleda inkallande av suppleant, givetvis är att räkna bl. a. jäv. Hänvisningen i 49 § till vad som i 32 § är stadgat för landstinget beträffande beslutsförfarandet innebär bl. a., att val, som kan ankomma på förvaltningsutskottet till följd av dess behörighet att företräda landstinget mellan dess möten, skall vara proportionellt i de fall, där proportionellt valsätt skulle använts, om landstinget självt förrättat valet.

53 §.

Paragrafen ersätter den nuvarande 40 a §. De nyheter, som 1 mom. innefattar i jämförelse med gällande bestämmelser, äro berörda å s. 71. De tre övriga momenten överensstämma med motsvarande moment i nuvarande lag.

54 §.

Denna paragraf är utan motsvarighet i gällande landstingslag. Beträffande motiveringen hänvisas till s. 71 f.

55 §.

Förevarande paragraf träder i stället för 43 § lagen om landsting, såvitt angår ersättning åt förvaltningsorganens ledamöter. Genom att maximum för dagtraktamente och resekostnadsersättning bestämmes till vad som i motsvarande fall utgår till landstingsman bli de grunder, som landstinget med stöd av 39 § i kommittéförslaget fastställer för dagtraktamente till landstingsman, också av betydelse vid bestämmandet av traktamentsersättning åt ledamöterna i förvaltningsorganen. Vidare kan reseersättning åt nämndledamot icke i något fall sättas till högre belopp än vad som utgår till landstingsman för motsvarande resa. I övrigt innefattar förevarande paragraf redaktionella jämkningar i den nuvarande lagtexten. Särskilt bör framhållas, att begreppet »ledamot av annan nämnd» täcker hela

det nuvarande uttrycket »ledamot av annan landstingets styrelse eller nämnd eller av styrelse för landstingets inrättning». Rätten att bevilja ersättning åt ledamot av särskild beredning och åt revisor regleras i förslaget i 39 § 2 mom. respektive 67 §.

5 kap. Om landstingskommuns drätsel.

Såsom tidigare omtalats har innehållet i 6 kap. i gällande landstingslag delats upp på två kapitel i förslaget, ett om landstingskommunens drätsel och ett om landstingsskatt, i samband varmed bestämmelserna i åtskilliga hänseenden utbyggt och fullständiggats. De olika stadgandena ha förut kommenterats, delvis genom hänvisningar till betänkande III (se ovan s. 75 ff.). I det följande anmärkes väsentligen blott i vad mån paragraferna i förevarande kapitel ha motsvarigheter i gällande lagstiftning.

56 §.

Första stycket av förevarande paragraf är nytt. Andra stycket har viss motsvarighet i lagen den 12 juni 1936 angående användning i vissa fall av kommun eller annan samfällighet tillhörig egendom.

57 §.

Paragrafen motsvarar i huvudsak första punkten i 46 § 1 mom. lagen om landsting.

58 §.

Första stycket träder i stället för 34 § i den nuvarande lagen. Andra stycket har viss motsvarighet i vad som stadgas i 54 § a) i gällande lag.

59 och 60 §§

Paragraferna motsvaras i lagen om landsting av 45 § 1 mom. samt föreskrifterna i 39 § om förvaltningsutskottets skyldighet att avgiva förslag till utgifts- och inkomststat och i 57 § om den fastställda statens tryckning och utdelning.

61 §.

Denna paragraf ersätter reglerna i motsvarande ämnen i 2, 4 och 6 §§ lagen den 6 december 1946 om kommunal fondbildning.

62 §.

Bestämmelserna i paragrafen träda i stället för 6 och 7 §§ fondbildningslagen och 1936 års lag om användning av kommun eller annan samfällighet tillhörig egendom, i den mån dessa lagrum avse försäljningsmedelsfond och låneöverskottsfond.

63 §.

Paragrafen träder i stället för bestämmelser i motsvarande ämnen i 3, 5 och 7 §§ fondbildningslagen.

64 §.

Denna paragraf ersätter vad 54 § lagen om landsting innehåller om landstings lånerätt.

65 §.

Paragrafen har icke någon motsvarighet i den nuvarande lagen.

66 §.

Förevarande paragraf har ej annan motsvarighet i gällande lag än bestämmelsen i 52 §, att räkenskaperna skola ställas på kalenderår.

67 §.

Första stycket träder i stället för första punkten i 53 § första stycket gällande lag, och andra stycket ersätter sista stycket i nämnda paragraf. Den föreslagna paragrafens tredje och fjärde stycken äro nytillkomna, och femte stycket motsvarar vad den nuvarande 43 § innehåller om ersättning åt revisor.

68 §.

Paragrafen saknar motsvarighet i gällande lag.

69 §.

Första stycket ersätter andra punkten i 53 § första stycket lagen om landsting. Motsvarighet till andra stycket av förevarande paragraf finnes i 53 § andra stycket samma lag.

70 §.

Paragrafen motsvaras i lagen om landsting blott av föreskriften i 53 § andra stycket att landstinget skall besluta i fråga om ansvarsfrihet. Vid beräkningen av den tid av ett år, inom vilken talan å förvaltning skall anställas, har ansetts lämpligt att utgå från sista dagen av det landstingsmöte, vid vilket revisionsberättelse framlagts.

6 kap. Om landstingsskatt.

71 §.

Denna paragraf ersätter andra och tredje punkterna i 46 § 1 mom. lagen om landsting.

72 §.

Paragrafen motsvarar 47 § i gällande lag.

73 §.

Förevarande paragraf ersätter 2 mom. i nuvarande 45 §.

74 §.

Denna paragraf har satts i stället för den nuvarande 48 §. Föreskriften i nämnda lagrum om underrättelse till lokal skattemyndighet om utdebiteringssatsen har uteslutits, varvid förutsatts, att sådan underrättelse lämnas skattemyndigheten genom länsstyrelsens försorg.

75—77 §§.

Dessa paragrafer motsvara 49—51 §§ lagen om landsting.

7 kap. Om besvär.

Det nuvarande 7 kapitlet handlar om underställning och offentliggörande av samt besvär över landstingets beslut. Med hänsyn till det sätt på vilket underställningsinstitutet reglerats i förslaget och till följd av att bestämmelserna om landstingstryckets tillhandahållande erhållit annan placering kommer 7 kapitlet i förslaget endast att innehålla regler om besvär.

78 §.

Paragrafen motsvarar 58 § i gällande lag. Beträffande de skiljaktigheter paragrafen innefattar i jämförelse med gällande lag hänvisas till s. 85 ff.

B. Lag om införande av landstingslagen.

Om förslaget till ny lagstiftning för landstingen antages, torde i ett eller annat avseende beslut behöva fattas eller åtgärder vidtagas i enlighet med den nya lagens bestämmelser redan före dess ikraftträdande för att underlätta övergången till den nya ordningen. I viss utsträckning torde detta kunna ske utan att särskilda föreskrifter härom erfordras. Sålunda synes landstinget redan före ikraftträdandet kunna enligt den nya lagen bestämma de grunder, efter vilka dagtraktamente skall utgå till landstingsmän och innehavare av andra landstingskommunala förtroendeuppdrag för tid efter ikraftträdandet. I andra fall torde föreligga behov av uttryckliga bestämmelser rörande tillämpningen i förväg av de nya reglerna. I samband med lagens ikraftträdande uppkomma dessutom vissa andra tillämpningsfrågor, vilka påkalla författningsmässig reglering. Med hänsyn till arten och omfattningen av de erforderliga bestämmelserna har kommittén ansett lämpligt, att de inrymmas i en särskild promulgationslag.

1 §.

Såsom lämplig dag för ikraftträdandet av landstingslagen föreslås den 1 januari 1955, vilken tidpunkt sammanfaller med början av mandattiden

för de landstingsmän, som väljas vid de allmänna landstingsvalen 1954. Även den föreslagna kommunallagen skall enligt kommitténs förslag träda i kraft vid ingången av 1955.

Föreskriften i andra stycket om upphävande av vad i lag eller författning finnes stridande mot den nya lagens bestämmelser torde göra det överflödigt att i detta sammanhang föreslå vissa av förslaget till landstingslag betingade ändringar i sjukhuslagstiftningen. Det sagda gäller både jämkningar av redaktionell natur — t. ex. ändringen av sjukvårdsberedningens namn till sjukvårdsnämnd — och sakliga nyheter, såsom beträffande placeringen av medel, som omhänderhas av sjukhusdirektion. Hela frågan om vilka ändringar som böra företagas i sjukhusförfattningarna för att bringa dem i överensstämmelse med kommittéförslaget torde böra övervägas vid den pågående översynen av dessa författningar.

2 §.

Enligt gällande lag skall förvaltningsutskottet utses å lagtima möte för tiden intill slutet av nästa lagtima möte, medan kommittén föreslår, att utskottet skall utses året efter det allmänna landstingsmannaval ägt rum och mandattiden vara fyra år, räknade från årsskiftet närmast efter det utskottet utsetts. Under förutsättning att lagen träder i kraft den 1 januari 1955, skall således landstinget vid sitt ordinarie möte detta år utse förvaltningsutskott för åren 1956—59. Med tillämpning av dessa bestämmelser skulle uppkomma en lucka beträffande tiden från 1955 års ordinarie landstingsmöte till påföljande årsskifte. I förevarande paragraf stadgas därför, att landstinget vid sitt lagtima möte 1954 skall utse förvaltningsutskott för tiden till utgången av 1955. Eftersom större delen av tjänstgöringstiden för detta utskott infaller efter den nya lagens ikraftträdande, synes det riktigt, att utskottet erhåller det minimiantal ledamöter, som bestämmes i den nya lagen, d. v. s. sju.

3 §.

Kommitténs förslag till valbarhetsregler för landstingsmän och innehavare av andra landstingskommunala förtroendeuppdrag innefattar vissa lättnader i de hinder för valbarhet, som uppställas i gällande lag. Då det synes rimligt, att de nya bestämmelserna få tillämpas redan före den nya lagens ikraftträdande i de fall val avser tid, som i sin helhet infaller efter den 1 januari 1955, har en bestämmelse härom införts i förevarande paragraf.

4 §.

Denna paragraf överensstämmer i sak helt med 6 § i kommitténs förslag till lag om införande av kommunallagen. Beträffande motiveringen kan därför hänvisas till betänkande III (s. 392 ff.).

5 §.

Såsom tidigare nämnts förekommer territoriell differentiering av landstingsskatten numera blott i ett enda län, nämligen Södermanlands. Det järnvägslån, till vars amortering och förräntning vissa kommuner i länet bidraga genom förhöjd landstingsskatt, skall slutbetalas år 1955, d. v. s. under det år, vid vars ingång möjligheten till territoriell skattedifferentiering är avsedd att upphöra enligt kommitténs förslag. Följaktligen erfordras en bestämmelse, som fortfarande under nämnda år medger uttagande av landstingsskatt efter olika grunder i länet.

6 §.

Bestämmelserna i denna paragraf torde få praktisk betydelse blott för det fall att urtima landstingsmöte hålles kort före den nya lagens ikraftträdande.

C. Kungörelse om ändrad lydelse av 13 § kungörelsen den 10 juli 1947 (nr 394) med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation

Enligt kungörelsen med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation skall hushållningssällskaps förvaltningsutskott bestå av elva ledamöter, varav tre äro självskrivna. Av de övriga åtta ledamöterna utses halva antalet av hushållningssällskapet och den andra hälften av landstinget. På samma sätt utses minst en suppleant för envar av de icke självskrivna ledamöterna. Rörande hushållningssällskapets val av ledamöter och suppleanter i förvaltningsutskottet stadgas, att valet skall ske proportionellt, därest sådant äskas av minst så många närvarande röstberättigade, som motsvara det tal, som erhålles, om samtliga närvarande röstberättigades antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Då valet sker proportionellt, skall iakttagas vad om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m. är föreskrivet. Beträffande landstings val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskaps förvaltningsutskott saknas däremot föreskrift om proportionellt valsätt.

Nu gällande bestämmelser om hushållningssällskapets organisation och verksamhet ha tillkommit efter beslut av 1947 års riksdag. Vid riksdagens behandling av ärendet var frågan om förfarings sättet vid val av de ledamöter och suppleanter i hushållningssällskaps förvaltningsutskott, som skola utses av landsting, föremål för närmare överväganden. Därvid ansågs icke erforderligt att införa särskild föreskrift om att dessa val skulle ske efter proportionell metod. Det förutsattes nämligen, att landstingen vid valen skulle söka tillse, att olika meningsriktningar och intressegrupper bleve representerade.

I två likalydande motioner vid 1951 års riksdag (I:7 av herrar Näsgård och Hällgren samt II:21 av herr Persson i Norrby) väcktes fråga om in-

förande av proportionellt valsätt vid landstingens val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott enligt samma grunder som gälla för motsvarande val inom hushållningssällskapen. Motionärerna framhöllo under hänvisning till i praktiken inträffade fall, att åtminstone vissa landsting redan från början underlåtit att vid ifrågavarande val tillgodose olika meningsriktningar på sätt som förutsatts, då bestämmelserna om hushållningssällskapens organisation antogos.

Motionerna överlämnades till jordbruksutskottet, som inhämtade yttranden i ärendet från lantbruksstyrelsen samt Svenska landstingsförbundet och Hushållningssällskapens förbund. Lantbruksstyrelsen tillstyrkte motionerna. Av styrelsen för landstingsförbundet anfördes, att några större olägenheter av att den proportionella valmetoden ej kunde tillämpas i förevarande fall icke försports. Styrelsen, som emellertid för sin del funne en utsträckt tillämpning av den proportionella valmetoden vid av landstinget förrättade val påkallad, hade intet emot, att jämväl ifrågavarande val förrättades proportionellt. Hushållningssällskapens förbunds styrelse sade sig närmast vara av den uppfattningen, att någon ändring i valsättet för närvarande ej vore motiverad, men ansåg, att spørsmålet borde beaktas och ytterligare övervägas i samband med den pågående revisionen av kommunallagstiftningen.

Jordbruksutskottet anförde i sitt utlåtande (nr 43) med anledning av motionerna, att landstingens i allmänhet torde ha beaktat de synpunkter, som kommo till uttryck vid 1947 års riksdagsbehandling av frågan. Å andra sidan syntes avsaknaden av bestämmelser om proportionellt valsätt innebära en viss inkonsekvens samt stundom kunna medföra mindre tillfredsställande förhållanden. Utskottet fann på grund härav önskvärt, att spørsmålet bleve föremål för närmare undersökning.

I enlighet med utskottets hemställan anhöll riksdagen i skrivelse (nr 353) till Kungl. Maj:t, att det i motionerna framförda spørsmålet måtte hänskjutas till prövning av kommunallagskommittén.

Kungl. Maj:t har sedermera i skrivelse den 23 november 1951 uppdragit åt kommittén att pröva det förevarande spørsmålet.

Efter förebild av kommitténs förslag såvitt rör primärkommunerna har kommittén tidigare i nu förevarande betänkande föreslagit vidgad tillämpning av den proportionella valmetoden också för landstingens del. Förslaget innebär, att denna metod skall kunna användas icke blott som nu vid val av förvaltningsutskott, olika beredningsorgan och revisorer utan också vid val av de nämnder och styrelser, som landstinget tillsätter på den icke specialreglerade förvaltningens område. De skäl, som kommittén ansett föreligga för tillämpning av proportionell valmetod i dessa fall (jfr betänkande III s. 208), äga visserligen icke direkt giltighet i det nu avsedda fallet, som är säreget såtillvida, att landstinget utser ett antal av ledamöterna i ett

organ, som står helt utanför landstingsförvaltningen. De allmänna synpunkter, som tala för tillämpningen av det proportionella valsättet, förtjäna emellertid beaktande, även när det gäller val av ifrågavarande slag. För dessa vals del tillkommer dessutom, att det måste anses oegentligt, att den proportionella metoden tillämpas vid den del av valproceduren, som ankommer på hushållningssällskapen själva, men icke vid landstingens val.

Med hänsyn till vad som anförts föreslår kommittén, att de ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott, som det tillkommer landstingen att utse, skola väljas proportionellt under de förutsättningar och enligt de grunder, som gälla vid proportionella val inom kommunala församlingar i allmänhet. Den bestämmelse, som erfordras för detta ändamål, synes ha sin naturliga plats bland övriga stadganden rörande hushållningssällskaps sammansättning och verksamhetsformer, sålunda i kungörelsen med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation. I det förslag till ändring av denna kungörelse, som kommittén utarbetat, har bestämmelsen placerats i 13 § och givits formen av en hänvisning till landstingslagens föreskrift om proportionellt valsätt.

Sammanfattning.

Vid sin översyn av lagen om landsting har kommittén i första rummet inriktat sig på att till det landstingskommunala området överföra de nyheter av saklig eller formell art, som kommittén i sitt betänkande III föreslagit för primärkommunernas del. Men även i sådana ämnen, beträffande vilka förslaget till kommunallag icke innehåller några direkta nyheter, har kommittén strävat efter att närma landstingslagen till kommunallagen. Dessutom ha behandlats några spörsmål, som icke ha någon motsvarighet i lagstiftningen för primärkommunerna. Resultatet av sitt arbete framlägger kommittén i form av ett förslag till ny landstingslag.

I systematiskt och terminologiskt avseende innefattar förslaget jämfört med nuvarande lag ett starkare framhävande av landstingsgemenskapens karaktär av en särskild kommunbildning. Detta kommer till synes bl. a. genom användningen av uttrycket *landstingskommun* i åtskilliga sammanhang, där den nuvarande lagen har beteckningen landstingsområde eller endast landsting. Ordet landsting nyttjas i kommittéförslaget uteslutande som namn på det representativa organet i landstingskommunen.

Län och landstingskommun skola enligt förslaget i princip sammanfalla. Möjligheten att dela upp län på två eller flera landstingsområden försvinner. Vidare skall stad som uppnått viss folkmängd — enligt nu gällande regel minst 100 000 — icke vidare äga utträda ur landstingskommun. I de fall, där enligt äldre bestämmelser mer än ett landsting finnes inom ett län eller stad icke tillhör landsting, bibehålles denna ordning tills vidare. Stads inträde i landstingskommun, som enligt nuvarande lag kräver samstämmade beslut av staden och landstinget, föreslås kunna komma till stånd även genom Kungl. Maj:ts beslut, nämligen där synnerliga skäl föreligga för stadens inträde.

Beträffande *landstingskommuns kompetens* innehåller förslaget den generellt hållna regeln, att landstingskommun äger att själv vårda sina angelägenheter, såvitt icke handhavandet därav tillkommer annan. Genom förslaget undvikas den nuvarande, delvis ålderdomliga och föga verklighetstroga beskrivningen av landstingets uppgifter, samtidigt som det allmänna önskemålet om överensstämmelse i lagstiftningen för landstings- och primärkommuner blir tillgodosett. En konsekvens av ändringen synes bli, att rättspraxis får möjlighet till en något friare bedömning i sådana fall där landsting enligt äldre praxis ansetts ha gått utanför sitt befogenhetsområde.

I fråga om *valbarhet* till landstingsman och andra uppdrag i landstingskommunen föreslår kommittén, att det nuvarande behörighetshindret för tjänstemännen vid landstingets centrala förvaltning begränsas till den ledande befattningshavaren, d. v. s. regelmässigt landstingsdirektören. Rätt att med ovillkorlig verkan avsäga sig uppdrag skall blott tillkomma den som fyllt sextio år. I övriga fall ankommer det på landstinget att pröva gjorda avsägelser.

Även *landstingets arbetsformer* beröras av förslaget. En ändring av rent formell natur är, att uttrycken lagtima och urtima möte ersättas med ordinarie, respektive extra möte. Övervägande formell är också den nyhet, som innefattas i att landstingskommunens olika specialnämnder uttryckligen tillerkännes förslagsrätt vid landstingsmöte.

Bland de nya eller ändrade bestämmelser av saklig betydelse, som föreslås, må först nämnas en allmän regel om jäv, innebärande att landstingsman ej må deltaga i behandlingen av ärende, som personligen rör honom eller någon honom närstående, som sägs i 4 kap. 13 § 2. rättegångsbalken om jäv emot domare. Motsvarande skall gälla ledamöterna i landstingskommunens administrativa organ.

Vissa utvidgningar föreslås i rätten för utomstående att deltaga i landstingets överläggningar. En allmän dylik rätt tillägges ordföranden eller vice ordföranden i landstingskommunens förvaltningsutskott ävensom den främste befattningshavaren i landstingskommunens centrala förvaltning (landstingsdirektören). Ordföranden eller vice ordföranden i hälso- och sjukvårdsnämnden — angående denna nämnd se nedan — får rätt att yttra sig i de ärenden, som beretts av nämnden, ävensom vid besvarande av interpellation. Yttranderätt tillerkännes också revisor vid granskning av den av honom avgivna revisionsberättelsen.

Beredningsförfarandet regleras mer ingående än i gällande lag. Förvaltningsutskottet blir obligatorisk beredningsinstans i så måtto, att det skall givas tillfälle att yttra sig i alla ärenden, som beretts annorledes än av utskottet.

För bordläggning av ärende första gången skall fordras anslutning från minst fem ledamöter mot för närvarande två.

Såsom redan antytts innehåller förslaget regler om interpellation. Interpellation skall kunna riktas till ordföranden i förvaltningsutskottet eller hälso- och sjukvårdsnämnden samt må avse ämne, som tillhör landstingets handläggning.

De bestämmelser om kvalificerad majoritet, som fortfarande kvarstå efter 1948 års lagändringar, föreslås borttagna. Detta innebär bl. a., att landstinget äger att med blott enkel majoritet besluta upptagande till behandling av förslag, som väckts efter den ordinarie motionstidens utgång.

Bestämmelserna om protokollföring ha omarbetats i vissa avseenden. Bl. a. borttages förbudet mot diskussionsprotokoll. Tiden för protokolls-

justeringen förkortas. I anslutning till vissa ändringar i besvärslagreglerna föreslås, att justeringen skall tillkännages å en landstingskommunens anslagstavla och dagen för anslåendet kungöras i en eller flera av länets mest spridda tidningar. Protokollet liksom den fastställda utgifts- och inkomststaten skall såsom hittills tryckas och utdelas till primärkommunerna, men i motsats till nuvarande lag anger icke förslaget någon viss tid, inom vilken utdelningen skall ske.

Vad angår dagtraktamente åt landstingsman föreslår kommittén, att beloppet ej längre skall fixeras i lagen utan att det skall tillkomma landstinget att självt fastställa traktamentets storlek. Denna ändring får betydelse också för ledamöterna i landstingskommunens nämnder och styrelser.

Bestämmelserna om *förvaltningsutskott* ha gjorts till föremål för en omfattande överarbetning. I fråga om utskottets allmänna ställning och uppgifter har överarbetningen företrädesvis varit av formell natur. Utskottets uppgift att vara den ledande, initiativtagande och övervakande instansen i landstingsförvaltningen understrykes starkare än i gällande lag. Beträffande utskottets tillsättning, organisation och verksamhetsformer utgör den viktigaste nyheten, att utskottet skall väljas för fyra år i sänder i stället för, såsom nu, för tiden från slutet av lagtima landstingsmöte till slutet av nästa lagtima möte. Valet skall förrättas året efter det allmänna landstingsmannaval ägt rum och avse de fyra närmaste kalenderåren. Minimiantalet ledamöter höjes från fem till sju, och den nuvarande begränsningen uppåt till femton borttages. Landstinget skall i stället för utskottet utse ordförande och vice ordförande i utskottet. I övrigt innebär förslaget i förevarande avseende, att bestämmelser i en rad ämnen, som för närvarande bruka vara reglerade i förvaltningsutskottens reglementen, i stället ges i själva lagen.

Förslaget innehåller organisatoriska föreskrifter även för vissa *andra administrativa organ*, nämligen för hälso- och sjukvårdsnämnd — vilken benämning ersätter hälso- och sjukvårdsberedning — samt för nämnder, vilka landstinget utser inom den del av förvaltningen, som icke är reglerad i speciallagstiftning.

På valet av dessa nämnder ha bestämmelserna om proportionellt valsätt gjorts tillämpliga. I detta sammanhang kan också nämnas, att kommittén föreslår, att proportionellt valsätt skall kunna användas vid landstingens val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

Reglerna om *landstingskommunens drätsel* ha omdanats och utbyggts i väsentliga hänseenden. Bland de föreslagna bestämmelserna må först nämnas en, som fastslår principen, att landstingskommunens förmögenhet ej må minskas. Vidare regleras rätten att täcka anslag genom utdebitering under flera år. Om utgifts- och inkomststatens uppgörande och innehåll

finnas i förslaget utförligare bestämmelser än i den nuvarande lagen. Bl. a. stadgas, att de särskilda nämnderna skola ingiva sina statfförslag till förvaltningsutskottet före den 1 juli, där utskottet ej bestämmer annan tid.

I avsnittet om drätseln ha också intagits bestämmelser om fondbildning, som äro avsedda att ersätta kommunala fondbildningslagens regler i vad dessa gälla landstingen.

Föreskrifter ges vidare om förvaring och redovisning av penningar och värdehandlingar och om anbringande av penningmedel, som ej erfordras för nära förestående utbetalningar.

Huvudansvaret för räkenskapsföringen tillkommer enligt förslaget förvaltningsutskottet. Övriga medelsförvaltande organ skola föra räkenskaper i enlighet med av utskottet givna anvisningar och årligen — i regel före den 1 mars — avlämna redovisning till utskottet. Förvaltningsutskottet skall upprätta ett sammanfattande bokslut för landstingskommunen inom tid, som landstinget bestämmer, dock senast före den 1 maj.

Till drätseln höra även bestämmelserna om revision. Den nuvarande lagens föreskrifter i detta ämne ha kompletterats bl. a. med regler om inventeringsrätt och revisionsberättelses innehåll samt om talan å förvaltning, som avses i revisionsberättelse.

Beträffande stadgandena om landstingsskatt föreslår kommittén avskaffande av den nuvarande möjligheten för landsting att, med avseende å den större eller mindre nytta kommunerna inom landstingsområdet kunna ha av visst företag, fastställa utdebiteringen till olika belopp för olika kommuner.

Skyldigheten för landsting att *underställa* vissa beslut Kungl. Maj:ts eller länsstyrelsens prövning har i någon mån kunnat begränsas. Till följd härav och då de regler om underställning av beslut, som alltjämt äro erforderliga, placerats i de sammanhang i lagen, där besluten med hänsyn till sin sakliga natur höra hemma, har ett särskilt avsnitt om underställning kunnat undvaras.

Besvärreglerna ha undergått en genomgripande översyn. Medan nuvarande bestämmelser blott avse beslut av landstinget själv, gälla de föreslagna reglerna även beslut av förvaltningsutskottet och landstingskommunens övriga nämnder. Rätt att anföra besvär skall tillkomma medlem av landstingskommunen, varmed förstås envar som är medlem av primärkommun inom landstingskommunens område. Den nuvarande besvärsrätten för primärkommun borttages. Tiden för anförande av besvär förkortas från sextio dagar till tre veckor. Utgångspunkt för denna tid blir dagen för tillkännagivandet av protokollsjustering å landstingskommunens anslagstavla i stället för dagen för landstingets avslutande. Landstingskommun får rätt att utse en särskild nämnd, kallad besvärsnämnd, med uppgift att upptaga och pröva besvär över förvaltningsutskottets och andra nämnders beslut i tjänstetillsättningsärenden. m. fl. frågor, som röra landstingskommunens

lbfattningshavare. Till skillnad från vad som gäller beträffande kommunalbesvär i allmänhet skall genom klagan hos besvärsnämnden det överklagade beslutets materiella riktighet kunna bli föremål för prövning. Överbesvärsnämndens beslut i anledning av sådan klagan skola dock blott vanliga kommunalbesvär kunna anföras.

Landstingslagen föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1955.

Särskilda yttranden

Vid avgivandet av kommitténs betänkande III med förslag till kommunallag m. m. åberopades särskilda yttranden av herrar Bergh (se betänkandet s. 411), Sixten Larsson (s. 412) samt Sjödahl och Holmberg (s. 413) rörande olika spörsmål beträffande den kommunala fondbildningen. Enligt herr Berghs mening borde bestämmelserna om allmän investeringsfond utslutas ur förslaget till kommunallag. Herr Sixten Larsson ansåg, att bestämmelsen om avskrivningsfond borde utgå. Av herrar Sjödahl och Holmberg föreslogs slutligen, att i förslaget skulle upptagas bestämmelser om försäkringsfond och i anslutning härtill viss jämkning vidtagas i den föreslagna lagen om införande av kommunallagen.

De berörda ledamöterna ha — herrar Bergh och Sixten Larsson var för sig samt herrar Sjödahl och Holmberg gemensamt — såsom sina särskilda meningar anført, att vad de sålunda föreslagit för primärkommunernas vidkommande bör iakttas i motsvarande mån i förslaget till landstingslag m. m. Då de skäl, som de åberopat till stöd för sina yttranden i betänkande III, i stort sett äga giltighet också för landstingens vidkommande, hänvisa ledamöterna i fråga om motiveringen till dessa yttranden.

Tablå visande nuvarande bestämmelsers motsvarigheter i förslaget till landstingslag.

Lagen den 20 juni 1924 om landsting.	Förslaget till landstingslag	Lagen den 20 juni 1924 om landsting.	Förslaget till landstingslag
1 §	1 § 1 st., 6 §	31 §	30 o. 31 §§
2 §	1 § 2 st., 2 § 1 o. 3 mom.	32 §	32 § 4 st.
3 §	1 § 2 st., 2 § 2 o. 3 mom.	33 §	29 § 1 st., 32 § 1—3 st.
4 §	4 §	34 §	58 § 1 st.
5 §	7 §	35 §	29 § 2 st.
6 §	8 §	36 §	41 § 4 st.
7 §	9 o. 17 §§	37 §	34 o. 35 §§
8 §	10 §	38 §	—
9 §	11 §	39 §	40 o. 41 §§, 44 § 1 st.
10 §	12 §	40 §	52 §, 42 § 1 st., 45 § 1 st.
11 §	13 §	40 a §	53 §
12 §	14 §	41 §	43 o. 53 §§
13 §	15 §, 17 § 2 st.	42 §	30 §
14 §	16 §, 17 § 2 st.	43 §	55 §, 39 § 2 mom., 67 § 5 st.
15 §	18 §	44 §	—
16 §	19 §	45 §	59, 60 o. 73 §§
17 §	20 §	46 §	57 o. 71 §§
18 §	21 § 1 mom.	47 §	72 §
19 §	21 § 2 mom.	48 §	74 §
20 §	21 § 3 mom.	49 §	75 §
21 §	22 §	50 §	76 §
22 §	23 §	51 §	77 §
23 §	39 § 1 mom.	52 §	66 §
24 §	24 §	53 §	67—70 §§
25 §	25 §	54 §	13 o. 64 §§, jfr 58 § 2 st. o. betänk. s. 84.
26 §	26 §	55 §	—
27 §	27 §	56 §	—
28 §	37 § 1 st.	57 §	36 §, 60 § 3 st.
29 §	37 § 2 st.	58 §	78 §, 34 § 4 st.
30 §	38 §		

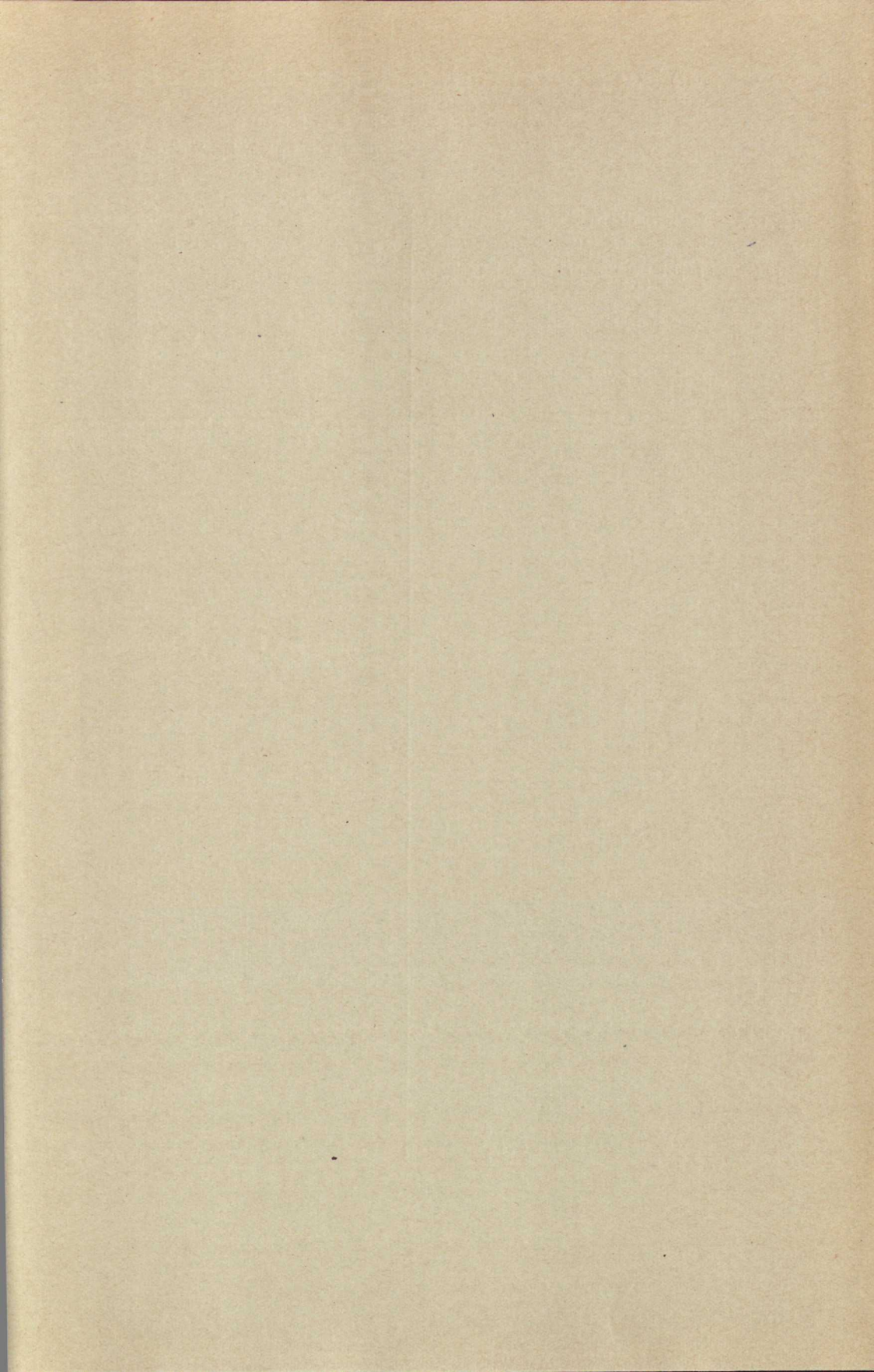
Lagen 12/6 1936 angående användning i vissa fall av kommun eller annan samfällighet tillhörig egendom har viss motsvarighet i 56 § 2 st. och 62 § förslaget till landstingslag, och lagen 6/12 1946 om kommunal fondbildning motsvaras i förslaget av 61—63 §§.

Tabell visande utgående nyttarens bestämmelser i förslaget till
landstingslag

Utgående nyttarens bestämmelser i förslaget till landstingslag	Bestämda i förslaget till landstingslag	Bestämda i förslaget till landstingslag	Bestämda i förslaget till landstingslag
1	1	1	1
2	2	2	2
3	3	3	3
4	4	4	4
5	5	5	5
6	6	6	6
7	7	7	7
8	8	8	8
9	9	9	9
10	10	10	10
11	11	11	11
12	12	12	12
13	13	13	13
14	14	14	14
15	15	15	15
16	16	16	16
17	17	17	17
18	18	18	18
19	19	19	19
20	20	20	20
21	21	21	21
22	22	22	22
23	23	23	23
24	24	24	24
25	25	25	25
26	26	26	26
27	27	27	27
28	28	28	28
29	29	29	29
30	30	30	30

Förslaget till landstingslag för år 1910 är utarbetat av kommittén för landstingslagens utarbetande och har varit i utredning i riksdagen under åren 1908 och 1909. Förslaget till landstingslag för år 1910 är utarbetat av kommittén för landstingslagens utarbetande och har varit i utredning i riksdagen under åren 1908 och 1909. Förslaget till landstingslag för år 1910 är utarbetat av kommittén för landstingslagens utarbetande och har varit i utredning i riksdagen under åren 1908 och 1909.

Statens offentliga utredningar 1952

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Det yngsta fångvårdsklientelet. [5]
Råjongsplan för fångvården. [21]
Betänkande med förslag till allmän förfogandelag och allmän ransoneringslag. [24]
Zonexpropriationsutredningen. Betänkande med förslag till vissa ändringar i byggnadslagsstiftningen. [25]
Lagberedningens förslag till ny lagstiftning om tomträtt m. m. [28]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Löneplan eller kollektivavtal. [3]
Betänkande med förslag till allmänt resereglemente m. m. [6]
Allmän folkomröstning. 1950 års folkomröstnings- och valsätsutrednings betänkande. 2. [7] Bilaga 1. Folkomröstningsinstitutet i Schweiz. [8] Bilaga 2. Folkomröstningsinstitutet i Förenta staterna. [9] Bilaga 3. Folkomröstningsinstitutet utanför Schweiz och Förenta staterna. [18] 3. Kommunal folkomröstning. [47]
Byggnadsstyrelsens arbetsuppgifter och organisation. [35]

Kommunalförvaltning.

Förslag till kommunallag m. m. Kommunallagskommitténs betänkande. 3. [14]
Förslag till landstingslag m. m. Kommunallagskommitténs betänkande. 4. [48]

Statens och kommunernas finansväsen.

1949 års uppbördsakkunniga. 2. Betänkande med förslag till vissa ändringar i uppbördsförfarandet. [1]
Principbetänkande angående driftbidrag till primärkommuner. [44]
Bestämmelser och praxis rörande statens budget. [45]

Politi.

1944 års nyckerhetskommitté. 3. Undervisning, folkupplysning och forskning på alkoholfrågans område. [12]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Sjömännens sjukförsäkring. [10]
Yttranden m. m. över 1950 års långtidsutrednings betänkande. Ekonomiskt långtidsprogram 1951—1955. [11]
Semester åt husmödrar, lantbrukare m. fl. [19]
Betänkande med förslag angående arbetsmarknadsstatistiken. [31]
Stöd åt änkor och vissa andra ensamstående kvinnor m. m. [36]
Behovsprövning på bostadsmarknaden. Hyresregleringskommitténs betänkande. 1. [37]
Hemhjälp. Bostadskollektiva kommitténs betänkande. 1. [38]
Socialförsäkringsutredningen. Sjukförsäkring och yrkeskadeförsäkring. [39]

Hälso- och sjukvård.

Betänkande angående hälso- och sjukvården vid krig och andra utonordentliga förhållanden. [22]
Betänkande angående psykopatvård m. m. [46]

Allmänt näringsväsen.

Nordiskt patentsamarbete. [43]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande angående vissa fiskerättsliga förhållanden inom lappmarkerna samt tillgodogörandet av fisket i kronovattens därstädes och i Jämtlands län m. m. [18]
Den jordbruksekonomiska undersökningen. [41]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Barrskogstillgångarna och skogsindustriens råvaruförsörjning. [15]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Busslinjeutredningen. 1. Betänkande med förslag till beräkning av tilläggsvärde (goodwill) för bussföretag m. m. [20]
Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser rörande vägföreningar m. m. [26]
Betänkande med förslag till förbättrade kommunikationer i Härjedalen och nordvästra Hälsingland. [27]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Förslag till lag om bankrörelse m. m. [2]
Förslag om samförvaltning av stadshypoteks- och bostads-kreditororganisationerna. [32]

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Bokutredningen. [23]
Vidgat tillträde till högre studier. [29]
Rekrytering och utbildning av polispersonal. [30]
Supplement nr 8 till Sveriges familjenamn 1920. [31]
Den första lärarhögskolan. [33]
Yrkesvägledningen och skolan. [42]

Försvarsväsen.

Militärpsykologi och personaltjänst. Arbetsuppgifter och central organisation. [40]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Nordisk passfrihet. Betänkande nr 1. [4]
Tull- och valutalättnader i resandetraffiken mellan de nordiska länderna. Betänkanden nr 2 och 3. [16—17]